

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SANAT MÜZELERİNDE, DEPO VE SERGİLEME
ALANLARINDAKİ KORUMA

Füsun Sultan ŞEN (GÜRSOY)
2501110811

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğretim Görevlisi Nuri Özer ERBAY

İSTANBUL-2019



T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : FÜSUN SULTAN ŞEN Numarası : 2501110811
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : MÜZE ARAŞTIRMALARI Danışmanı : DR. ÖĞR. ÜYESİ NURİ ÖZER ERBAY
Tez Savunma Tarihi : 11.12.2019 Saati : 15:00
Tez Başlığı : "SANAT MÜZELERİN DE KOLEKSİYON YÖNETİMİ, DEPO VE SERGİLEME
ALANLARINDAKİ KORUMA METODOLOJİSİ"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / GYÇOKLUĞU LA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ŞEBNEM ARIKBOĞA		KABUL
2- PROF. DR. AYSEL AZİZ		Kabul
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ NURİ ÖZER ERBAY		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ESİN CAN		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ SEHBAN KARTAL		

ÖZET

SANAT MÜZELERİNDE, DEPO VE SERGİLEME ALANLARINDAKİ KORUMA

FÜSUN SULTAN ŞEN (GÜRSOY)

İlk bölümde, sanat müzesi tanımı, tarihçesi, çeşitleri, bu çeşitliliği oluşturan koleksiyon hakkında bilgi verilecektir. Sanat müzelerinin işlevselliği ve bu işlevsellik çerçevesinde koleksiyonun yönetimi hakkında bir çerçeve çizilecektir. Bu çerçeve içerisinde, koruma metodolojisi hususundaki çalışmalar anlatılmıştır.

İkinci bölümde, Sanat Müzelerinin Koleksiyon Yönetimi olarak uyguladığı koruma metodolojisi değerlendirilmiştir. Dünyadaki ve Türkiye’deki sanat müzeleri örneklerinin, koruma metodolojisi ve koleksiyon yönetimi hakkında araştırmalara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, sanat müzelerinin depo ve sergileme alanları konusu üzerinde durulmuştur. Dünyadaki ve Türkiye’deki sanat müzelerinin depo ve sergileme koşulları esas alınarak koruma politikaları hakkında birtakım bilgiler paylaşılmıştır. Sonuç olarak, dünyadaki ve Türkiye’deki sanat müzeleri karşılaştırılarak birtakım bilgiler paylaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Restorasyon, Konservasyon, Sanat Müzesi, Koruma, Koleksiyon Yönetimi

ABSTRACT

CONSERVATION IN ART MUSEUMS, WAREHOUSE AND EXHIBITION AREAS

FÜSUN SULTAN ŞEN (GÜRSOY)

In the first part, the definition of art museum, its history, types and the collection that make up this diversity will be given. A framework will be drawn about the functionality of the Art Museums and the management of the Collection within this functionality. Within this framework, studies on conservation methodology are explained.

In the second part, it is evaluated with the conservation methodology applied by the Art Museums as Collection Management. Examples of Art Museum in Turkey and in the world, the place has been given to research on the protection methodology and collection management.

In the third part, the depot and exhibition areas of the Art Museums are discussed. some information about the Museum of Art in the World and Turkey on the basis of storage and display conditions have been shared protection policies.

As a result, some information has been shared by comparing the Museum of Art in the World and Turkey.

Keywords: Restoration, Conservation, Art Museum, Preservation, Collection Management

ÖNSÖZ

Bu çalışmada ülkemizde yer alan sanat müzeleri ve dünyadaki örnekleri ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Devlet bünyesinde ve özel kurumların bünyesinde faaliyet göstermektedir. Devlet bünyesinde; Ankara, İstanbul ve İzmir’de “Resim ve Heykel Müzesi” mevcuttur. Devlet sanat müzeleri Atatürk önderliğinde kurulmuştur. 2000 yılında ilk özel sanat müzesi açılmış ve günümüzde bu sayı kendisini çoğaltmıştır. Günümüzde sanat, modern sanat ve çağdaş sanata dair müze, galeri ve sanat alanları çoğalmıştır. Ülkenin geçmişini, geleceğe taşıyan bu kültür mekanları belirli bir disiplin ile yönetilmektedir, bu disiplin dünya standartlarını yakalamıştır. Tez araştırmasında, koleksiyon yönetiminde koruma politikaları konusunda uluslararası standartları takip eden, uygulayan, söz hakkı olan müzeler ve müzecilerin geldiği noktayı değerlendiren bir araştırma sunulmuştur.

Bu tez çalışmasında, bütün öğrencilerine desteğini esirgemeyen, motive eden Müze Yönetimi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Fethiye Erbay’ a teşekkürü borç bilirim. Kızım Yağmur Gürsoy’ a çok teşekkür ederim.

İstanbul- 2019

Fusun Sultan Şen (Gürsoy)

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
FOTOĞRAF LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SANAT MÜZESİ TANIMI VE KOLEKSİYON YÖNETİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Sanat Müzesi Tanımı ve Tarihçesi.....	3
1.2. Sanat Müzelerinin Amaçları ve İşlevselliği	7
1.3. Koleksiyon Temalarına Göre Sanat Müzeleri.....	12
1.4. Sanat Müzelerinin Koruma Odaklı Koleksiyon Yönetimi.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE SANAT MÜZESİ ÖRNEKLERİ

2.1. Dünyada Sanat Müzelerine Örnekler	30
2.2. Dünyadaki Sanat Müzelerinin Koruma Odaklı Koleksiyon Yönetimi	33
2.2.1. Kültürel Mirasın Korunması İçin Kurulan Organizasyonlar.....	35
2.3. Türkiye’deki Sanat Müzelerinin Koruma Odaklı Koleksiyon Yönetimi.....	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SANAT MÜZELERİNİN DEPO VE SERGİLEME ALANLARI

3.1. Sanat Müzeleri Sergileme Alanları ve Koruma Politikaları	44
3.2. Sanat Müzeleri Depo Alanları ve Koruma Politikaları	63
3.3. Dünyadaki Sanat Müzelerinin Depo ve Sergileme Alanlardaki Eserlerin Koruma Yöntemlerine Örnekler	70

3.4. Türkiye’deki Sanat Müzelerinin Depo ve Sergileme Alanlardaki Eserlerin Koruma Yöntemlerine Örnekler	84
3.5. Dünyada ve Türkiye’deki Sanat Müzeleri Koşullarının Karşılaştırılması.....	88
SONUÇ VE TESPİTLER	90
KAYNAKÇA.....	94

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Getty Enstitüsü Tarafından Hazırlanan Eserlerin Işığa Duyarlılıkları Tablosu	51
Tablo 2: Getty Enstitüsü Müzelerde Kullanılan Işık Kaynaklarının Olası Hasar Potansiyeli	51

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: Resim Heykel Müzesi Binası	5
Fotoğraf 2: İstanbul Resim Heykel Müzesi Binası Proje Çizimi	6
Fotoğraf 3: İstanbul Resim Heykel Müzesi Binası Proje Çizimi	7
Fotoğraf 4: Ankara Resim Heykel Müzesi Genel Görünüş.....	13
Fotoğraf 5: Baksı Müzesi Havadan Çekilmiş Fotoğrafı.....	14
Fotoğraf 6: Doğançay Müzesi Dışarıdan Genel Görünüş, Doğançay Müzesi Hakkında,.....	15
Fotoğraf 7: Sakıp Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Binası Dışarıdan Görünüş,	16
Fotoğraf 8: İstanbul Modern Müzesi Eski Binası Dışarıdan Görünüş,	17
Fotoğraf 9: Borusan Çağdaş Sanat Müzesi Binası Dışarıdan Görünüş	18
Fotoğraf 10: Zeugma Müzesi Mozaik Salonlarından Görüntü.....	19
Fotoğraf 11: Louvre Müzesi Bina Dışarıdan Görünüş,	30
Fotoğraf 12: Hermitage Müzesi Binası Dışarıdan Görünüş,	31
Fotoğraf 13: Çin Ulusal Müze Binası Dışarıdan Görüntü,.....	32
Fotoğraf 14: Metropolitan Müzesi Bina Genel Görünüş,.....	33
Fotoğraf 15: The Metropolitan Müzesi Ana Binası	47
Fotoğraf 16: MET Müzesi Planı.....	48
Fotoğraf 17: Met Müzesi 602 Numaralı Galeri “Skylights” Projesi Öncesi Görünüm.	52
Fotoğraf 18: Met Müzesi 602 Numaralı Galeri “Skylights” Projesi Öncesi Tabloların Taşınması Sırasında Konservatör Tarafından Yapılan Toz Alma İşlemi	53
Fotoğraf 19: MET Müzesi 602 Numaralı Galeri “Skylights” Projesi Öncesi Tabloların Taşınması Sırasında Konservatör Tarafından Yapılan Toz Alma İşlemi	54
Fotoğraf 20: Met Müzesi 602 Numaralı Galeri “Skylights” Projesi Öncesi Tabloların Taşınması Sırasında Personel Tarafından Taşıma İşlemi	55
Fotoğraf 21: Süreli Sergiye Ait Goblen Halının Nakliyesi	56
Fotoğraf 22: The MET Breuer Müzesi Binası Dışarıdan Görünüşü	57
Fotoğraf 23: The Met Cloister Müzesi Bahçesi	58
Fotoğraf 24: Sabancı Müzesi Atlı Köşk Genel görünüşü	59

Fotoğraf 25: Sabancı Müzesi Binası Köşk Giriş Bölümü	60
Fotoğraf 26: Sabancı Müzesi binası köşk merdivenle yukarı kata çıkış bölümü,	61
Fotoğraf 27: Sakıp Sabancı Müzesi Emirgan Fotoğrafları Arşivinden Bir Örnek	61
Fotoğraf 28: Sabancı Müzesi Kitap Sergileme Vitriini	62
Fotoğraf 29: Met Müzesi Konservatörlerinin Yapmış Olduğu Oddy Testi Fotoğrafı...	65
Fotoğraf 30: Sabancı Müzesi Konservatörleri tarafından bir raporun yayını, Osman Hamdi Bey'in Karşılaştırmalı Kemometrik çalışması,	68
Fotoğraf 31: Sabancı Müzesi Depo Koşullarına Örnek	69
Fotoğraf 32: Albrecht Dürer, Tavşan (1502) Albertina Müzesi, Viyana	70
Fotoğraf 33: Henri Mattise, Yüzme Havuzu (1952) Modern Sanat Müzesi (MoMA), New York	71
Fotoğraf 34: Edward Kienholz, Sanat Şovu (1963-1977) Berlinische Galerisi, Berlin	72
Fotoğraf 35: Los Angeles Sanat Müzesi (LACMA) Koleksiyonu, Üzerinde Taç Törenleri Yapılan, Ardabil Halısı,	73
Fotoğraf 36: Taşınabilir X-Işını Floresan Spektrometresi, Taş Eserler Üzerinde Yapılan Araştırmalar	75
Fotoğraf 37: Obje Konservasyonu Laboratuvarı Çalışma Alanı ve Çalışanları,	77
Fotoğraf 38: Resim Restorasyonu Laboratuvarından Bir Çalışma	79
Fotoğraf 39: Kâğıt Konservasyonu Laboratuvarında Bir Çalışma Görüntüsü	80
Fotoğraf 40: Konservatör Tarafından Yapılan Bir Rötuş İşlemi	81
Fotoğraf 41: Tekstil Konservasyonu Laboratuvarında bir çalışma örneği,	82
Fotoğraf 42: MET Müzesi Kostüm Konservasyonu Atölyesi	83
Fotoğraf 43: Sabancı Müzesi Koleksiyon Sergileme Yöntemleri,	85
Fotoğraf 44: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi, Sanat Eserleri Konservasyonu ve Restorasyonu Laboratuvarı	87

KISALTMALAR LİSTESİ

A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
A.e	: Aynı eser veya yer
COE	: Avrupa Konseyi
Cl	: Klorür
GC	: Gaz Krematogtarfisi
GCMS	: Gaz kütlesi kromatografisi
ECCO	: Konservatör ve Restoratör Örgütleri Avrupa Konfederasyonu
FTIR	: Fourier Dönüşümlü Kızılötesi Spektroskopisi
HCl	: Hidroklorik Asit
HPLC	: Yüksek Performanslı Sıvı Kromatografisi
HVAC	: Isıtma, Havalandırma ve Havayı Şartlandırma
ICOM	: Uluslararası Müzeler Konseyi
IIC	: Uluslararası Konservasyon Enstitüsü
ICCROM	: Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Onarım Çalışmaları Merkezi
ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
ICBS	: Mavi Kalkan Konseyi
LACMA	: Los Angeles Sanat Müzesi
LED	: Işık Yayan Diyot
MALDI	: Matris Destekli Lazer Desorpsiyon İyonizasyonu
MET	: Metropolitan Müzesi
MEP	: Müze Acil Durum Programı
MSGSÜ	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
MTA	: Maden Teknik Arama Enstitüsü

PCA	: Temel Bileşenler Analizi
RH	: Bağıl Nem
RTI	: Yansıma Dönüşümünü Görüntüleme
SB	: Siyah Beyaz
SEM	: Taramalı Elektron Mikroskobu
SEM/EDX	: Taramalı Elektron Mikroskobu- ENERJİ Dağılımı X-Işını Spektroskopisi
SPAB	: Tarihi Anıtları Koruma Birliği
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
Yy	: Yüzyıl
XRF	: X-Işını Spektrometresi
XRD	: X-Işını Difraktometrisi

GİRİŞ

Cumhuriyet dönemi ile başlayan ve günümüze kadar olumlu yönde ilerlemeler kaydeden Müze Bilimi, günümüz Türkiye şartları içerisinde gelmiş olduğu nokta gurur vericidir. Dünya ile gelişmeleri ve yenilikleri paralel olarak uygular durumdadır. Dünya müzeler konseylerinde ve buluşmalarında, Türk müzecilerimizin adları yer aldığı gibi, görevlendirmelerde de aktif rol almaktadırlar. Günümüz müzeciliğinde çalışan müzecilerimiz; Dünya müzelerinde hâkim olan yeni müzecilik anlayışını ve çalışmalarını bizim müzelerimizde de uygular ve yerleştirir hale gelmiştir.

Müzelerin mekân, içerik, eğitim, insan ve finans kaynakları açısından sürdürülebilir müzecilik anlayışını dinamik tutması, bu başlık altında; ekonomik, ziyaretçi sirkülasyonu, uzman istihdamı, seçilen koleksiyonun ve koruma koşullarının sürekliliği konusu ile mücadele vermektedir. Dünyadaki müze örnekleri de bizim içinde bulunduğumuz süreçlerden geçmiştir. Günümüzde hızla artan müze sayılarını da dikkate alırsak, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bütçesi ile modern müzeler inşa etmemiz çok da kolay olmuştur. Günümüzde dünya müzeleri ile paralel konuma gelen müze bilimciler; bu konularda da yeni çalışmalar, yöntemler ve araştırmalar yapılmıştır.

Türkiye de müzeciliğin gelmiş olduğu yerden, sanat müzelerine bakacak olursak; Türkiye'de temeli 1937 tarihinde atılan ilk sanat müzesinin ardından, 2000'li yılların başında sayıları artan ve günümüzde dünya standartlarını yakalamış, sanat müzeleri açılmıştır. Koleksiyonun zarar görmemesi ile ilgili müzeolojik koşullar oluşturulduktan sonra, Türk sanat müzelerine ait koleksiyonlarımız, dünya sanat müzelerinde süreli sergilerde sergilenmiştir. Aynı şekilde ülkemizde bulunan sanat müzelerimiz, dünya standartlarıyla eşdeğer bir kalitededir. Müzecilik biliminin öngördüğü müzeolojik koşulları eksiksiz olarak yerine getirildiğinden, uluslararası sergileri de ülkemizde sanatseverler ile buluşturabilir hale gelebilmiştir.

Dünyada ve ülkemizde kültürel miras alanında çok önemli ve olumlu gelişmeler söz konusu olmuştur. Günümüz kültürel miras politikalarında yaşanan olumlu tarihsel gelişim, bizi şu an içinde bulunduğumuz koruma anlayışımıza ulaştırmıştır. Müze biliminin ışığında, sanat müzelerinin koruma anlayışı; Osmanlı döneminden başlayarak

günümüze kadar olumlu bilimsel çalışmalara ev sahipliği yapmıştır. Kültürel mirasımızın korunması için, müzecilik bilimi çatısı altında çalışan sanat müzelerinin oluşturduğu koleksiyonlar, bu kuruluşların açtığı ve yönettiği koruma ve onarım laboratuvarları, bilimsel makaleler, seminerler, yayınlar gibi ilgili konularda çalışmaların odağı olmuştur. Sanat müzeleri, koleksiyonunu ziyaretçiyle etkileşime açarken, koleksiyonu hakkında bilgi verirken hem teknolojiyi hem görselliği içeren bir yol izlemiştir. Ziyaretçinin müzeyi deneyimlemesi için her yaşa uygun bir bilgilendirme yapmayı hedeflemiştir. Araştırma, eğitim, koruma ve onarım gibi geniş kapsamlı konuları da önemsemiştir.

Araştırmamın birinci bölümünde sanat müzelerinin tanımı, tarihçesi, sanat müzelerinin işlevselliği ve sanat müzelerinin koleksiyon temaları hakkında bilgi aktarılacaktır. Koleksiyon yönetiminde, koruma ve onarım konusundaki yaklaşımları incelenmiştir. İkinci bölümün konusu ise dünya ve Türkiye’de yer alan sanat müzeleri örneklerinin üzerinde, koleksiyon yönetiminde koruma politikaları hakkında incelemeler paylaşılmıştır. Sonuç olarak dünya ve Türkiye’deki sanat müzelerinin kültürel mirası olan koleksiyonlarına koruma ve onarım odaklı, bilimsel yaklaşımları karşılaştırılmıştır. Türkiye sanat müzelerinin günümüzde geldiği nokta hakkında bilgi verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SANAT MÜZESİ TANIMI VE KOLEKSİYON YÖNETİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Güzellik, tasarı, duygu aktarımı gibi konuların anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu aktarım sonrasında ortaya çıkan yaratıcılık olarak adlandırılan bir sözlük anlamına sahiptir Sanat kavramı.¹

Sanat kavramını anlatan “Sanat’ın Öyküsü” kitabında şöyle okuruz; Gombrich “sanat diye bir olgunun olmadığını aslında sadece sanatçıların olduğunu söyler. Bir mağara içerisinde bazı insanlar renkli topraklarla duvarlarına bizon resmi çizmişlerdir. Günümüzde ise bazı insanlar boya satın alıyor ve duvar ya da tahta perdelere resim yapıyorlar. Bunun dışında farklı bir sürü şey üretmektedirler. Bu etkinlikleri de sanat olarak tanımlamak yanlış olmaz, bu sözcüğün yer ve zaman karşısında birbirinden farklı anlamlar yansıtabileceğini unutmadığımız sürece sakınca olmadığını unutmamalıyız. Günümüzde büyük bir tapınma aracı gibi gösterilmeye çalışılan ve Sanat’ın aslında büyük “S” ile başlayan bir olgu olmadığının bilincinde olmalıyız.”²

Dillerin nasıl doğduğunu bilmeyiz, bunu bilemediğimiz gibi Sanat’ında nasıl doğduğunu bilemeyiz. “Eğer tapınakları ve ev inşa etme eylemini, fotoğraf ve heykel ile uğraşma veya sanat olarak yapıldığı düşünülen tekstil dokuma etkinliklerini sayarsak, dünyada sanatçısı olmayan bir topluluk olmadığını görebiliriz. Müze ve sergi salonlarının seçkin salonlarında, güzel süslemeli ve eşine az rastlanır bir şeyler arıyorsak; Sanat denen bu özel sözcüğün pek yakın bir zamanda geliştiğini ve geçmişte Fotoğraf ve heykel anlamında büyük ustaların bu konudan habersiz olduğunu bilmemizde fayda vardır.”³

1.1. Sanat Müzesi Tanımı ve Tarihçesi

Sanat ve sanat tarihi açısından bakıldığında, günümüz sanat ve sanat müzelerinin tarihçesi hakkında; Atatürk tarafından 20 Eylül 1937 tarihinde kurulmasına karar

¹ Akalın, Şükrü Haluk, Türk Dil Kurumu Yayınları Türkçe Sözlük, 2011, s. 2024

² (Gombrich, Sanatın Öyküsü, 1984, s.11)

³ (Gombrich, A.e, 1984, s. 29)

verilen “Dolmabahçe Sarayı Veliaht Dairesi Bölümü, İstanbul Resim Heykel Müzesi olarak açılmıştır. Türkiye’nin ilk sanat müzesidir.”⁴

1935 yılında yaptığı bir konuşmasında Atatürk “Bir ulus ki resim yapamaz ve bir ulus ki bilimin gerektirdiği şeyleri yapamaz ise itiraf etmeli ki o ulusun ilerleme yolunda hiçbir yeri yoktur. Oysa bizim ulusumuzun gerçek nitelikleri ile ilerleyecektir.” Bu sözlerle Atatürk, resim ve heykel sanatlarının Türkiye için ne kadar önemli olduğu düşüncesini anlatmak için konuşmasında yer vermiştir. 1883 yılında Osmanlılar tarafından “Sanayi-i Nefise Mekteb-i Ali’si” olarak kurulmuş bir yüksekokul “Güzel Sanatlar Akademisi” olarak yeni bir isim alma şerefine Atatürk’ün emri ile 1926 yılında Fındıklıda bulunan çifte Saraylardan önce birini sonra ikisini de kapsayacak şekilde yerleştirilmiştir. Atatürk’ün Adana’da 16.03.1923 tarihinde yaptığı bir konuşmasında sanatçılara şöyle demiştir: “Bir milleti yaşatmak için bir takım temel işlere ihtiyaç vardır ve biliniz ki bu temel işlerin en önemlilerinden biri sanattır. Bir millet sanattan ve sanatkârdan yoksunsa tam bir hayat yok demektir. Böyle bir millet bir ayağı topal, bir kolu çolak, sakat, aksayan biri gibidir. Hatta söylediklerimi, söylemek istediklerimi belirtmeye yeterli bile değildir. Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir.” Atatürk’ün emri ile Dolmabahçe Sarayı Veliaht Dairesi binasına, 20 Eylül 1937 tarihinde Türkiye’nin ilk “Güzel Sanatlar Müzesi” olarak İstanbul Resim Heykel Müzesi kurulmuştur. Bina, Müzeden öncesinde Dolmabahçe Sarayı Mimarı olan Garabet Balyan tarafından Veliaht Dairesi olarak tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Bina rokoko, ampir ve barok üslupları kullanılarak sentezlenmiştir.⁵

Resim Heykel Müzesinin koleksiyonuna göz atacak olursak; Türk ve Dünya sanatçılarına ait eşsiz yapıtlar, resim, heykel ve özgün baskı sanat eserleri mevcuttur. Bağış yoluyla gelmiş özel bir koleksiyonun yanı sıra Antik ve Rönesans dönemine ait Heykel mulajları da müze koleksiyonunda mevcut bulunmaktadır. Müze sergi salonlarının resim bölümü kısmında Türk Sanatının en seçkin örnekleri, yağlıboya tablolar çok dikkat çekicidir. Müzede 2005 yılına ait envanter kayıtları incelendiğinde 3977 Resim, 672 Heykel, 80 Hat, 107 Seramik sayısı tespit edilmiştir. Ayrıca Müze

⁴ Shaw, M. K. Wendy, Osmanlı Müzeciliği; Müzeler ve Tarih Görselleştirmesi, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s.120

⁵ Erbay, Mutlu, Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlaması, Beta Yayınları, 2011, İstanbul, s.48

Koleksiyonunda 18. ve 19. Yüzyıl sanatçılarından, Picasso, Bonnard, Deraini, Levy, Matisse, Utrillo gibi ünlü isimlerin yapıtları da mevcuttur.⁶

Fotoğraf 1: Resim Heykel Müzesi Binası



Kaynak: (çevrimiçi) <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php>, 05.06.2019

Türkiye'nin ilk sanat müzesi, 2014 yılında Milli Saraylar İdaresi Başkanlığına bağlı Resim Müzesi olarak isim değiştirmiştir. Müzede sergilenen Resimler, tematik bir yapıya sahiptir ve 19. Yüzyıl Padişahları tarafından yaptırılmış ya da satın alınarak oluşturulmuş bir koleksiyona sahiptir. Müzede 30 adet sergi salonu mevcuttur. Koleksiyonun çoğunluğunu Milli Saraylara bağlı olan Saraylara ait koleksiyon Fotoğrafları vardır. Koleksiyonu Milli Saraylara bağlı bulunmayan, Topkapı Sarayına ait koleksiyonun ödünç olarak sergilendiği resimler de yer almaktadır. Görkemli bir koleksiyon olmasına rağmen, kaynak bulmakta zorlanan Üniversite, müzenin ayakta kalmasını sağlayamadığı için müzeyi 2007 yılında kapatmak zorunda kalmıştır. Üniversiteye tahsis edilen yeni bir bina, dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından desteklenmiştir. Müzenin varlığını sürdürdüğü Veliaht Dairesi binası ise Milli Saraylara geçmiştir. Çağdaş bir Müze olarak kapılarını ziyaretçilerine açmayı bekleyen Mimar Sinan Üniversitesi Resim Heykel Müzesi Koleksiyonu yeni binasına taşınmıştır.⁷

⁶ Artun, Ali, Görsel Sanatlar Derneği Platformu, Müzemi İstiyorum Paneli, 24.04.2014

⁷ Gerçek, Ferruh, Türk Müzeciliği, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999, Ankara, s.32

Fotoğraf 2: İstanbul Resim Heykel Müzesi Binası Proje Çizimi



Kaynak: (çevrimiçi), <http://emrearolat.com/>, 04.06.2019

Fındıklı'da Antrepo NO:5 binasına taşınan ve çalışmaları devam eden Müze, Emre Arolat tarafından Müzecilik standartlarına uygun bir bina olarak tasarlanmıştır. Bina çalışmaları devam etmektedir. Müze Koleksiyonu binaya taşınmış. Müze binası, Koleksiyona uygun müzeolojik açıdan standartlar uygun Depo ortamları ve eserlerin konservasyonu için uygun laboratuvar ortamları yapılmıştır.

Laboratuvar çalışmaları destekleyen uygun cihaz alımları gerçekleştirilmiş ve bu alanda çalışmalar da başlamıştır.⁸

⁸ İstanbul Resim Heykel Müzesi, Müze hakkında, (çevrimiçi) www.msgsu.edu.tr, 20.08.2019

Fotoğraf 3: İstanbul Resim Heykel Müzesi Binası Proje Çizimi



Kaynak: (çevrimiçi), <http://emrearolat.com/>, 04.06.2019

Müze henüz ziyarete açılmamıştır. Çalışmalar devam etmektedir. Yeni basın açıklaması yapılmıştır. Yeni seçilen ilk kadın rektörü; Prof. Dr. Handan İnci önderliği ve Vasıf Kortun danışmanlığında 2020 bahar aylarında ziyarete açılmaya hazırlandıklarını duyurmuştur.⁹

1.2. Sanat Müzelerinin Amaçları ve İşlevselliği

19. yüzyılda Avrupa ve Amerika’da var olan müzelerin yanı sıra sanat müzelerinin de varlığını göstermesi, toplumun bu konudaki kültürel gelişimini ve ihtiyacını yansıtmaktadır. Sanat Müzeleri kültürel değerleri aktarırken aynı zamanda toplumun eğitilmesi konusunda da görev bilinci taşımaktadır. Sanat müzeleri bünyesindeki koleksiyonu sergileme şekilleri ve müzenin sergileme koşulları açısından diğer müzelerden çok farklı olsalar da işlevsel olarak diğer müzelerle benzer sorumluluklara sahiptirler. Sanat müzeleri bir sanatçının dönemini veya akımını sanat eserlerini belli bir sıralama ve düzen içerisinde sunmaktadır. Bu da sanat müzelerini diğer müzelerden ayırmaktadır.

⁹ İstanbul Resim Heykel Müzesi, Basın Bülteni, (çevrimiçi)<http://www.sanataak.com/view/vasif-kortun>, 21.08.2019

Sanat müzelerinin kültürel yapıda edindiği misyon, sanat eserlerini satın alım ya da diğer yollarla edinerek bir koleksiyon oluşturmaktır. Oluşturduğu koleksiyonu korumak ve bu koleksiyonu sergilemektir. Esas sorumluluk olarak değerlendirdiğimizde ise kültürel değerleri başka kültürel değerleri olan medeniyetlere tanıtmaktır. Bu kültürel değerleri hem kendi toplumuna hem diğer toplumlara tanıtırken, bu görevi bir taşıyıcı gibi yapmalı ve bu sanatın yorumlanması kısmına da ışık tutmalıdır.

Sanat müzelerinde gerçekleşen aktivitelerin çoğu sanat çevresinde dönmektedir. Müzeler bünyesinde yer alan sanat eserleri birbirine anlamlı bir bütünsellik oluşturacak şekilde sergilenmektedir. Burada eğitsel bir bakış açısını yakalamaya çalışırken, estetik bir boyutu da gözden kaçırmadan yapmaktadır. Müzelerde, koleksiyon hakkında ziyaretçi yorumlama yapabiliyorken, sunumları ve yerleşimleri konusuna da dahil hissetmelidir kendisini. Ziyaretçiye açıklamalar yapabilen onu gezdiği koleksiyon hakkında bilgilendiren bir tur rehberi olmalıdır. Katalog, rehber, etiketler de ziyaretçiyi besleyen ve koleksiyonla örtüşen bir seviyede olmalıdır.

Sanat müzeleri, sadece koleksiyonu tanıtan ve bunu salt halk ile buluşturmayı hedefleyen kurumlar değildir. Sempozyumlar, süreli ve kalıcı sergiler, filmler, konuşmalar, paneller, tüm yaşları içine alabilen müze içi okul iş birlikleri yaparak yoğun sanat çalışmaları, Sanat müzesinin nefes alan bir müze olmasını sağlar. Sanat müzelerinin sayısı diğer müzelere göre daha azdır. Türkiye bu konuda diğer gelişmiş ülkelerin yanında gelişmeye açıktır.¹⁰

"Sanat müzeleri ve sanat galerileri sanat eğitiminin uygulanabileceği en rahat alanlardan biridir. Sanat müzeleri koleksiyon seçimlerinde; estetik, görsel değerleri yüksek, estetik tarihi ve artistik değerleri ön planda olan çalışmaları sergiler"¹¹

Sanata değer verilmesinin en önemli ve en kuvvetli güçlerinden biri sanat müzeleridir. Bir sanat eseri satın alımı söz konusu olacaksa ve bir müzayede ya da bir sanat galerisi bir sanat eseri satacaksa sanat müzeleri bu piyasanın oluşumunda büyük rol alır. Bu sanat piyasası oluşumunu sağlayabilir. Bu şekilde sanat eseri hem gerçek

¹⁰ Artun, Ali, Müzecilikte Kamusalın Kaynakları ve Özel Müzeler, 21-27 Mayıs Müzeler Haftası Müzecilik Sempozyumu Bildiriler kitapçığı, VEKAM, Ankara,2008, s.96-100

¹¹ Erbay, Fethiye, Müze Yönetimi Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009), İstanbul Mimarlık Vakfı Enstitüsü,2009, s.11

değerini bulmasına yardımcı olacak hem basında yer almasına sebep olacak hem de müzede sergilenerek ziyaretçilerle buluşması sağlanacaktır. Sanat müzeleri bu şekilde satın alım yolu ile eser sahibi olabildikleri gibi bağış yolu ile de koleksiyonlarını geliştirmektedirler. Satın alım ya da bağış yoluyla alınan eserlerin düzenlenmesi ve sergilenmesi dikkat isteyen bir konudur. Bu konuda gösterilen hassasiyet kadar eserlerin koruma koşulları da önemlidir. Eserler hem dıştan hem de içten gelen tahribatlar sonucunda yok olabilirler. Müze ziyaretine açık olan eserin dış kaynaklı ortamdan dolayı yaşadığı tahribat hem de yapının zaman karşısında yaşadığı yapısal tahribatlar ile eserler yok olabilecek boyutlara gelebilirler.¹²

Sanat müzelerinde bulunan uzmanlar (konservatör, kimyager vb.) zarar gören bu eserleri korumaya alır. Bu konuda sanat müzeleri personelinin başka bir görevi de ziyaretçi ile iletişim kurup eserlere zarar vermemesi konusunda bilinçlendirmelidir.

Sanat Müzelerinin çalışmaları arasında birinci sırada yer alan başka bir görevi de “Belgeleme” olmuştur. Bu konu diğer müzelerin eserlerine uyguladığı belgeleme yöntemiyle benzer bir yapıya sahiptir. Bu yöntem sanatçıların dönemini, hangi akımın sanatçısı olduğunu, eserlerin sistematik bir şekilde incelenmesini, bu eserleri sergilemeyi ve onları düzgün bir şekilde envanter çalışması gibi konuları ele almaktadır. Müzelerde birincil önem teşkil eden belge eserin kendisidir. Esere bilimsel bir çerçeveden bakıldığında tarihsel olaylara, sosyal tarih kısmına ve tarihi bir ana tanık olduğu gibi kendi kendine bir iletişim aracı olabilmektedir.

Sanat Müzelerin de belgeleme çok önemlidir. Amaçları arasında hırsızlık sonrasında kanıt unsuru olması, müzedeki araştırmacılara daha kolay ve hızlı bilgi verebilmektedir. Öğrenciler, diğer sanatçılar, eğitimciler, araştırmacılar, gazeteciler, küratörler ve halk bu konuda bu doğru belgeleme kanalı ile bilgi alabilmektedir.¹³

Sanat Müzeleri bir konuda daha önemli bir duruma imza atmaktadır ki o da eğitimidir. Bu eğitimin en önemli tarafı, müzeye gelen ziyaretçinin iletişim kurduğu

¹² Önal, İrfan, Koruma Kültürü ve Etik Kurallar, Türkiye Mühendislik Haberleri, s.27-29

¹³ Ambrose, Tim ve Crispin, Paine, Museum Basic, ICOM in Conjunction With Routledge, 1993, London, s.45-49

eserlerin, kişiler tarafınca değerini tam olarak kavrayabilmesi açısından çok önemlidir. Müzeler bu anlamada kişilerin zihinsel bilgilerini bir süzgeçten geçirerek bunu doğru bir şekilde kullanabilmelerine yardımcı olur. Müzeler bu anlamda kitaplarda öğrenilmeyecek nitelikte bir eğitim almasına yardımcı olurlar. Yurt dışı müzelerinde ziyaretçi müzeyi gezerken hem eğlendirici hem öğretici hem de bilgi verici anlatımlarla beslerler geziyi. Sanat eserlerini hikâyeleştirerek anlatım, görsel sanatlarla alakalı canlı birtakım gösteriler, çocuklar için oyunlar gibi etkinlikler planlamışlardır. Müze eğitim departmanı bu etkinliklerin gerçekleşmesinde yardımcı olan kadrolaşmalar oluşturmuştur. Müzelerin eğitim departmanları bu anlamda çok büyük bir önem ve yer kaplamaktadır.¹⁴

Türkiye’de sanat müzesi batıda yer alan örnekleri kadar olamasa da eşit düzeye gelmektedir. Ülkemizde Resim Heykel Müzesinin ilk adımı bundan 200 yıl öncesine uzanan plastik sanat eserlerine ev sahipliği yapan Atatürk’ün emri ile 1937 yılında Dolmabahçe Sarayı Velihaht dairesinde hizmete girmiştir diye söz etmiştik. “Bu ilk Resim Heykel Müzesinin ardından İzmir Resim Heykel Müzesi ve 1980 yılında Ankara Resim ve Heykel Müzesi ziyarete açılmıştır.” Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğüne bağlı 6 Resim ve Heykel Müzesi Müdürlüğü mevcuttur. Resim ve Heykel Müzeleri, içerisinde bulundukları ilin İl Kültür Müdürlüklerine bağlıdır bunun içerisinde sadece Ankara Resim ve Heykel Müzesi dahil edilmemiştir.” Türk Plastik Sanatları, batı geleneğindeki geçmişten günümüze kadar gelen örneklerinin olduğu Resim Heykel Müzelerinin, Ülkemizin en önemli ve nadide eserlerini koleksiyonunda barındırarak, bu koleksiyonları belgeleyip, koruyup, sergilemektedir. Bu sergileme esnasında sanatseverlere, öğrencilere, araştırmacılara sunmakta ve gelecek nesillere aktarırken olabilecek tüm tahribatlara karşı çalışmalar yapılmaktadır. Kalıcı sergiler planlanıp gerçekleştirilirken, müze sergileme salonlarında yerli ve yabancı sanatçıların eserlerinin de yer aldığı sergiler gerçekleştirilmektedir. Bu sergiler yapılırken sanatla ilintili açıkoturum, panel, film ve dia, konferans, kurs vb. faaliyetler kanalıyla eğitim bölümleri oluşturulmaktadır.¹⁵

¹⁴ Erbay, Mutlu, Yeni Nesil Teknojiler ile Müzelerde Eğitim, Dergi Park Millî Eğitim Bakanlığı, Sayı 214, 2017, s.4

¹⁵ Kültür ve Turizm Bakanlığı, Resim Heykel Müzeleri Hakkında, (çevrimiçi)<https://guzelsanatlar.ktb.gov.tr/TR-2410/resim-heykel-muzeleri.html>, 07.07.2019

Sanat Müzelerini işlevsel olarak bakıldığında, koleksiyonu oluşturan eserlerin toplanma işlemi, eserlerin belgeleme kısmı, araştırma, sergileme, eğitim ve koruma birimleridir. Bu işlevsel gerekliliğin yoğunlukla ele alınacağı kısım koruma olacaktır.

Koleksiyonun günümüze kadar ulaşmış olması bizim onu gelecek kuşaklara aktarma sorumlüğümüz çerçevesinde bakıldığında korumanın önemini kavırıyoruz. Bunun için müzede uygun koşullar sağlanması; uygun depo ve sergileme alanlarını oluşturmak için uygun sistemleri kurmak önemlidir. Koleksiyonu koruma denen olgu sadece onu fiziksel olarak koruma olarak düşünülmemelidir. Gelişmiş teknoloji dünyasında bu alandan da destek almak ve gelecek kuşaklara aktarma aşamasında teknolojik çalışmalar çok önemlidir. Birçok müze koleksiyonu insanlığın ortak mirasını elinde tutmaktadırlar. Bu eserlere ait bilgiyi gelecek kuşaklara aktarırken bunu en iyi şekilde yapıyor olmak çok büyük bir sorumluluktur.¹⁶

Müzecilik alanında önleyici koruma, müze personelinin bu konuda eğitilmesi zorunludur. Önleyici koruma müze personeli olarak herkesin sorumluluğundadır. Bu konuda koruma kurulu oluşturmak ve diğer personelin eğitimi konusunda çalışmak önemlidir. Sergileme ve depolama alanları, koruma kurulunun sorumlulukları arasındadır. Koleksiyonu koruma koşulları müze personelinin müzedeki rollerini değerlendirerek önleyici koruma koşulları oluşturulmalıdır.¹⁷

Önleyici koruma, koleksiyon yönetiminin ve koruma koşullarının önemli bir ögesidir. Koleksiyonlar; depo, sergi ve nakliyeleri sırasında koruyucu bir ortam oluşturmak ve bu ortamı devamlı kılmak müze personelinin sorumluluklarının en başında gelir.

Görevi, kültür ve bilim mirasına katkı oluşturacak koleksiyonlar edinmek, koleksiyonları korumak ve geliştirmek müzelerin ilkesidir. Müze koleksiyonları, kamusal miras olup, uluslararası mevzuat ile korunurlar. Koleksiyon yönetimi kavramı,

¹⁶ Altunbaş, Aysun ve Özdemir Çiğdem, Çağdaş Müzecilik anlayışı ve Ülkemizde Müzeler, (çevrimiçi)<https://teftis.ktb.gov.tr/>,10.10.2019

¹⁷ Cassar, May, Environmental Management Guidelines and Galleries, Routledge, 1995, s.101

kamu yararının organik bir parçasını oluşturur. Yasal bir kayıtlı kalıcı bir belgeleme, erişilebilirlik ve uygun şartlarda koleksiyondan çıkarma işlemlerini kapsamalıdır.

Müze personeli, Koleksiyonun koruma ve onarma ihtiyacını ve gerekliliğini, konservatör-restoratör ihtiyacını belirlemek için bir takvim ile dikkatle takip etmelidir. Bütün koruma ve onarım aşamaları belgelenmeli, kullanılan her işlem geri döndürülebilir olmalı ve bütün değişimler özgün obje ya da örnekten ayırt edilebilir şekilde olmalıdır. Müze koleksiyonundan sorumlu personel belirlenirken, koleksiyonun bakımı ile ilgili mesleki sorumlulukları, gerekli bilgisi ve bu konuda tecrübesi ve becerisi olan ya da bu alanları denetleyebilecek vizyona sahip kişiler görevlendirilmelidir. Koleksiyonu tahrip edici analiz yöntemleri kullanılırken, objenin kayıtlarında; analiz edilen malzemenin ayrıntılı ve eksiksiz kaydı, analiz verileri ve bunun sonucunda yapılan araştırma ve raporlar yer almalıdır. Koleksiyonların sunum ve sergileme şekilleri, fiziksel ya da elektronik ve süreli sergileri müzenin misyon ve koleksiyon politikasına uygun olmalıdır. Uygun olmaması halinde, koleksiyonların niteliğine uygun olmayan bakım ve koruma koşulları olumsuz etkilenmektedir.¹⁸

1.3. Koleksiyon Temalarına Göre Sanat Müzeleri

2000’li yılların en büyük özelliklerinden biri, resim koleksiyonu da yapan ve sanata destek veren büyük burjuvazi içinden köklü ailelerin vakıflar kurarak müze ve yayın etkinliklerine girmesidir. Sakıp Sabancı Müzesi, Pera Müzesi, Doğançay Müzesi’nde ailelerin elindeki koleksiyonlar sergilenirken aynı zamanda düzenlenen programlarla Türk sanat severler batı sanat dünyasının önemli sanatçılarını tanıma imkanına kavuştu. Düzenledikleri sergiler ve etkinliklerle genç orta burjuvazi içinde sanata doğru ilginin artmasında çok etkili olmuştur. Bu müzelerde düzenlenen etkinlikler, bugüne kadar görülmemiş bir ilgiyle karşılanmış, müzelerin önünde ilk kez kuyruklar olmuştur.¹⁹

¹⁸ ICOM, Code of Ethics for Museum, (çevrimiçi) <https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/code-of-ethics/>, 20.08.2019

¹⁹ Akay, Ali, Sanatın sosyolojik gözü, Bağlam Yayıncılık, 1999, s. 199

İstanbul Resim ve Heykel Müzesi: ilk Sanat Müzesi olarak anılır. İkinci sırayı da 1980 yılında Ankara’ da hizmete giren Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesini söyleyebiliriz. Koleksiyonu için, Türk Plastik sanatlarının tarihsel olarak gelişimini, bu gelişimde oluşan Cumhuriyet Öncesi ve sonrası içerisinde yer alan dönemleri işaret eden sanat eserlerini görebiliriz.²⁰

Fotoğraf 4: Ankara Resim Heykel Müzesi Genel Görünüş



Kaynak: (çevrimiçi), <https://guzelsanatlar.ktb.gov.tr/TR-2410/resim-heykel-muzeleri.html>, 20.06.2019

²⁰Kültür ve Turizm Bakanlığı, Resim Heykel Müzeleri, (çevrimiçi)<https://guzelsanatlar.ktb.gov.tr/TR-2410/resim-heykel-muzeleri.html>, 20.06.2019

Baksı Müzesi: Bayburt ili sınırları içerisinde yer alır. İsim olarak bulunduğu bölgede ki köyün eski adını almıştır. Bilgin, hekim, şaman anlamlarına gelmektedir. Prof. Dr. Hüsamettin Koçan tarafından 2012 yılında vakıf müzesi olarak kurulmuştur. Koleksiyonu, “Şifa taşları, cam altı işleri, yazı, resimler, ehramlar, seramik kaplar, halk resim sanatına örnekler, taş baskı işleri, tombaklı alemler ve çömlekler göze çarpmaktadır.”²¹

Fotoğraf 5: Baksı Müzesi Havadan Çekilmiş Fotoğrafı



Kaynak: (çevrimiçi), <http://baksi.org/tr/baksi-hakkinda>, 10.01.2019

²¹ Baksı Müzesi, Baksı Müzesi Hakkında, (çevrimiçi) <http://baksi.org/tr/baksi-hakkinda>, 10.01.2019

Burhan Doğançay Müzesi: Türkiye'nin ilk Çağdaş Sanat Müzesi olduğunu, sayfasında bahseden müze, kapılarını 2004 yılında halka açmıştır. 150 yıllık tarihi bir binada hizmet vermektedir. “Burhan Doğançay’ a ait eserlerden oluşan retrospektif kurgu ve Adil Doğançay tarafından icra edilmiş eserler sergilenmektedir. Sanatçının erken dönem figüratif eserleri, kent duvarlarından ilham alan işleri ve fotoğrafları ile 50 yıllık sanatsal geçmişini ziyaretçilerine sunmaktadır.”²²

Fotoğraf 6: Doğançay Müzesi Dışarıdan Genel Görünüş, Doğançay Müzesi Hakkında,



Kaynak: (çevrimiçi), www.dogancaymuseum.org, 15.01.2019

²² Doğançay Müzesi, Doğançay Müzesi Hakkında, (çevrimiçi)www.dogancaymuseum.org, 15.01.2019

Sakıp Sabancı Müzesi: Sabancı Üniversitesine bağlı, İstanbul'da Emirgan semtindedir. Müze, uzun yıllardır Sakıp Sabancı'nın zengin hat ve resim koleksiyonuna ev sahipliği yapmaktadır. 2002 yılında ziyarete açılan müze zengin hat koleksiyonun yanı sıra, geçici sergi salonunda, kabul ettiği uluslararası geçici sergiler düzenlemektedir.²³

Fotoğraf 7: Sakıp Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Binası Dışarıdan Görünüş,



Kaynak: (Çevrimiçi), www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/muze-tarihi, 20.01.2019

²³ Sakıp Sabancı Müzesi, Sakıp Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Hakkında, (çevrimiçi) www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/muze-tarihi, 20.01.2019

İstanbul Modern: Koleksiyonu uluslararası bir çerçevede modern ve çağdaş sanat alanlarından eserler toplar, korur, belgeler ve sergiler. Sergilerini sürekli ve sürekli sergi alanları olarak ziyaretçilerine sunar. Sinema, kafe, müze mağaza, fotoğraf galerisi gibi bölümlerde de kültürel faaliyetlerine ara vermeden devam etmektedir.

2004 yılında ziyaretçilerine kapısını açan, ziyaretçi ağına hem ulusal hem uluslararası sanat ortamıyla paylaşmak isteyen ilk modern ve çağdaş sanat müzesi olarak tanımlanmaktadır kendisini. Disiplinlerarası etkinliklere imza atan bir müzedir. Şu anda binasında bulunan tadilat sebebiyle, Beyoğlu semtinde geçici binasında ziyaretçilerini ağırlamaktadır.²⁴

Fotoğraf 8: İstanbul Modern Müzesi Eski Binası Dışarıdan Görünüş,



Kaynak: (çevrimiçi), www.istanbulmodern.org/tr/, 20.01.2019

²⁴ İstanbul Modern, İstanbul Modern Müzesi Hakkında, (çevrimiçi)www.istanbulmodern.org/tr/, 20.01.2019

Borusan Çağdaş Sanat Müzesi; 1910 yıllarında yapımına başlanmış olan, İstanbul kültür mirasının, önde gelen örnek binalarından biridir. 2007 yılından beri faaliyetlerini bu binada sürdüren Borusan Holding, köşkü 2030 yılına kadar kiralamıştır. 10 katlı bina günümüzde perili köşk adıyla hem holding hem müze olarak hizmet vermektedir. “Koleksiyonunda video, yeni medya, neon-LED, fotoğraf başta olmak üzere dijital içerikli işler içermektedir.”²⁵

Fotoğraf 9: Borusan Çağdaş Sanat Müzesi Binası Dışarıdan Görünüş



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.borusancontemporary.com/tr/koleksiyon-hakkinda>,
22.01.2019

²⁵ Borusan Çağdaş Sanat Müzesi, Borusan Çağdaş Sanat Müzesi Tarihçesi, (çevrimiçi)<https://www.borusancontemporary.com/tr/koleksiyon-hakkinda>, 22.01.2019

Zeugma Müzesi: Gaziantep şehri Fırat üzerinde, nehrin geçilebilir en sığ bölgesinde olduğu için tarihte hep önemini korumuş bir bölgedir. M.Ö. 1 yüzyılda Roma himayesindedir. Köprü anlamına gelen Zeugma adını alır. Roma imparatorluğu zamanında 80 bin kişilik bir nüfusa ulaşır. Zamanı için dünyanın en büyük kenti olur. Yamaç villaları yaparlar. Strabon kitaplarından Zeugma'nın bahsini görebiliriz. Sadece Çingene Kızı değil bu evlerin tabanlarını süsleyen eşsiz güzel mozaikler vardır.²⁶

Fotoğraf 10: Zeugma Müzesi Mozaik Salonlarından Görüntü



Kaynak: (Çevrimiçi), <http://www.zeugma.org.tr/eserler.aspx>, 22.01.2019

1.4. Sanat Müzelerinin Koruma Odaklı Koleksiyon Yönetimi

“Koleksiyon” kelimesinin sözlük anlamı; Öğrenme, yarar sağlama veya zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelerin bütünü, derlem demektir.²⁷

Doğa, kültür ve bilim mirasını korumaya bir katkı olarak koleksiyonlar edinmek, bu koleksiyonları korumak ve geliştirmek, müzelerin görevlerindendir. Müze koleksiyonları, önemli bir kamusal miras olup, yasada özel bir yere sahiptirler ve uluslararası mevzuat tarafından korunurlar. İyi yönetim kavramı, bu kamu yararı görevinin organik bir parçasını oluşturur ve yasal mülkiyet, kalıcılık, belgeleme, erişilebilirlik ve uygun elden çıkarmayı içerir.

²⁶ Zeugma Müzesi, Zeugma Müzesi Tarihçesi, (çevrimiçi)<http://www.zeugma.org.tr>, 22.01.2019

²⁷ Akalın, Şükrü Haluk, Türk Dil Kurumu Yayınları Türkçe Sözlük, 2011, s. 2024

Müzeciliğin temel hedefi, 20. Yüzyılın ortalarında, “Toplumun bütün kesimlerine ulaştırılması hedeflenen kültür ve bilim olgusu biraz değişmiştir. İşlevsel olarak, eğitim, araştırma, değerlendirme, sergileme, koruma gibi konular daha birincil plana çekilmiştir. Müze sadece içerisinde koleksiyon barındıran bir bina olmaktan uzaklaşmıştır. Topladığı koleksiyonu sergilerken, depolarken, taşıırken koruyan, eğitirken eğlendirmeyi de hedefleyen, sadece depo ya da arşiv gibi olmaktan uzaklaşan, okul gibi değil de bir araştırma merkezi olmayı hedefleyen açık bir üniversite gibi kültür kurumu olarak hizmet vermeyi hedeflemiştir.”²⁸, “Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri adı altında; Avusturya, Viyana’da Uluslararası Müzeler Konseyi (International Council of Museum, ICOM) düzenlenen 24 Ağustos 2007 tarihinde bir konferansta, Müze ifadesi çağdaş anlamda şu şekilde tanımlanmıştır. Müze, insanlığın ve yaşadığı çevrenin somut ve somut olmayan mirasını, eğitim, araştırma ve zevk alma amaçlarıyla toplayan, koruyan, inceleyen, ileten ve sergileyen, halka açık, toplumun ve gelişiminin hizmetinde, kâr düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan bir kurumdur.”

7 Eylül 2019 tarihinde Japonya Kyoto’ da Uluslararası Konferans Merkezi’nde gerçekleşen, ICOM Olağanüstü Genel Kurul toplantısında oylamaya sunulan tanım şu şekildedir; “Müzeler, geçmiş ve geleceği değerlendirebileceğimiz, bu amaçla diyalog kurmamızı sağlayan, demokratikleştirici, kapsayıcı ve çok sesli alanlardır. Bugünün çatışma ve zorluklarını tanıyıp tanımlayarak, toplum adına korumakla yükümlü oldukları eserleri ve (kültür) örneklerini gelecek nesiller için güvence altına alır, her kesimden insanın (bu) kültürel mirasa erişimi için eşit haklar sağlar. Müzeler kâr amacı gütmaz. Katılımcı ve şeffaftırlar; insan onuruna ve sosyal adalete, bütün dünyayı ve insanlığı kapsayan biçimde eşitliğe ve iyiliğe katkıda bulunmak için toplar, muhafaza eder, araştırır, yorumlar, sergiler ve dünyadaki anlayışı bu yönde geliştirmek için çeşitli topluluklarla aktif olarak çalışır.”²⁹

Müzelerin, günümüzde uyguladığı ve izlediği politikalara baktığımızda; geçmişe ait olan kültürel mirasın salt sadık bekçisi olmak yerine bu hedefin çok da geçerli bir

²⁸ Atagök, Tomur, Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri, Yeniden Müzeleri Düşünmek Dergisi, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, 1999, s.142

²⁹ ICOM, KYOTO Uluslararası Kurul Toplantı Notları, (çevrimiçi)<https://icom.museum/en/news/icom-announces-the-alternative-museum-vote>, 12.10.2019

olgu olmadığını gözlemleyebiliriz. Kamusal kurumlar olarak geçen müzeler, toplumun her kesimine ulaşan bir kurum olmuş, sadece uzman ve elit diye adlandırılan bir gruptan uzaklaşmıştır. Günümüzde, popüler bir iletişim aracı olarak kültürel etkinlik alanlarında varlığını sürdürmektedir. Vizyon, misyon ve hedef odaklı olarak yenilenme sürecine dahil olan müzeler, hedeflerine ulaşarak sosyal platformlarda etkin ve önemli bir yer bulmuştur. Müzeler, içinde olduğu şehrin işlek caddelerini kullanarak tanıtımlar yapmakta ve ziyaretçi sayısını artırmak için farklı metotlar denemektedirler. Kültür endüstrisi olarak işletme yönetimi politikaları da çağa ayak uydurur nitelikte evrilmiştir. Müzeler, ulusal ve uluslararası sponsorlar bulup, bu sponsorlar vasıtasıyla işletme mantığı ile hareket eden kurumlar halini almaktadır.³⁰

“Müzecilik açısından önemli bir konu olan Koleksiyon Yönetimi Politikası oluşturma adı altında izlenilen yöntemler; büyük şirketlerin müzelere sponsor olabilmesi için bunu görev edinmesi, Müzelerin ise bu sponsor firmalar için özel etkinlikler sergilemesi ve bunu yaparken de sponsorlarının tanıtımını yapması gerekmektedir.

Bu durum sayesinde, pazarlama yöntemlerini işin içine sokan bu kültür kurumları çerçevelerini değiştirmekte ve müzeye gelen ziyaretçinin belleğinde ve medya kanalıyla, gündemde tutmaktadır.”³¹

ICOM ile fikir alışverişi sonucunda, ziyaretçi odaklı müzeler için profesyonel anlamda görüş ve öneri sorarak bu konuda yöntem belirlemek ve bu yöntemleri geliştirmek üzere çalışmalara yönelmişlerdir. Müzeciler, güncel hayatta nesne odaklı hizmet yerine o nesnenin insan hayatına olumlu bir katkı sağlayabilecek bir hizmete nasıl çevirebileceği konusuna odaklanmayı tercih etmiştir. 1970 tarihinden bu yana, bu alanda değişimler ve yeni yaklaşımlar benimsenmiştir. Koleksiyon yönetim politikalarında farklı yaklaşımlar, sergileme tekniklerinde iletişim odaklı yöntemler, müze uzman kadrosunun uygun pozisyonadaki donanımlı personelle çeşitlenmesi, müze içi eğitimler gibi farklı yaklaşımlar benimsenmiş ve uygulanmıştır. Bu oluşumlara adım

³⁰ Çalıkoğlu, Levent, Türkiye’de Çağdaş Sanat: Çağdaş Sanat Konuşmaları, İstanbul Yapı Kredi Yayınları, s.7-16

³¹ Cooper, A.H. Media Framing and Social Movement Mobilization, European Journal of Political Research, 2002, Volume 41, p.37-80

atarken reddeden değil, tam tersine yenilikçi, birbirini tamamlayan yöntemlerle bütün alanları yeniden gözden geçirmemizi ve yeniden değerlendirebileceğimiz gerekliliğini sunmak için oluşmuştur.³²

“Müzeler toplumsal hayatta daha kilit bir yere sahip oldukça toplumun onlardan beklentileri de artmış, çeşitlilik göstermiştir. Bugün bir müzeden, profesyonel araştırmalar için bir laboratuvar, kamusal eğitim kurumu ve bir eğlence mekânı olma sorumluluklarını yerine getirmesi, biriktirme, restorasyon, koruma, inceleme, iletişim, öğrenim, deneyim ve gösteri yeri olmak gibi karmaşık bir vazifenin üstesinden gelmeye çalışması beklenmektedir. Kamusal bir kurum olarak müzenin, toplumun kimliğini yansıtması ve şekillendirmesi, aynı zamanda kendi kimliğini oluşturma yönünde çaba sarf etmesi gerekmektedir. Bugün müzelerin eskiden beri bilinen işlevlerinin yanı sıra çağdaş müzecilik düzeyine ulaşmak için önlerine yeni hedefler koyduğu ve bu hedefler doğrultusunda çeşitli stratejiler belirlediği doğrudur. Bununla birlikte bir müzenin birincil yönüne işaret eden öncelikli ödevi koleksiyon oluşturmak ve yönetmektir. Koleksiyon türleri müzeleri birbirinden ayıran en etkin unsurlardır.

Toplama ve biriktirme, müze oluşumunun ilk ve temel işlevidir. Bu işlevi, antik çağlardaki felsefe ve edebiyat okullarıyla ve daha sonra müzecilikle ilişkili bilgi biriktirme kavramlarından günümüzdeki koleksiyonculuk anlayışına kadar çok değişik formlarda izlemek mümkün olmuştur. Nadir olmayan aslında gayet sıradan, müzelerin kültür ürünü olarak pek uygun görmediği ve sergilemeye layık olamadığını düşünenler, çağdaş koleksiyonculukta pek kalmamıştır. Yerel tarihi anlatırken, bölgesel ya da profesyonel bir kesimin tarihini ve bu alışkanlık ile gelenek göreneklerin tarihini yansıtan ve bu müzelerde yer alan sıradan denebilecek koleksiyona gösterilen ilgiyi görmemek mümkün değildir.³³

Kültür ürünü olduğu için, müzelerin saygınlığıyla bağdaşmadığı ya da nadir değil sıradan parçalar olduğu gerekçesiyle bazı nesneleri müzelerde sergilemeye layık görmeyen zihniyet, çağdaş koleksiyonculuğa terk edilmiştir. Özellikle yerel tarihi,

³² Atagök, T, How to Educate The Youth for Culture of Through Museums, 2. Uluslararası Barış Kültürü Eğitimi Konferansı, Sarayova, Bosna Hersek,2003

³³ Graf, Marcus, Mehmet Yılmaz, “Müzeler ve Kimlik Arayışı”, Sanatın Günceli Güncelin Sanatı kitabı, Ütopya Yayınevi, 2012, s.172-186

bölgesel ve/veya profesyonel toplulukların tarihini ve bunlarla doğrudan ilintili bazı alışkanlıkların ve geleneklerin tarihini yansıtan müzelerde sıradan nesnelere artan ilgi kendini göstermektedir.³⁴

Günümüzde müzeler, ait olduğu kültürel değerlere sahip çıkan ve bunları sergileyen yapılar olmaktan öte, İnsanların ve toplumsal yapının modernleşme aracı olarak kullanılır hale geldiği gözlemlenmektedir. Koleksiyonun içeriği ne olursa olsun, işaret ettiği toplumun kültürel kimliğini ortaya koyan müzelerin; koleksiyonlarını oluştururken toplama, koruma, sergileme ve eğitirken eğlendirme gibi amaçları ortak bir çizgidedir. Müzeler, büyüme ve hedeflerine ulaşabilme stratejisinin en etkin yolu, var olan koleksiyona sağduyulu bir yapı ile yaklaşmalıdır.³⁵

Bir Müze büyüme ve hedeflediği yere ulaşabilmek için, koleksiyonuna iyi bakmalıdır ve koleksiyonunun işlevlerini gerektiği gibi yerine getirmelidir. İyi yönetilen müzelerde, uzun vadeli yapılan planlar, koleksiyonun geleceği için gerekli işlemlerin özenle yapılması, belgeleme ve koruma gibi konularda kusursuza yakın bir gayret önemlidir. Çünkü müzeler, günümüzde ve gelecekte tecrübelerini toplumla paylaşabilecek olumlu çalışmalar yapabilmelidir. Bunu yaparken, aracı olan müze koleksiyonun korunması kuralının en önemli bağ olduğunun unutulmamasıdır. Koleksiyonlar, müzelerin varlığını tanımlayan birincil semboller oldukları için, Müze işlemlerinin merkezinde koleksiyonun yönetimi yer almaktadır.³⁶ Bu kuralları oluşturan politik kararların varlığı, yönetim şemasının doğru işlemesine sebebiyet verir ve belirlenen hedeflere ulaşım için etkin bir rol oynar. Müzeler bünyesinde etik yasası, koleksiyon yönetiminin müzelerde gerekliliği konusuna ICOM şunları söylemiştir; Doğal, kültürel ve bilimsel mirasları kuşaktan kuşağa aktarmak prensibiyle hareket eden müzeler; toplayarak oluşturduğu, sergilediği ve koruduğu koleksiyonunu, uluslararası bir yasa sayesinde korur. Müze koleksiyonuna ait yasal mülkiyet, süreklilik, belgeleme, ulaşılabilirlik alanlarını düzene sokacak ve eser çıkartma ya da dahil etme konularında sağlıklı yönlendirme yapabilecek uzmana ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçtan doğan eksiklik, koleksiyonun toplanması, kullanımı ve bakımı için oluşturulacak yazılı ve

³⁴ Pomian, Krzysztof, “Çağdaş Tarih Yazımı ve Çağdaş Müzeler”, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerleşme, Türk Tarih Vakfı, 2000, s.15-25

³⁵ Buyurgan, Serap ve Mercin Levent, Görsel Sanat Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları, Görsel Sanatlar Eğiti Derneği Yayınları, Ankara, 2005, s.12

³⁶ Lord, Gail Dexter and Lord, Barry, Manual Museum Management, Alta Mira, 2009, S.76

uygulanabilir bir koleksiyon yönetim politikası gereklidir. Koleksiyon yönetim politikası; müze amaç ve hedeflerine ışık tutar nitelikte olmalıdır. Hedefler belirlenirken bu etkinlikler nasıl bir çerçeve çizeceği konusunda detaylı bir şekilde yazıya dökülmelidir. Personel için rehber niteliği taşıyan bu yönetim politikası, koleksiyonu oluşturan nesnelerin profesyonel anlamda bir basın açıklaması gibi algılanmasına sebebiyet verir.³⁷

Sanat müzelerinde koleksiyon yönetimi politikasının, müzecilikte öneminin ne derecede büyük olduğunu karşımıza çıkartırken, müze koleksiyonunu oluşturma hiç o kadar da kolay bir iş olmadığını gözler önüne sermektedir. Koleksiyonu oluşturan nesnelerin; toplama, belgeleme, sergileme, arşiv, bütçe çalışması, depolama, koruma vb. gibi karmaşık birçok unsuru bir arada barındırdığı için, koleksiyon yönetimi konusunun çok kolay bir konu olmadığını gözler önüne sermiştir.³⁸

Koleksiyon yönetimi politikasını içerik ve işlevsel olarak incelediğimizde şunları söyleyebiliriz; politika kısmı ilk olarak müzelerin amaç, misyon ve vizyonunu tanımlamaktadır. Faaliyet ve kullanım alanlarının neler olduğunu altını çizer. Koleksiyonun edinilmesi ve gerektiğinde koleksiyondan çıkarılması konularını tanımlar ve bunun bütçesini hesaplar. Arşiv, dokümantasyon, kayıt vb. konulardaki ihtiyaçları belirler ve tanımlar.³⁹ Müzeler, koleksiyonu göre oluşturduğu bir koleksiyon yönetim politikası belirler. Bu politika; koleksiyonun durumuna göre koleksiyondan düşme kurallarını belirler. Koleksiyon Yönetim Politikası, müzeye ait olan koleksiyonun kayıt bilgilerine ulaşımını, gelecek kuşaklara aktarılması için koleksiyona değer görülen eserlerin korunma koşullarına dair mevzuatını içerir. Müzelerde eğitim rolünde etkili bir yeri olan toplumsal etkileşim alanları ve sergileme, tanıtım gibi konularda müze içi eğitimler. Yönetim politikası doğrultusunda sergileme yöntemleri belirler. Koleksiyon yönetimi politikası oluşturulurken çok dikkatli olunması gereken konular vardır.⁴⁰ Koleksiyon yönetimi politikasında dikkat edilmesi gereken konuların başında, müze uzmanlarının koleksiyon ile ilgili tüm sorularına cevap veren bir rehber niteliğinde

³⁷ Edson, Gary ve Dean, David, The Handbook For Museum, Routledge, 2001, s.22

³⁸ Atagök, Tomur, "Toward Inclusive Museum" Kapsayıcı Müzeler Konferansı, ICOM Leiden, Hollanda, 2008, s.4

³⁹ Edson, Gary ve Dean, David, A.e., 2001, s.25

⁴⁰ ICOM, Code of Ethics for Museum, (çevrimiçi) <https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/code-of-ethics/>, 01.09.2019

olmalıdır. Açık bir dille ifade edilmiş, net cümlelerle anlatılmış. Uzman kişinin koleksiyonlara yaklaşım şeklini ve işleyişini kolaylaştırıcı bir yönü olmalıdır. Müze hedefleri ve hedef başarı metodolojisini açıkça ifade etmelidir. Bu açık ifade fırsat olarak nitelendirilmeli ve amaçlara ulaşabilmek için detayları çok açık ve net yapılmalıdır. Koleksiyonun konservasyon koşulları, sürekliliği ve koleksiyonun tür ve niteliği iyi değerlendirilmelidir. Bu konu önemli bir konudur ve titizlikle işlenmesine özen gösterilmelidir. Belirlenen amaç doğrultusunda bir yöntem belirlenmeli, olabilecek durumlar için öngörü hesaplamaları yapılmalıdır. Koleksiyonu etkileyebilecek tüm konular tespit edilmeli ve bu durumlara göre oluşturulacak bir konservasyon programı oluşturulmalıdır. Müze, koleksiyonuna karşı sorumluluklarını iyi bilmeli ve bu sorumluluklarını iyi ifade etmelidir. Bilinçli ve uzman kadro ile oluşturulan mevzuat ve bu mevzuatı gerektiği gibi, gerekli şartları oluşturarak uygulayabilecek bir personelin varlığı önemlidir. Koleksiyon yönetimi politikası, müzenin bütün personellerinin çalışma yapısının hatlarını ana hatlarını çizerek belirlemelidir. Uzmanlar görevlerinin tanımı çerçevesinde koleksiyona yaklaştıklarında, koleksiyonlar üzerinde personelden kaynaklanabilecek olumsuz şartlar otomatik olarak ortadan kalkacaktır. Tüm koleksiyonun ihtiyaç alanları bir bütün olarak ele alınmalıdır. Alışılmadık durumlar için kesinlikle risk yönetim konuları belirlenmelidir. Müzeler kuşkusuz ziyaretçi odaklı kurumlar olduğundan, ihtiyaç unsurları buna göre belirlenmeli ve sergileme durumları buna göre yapılandırılmalıdır.⁴¹ Yasal olarak gerçekleştirilen düzenlemeler dışında tutulan, müzenin kurumsal kimliği, bütçe ve fiziki kaynaklarının büyüklüğü, her müzenin koleksiyon yapısının birbirinden farklı dinamikleri olması gerçeğini de göz önünde tutarak, koleksiyon yapısına göre özel, konu odaklı koleksiyon yönetimi politikasını oluşturmak müzecilik açısından önemli bir konudur.⁴²

Müzenin coğrafi konumu, koleksiyon yönetimini etkileyen unsurlardandır. Bu durum, kurumsal yapıyı, yönetimi ve personelin bu konulara yaklaşımını etkileyen bir durumdur. Belirlenen politika ve uygulama alanı ile yürütülmesi planlanan şartlar arasında uyum olmalıdır. Başarılı bir şekilde hazırlanmış politika, koleksiyonun maddi ve manevi olarak değer kazanmasına sebep olur. Bu müzenin hedef kitlesi olana ziyaretçilerinin beğenmesi ve güvenini pekiştirir. Tüm müze personelinin

⁴¹ ICOM, Code of Ethics for Museum, (çevrimiçi) <https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/code-of-ethics/>, 01.09.2019

⁴² Lord, Gail Dexter and Lord, Barry, Manual Museum Management, Alta Mira, 2009, S.80

motivasyonunu olumlu yönde etkiler. Politikayı belirleyen müze-toplum iş birliği, bu doğrultuda oluşan toplumun müzeye olan güven ilişkisi ve kurumsal olarak olumlu etkilenmeler gözlemlenir.⁴³

Koleksiyon yönetim politikası oluşturmaının müzecilik açısından önemine bakıldığında; Türkiye’de müze ve ören yerlerinde ki taşınabilir ve taşınamaz kültür varlıklarının koruma çalışmaları yapılmaktadır. Müzelerde, Ulusal ve Uluslararası süreli sergiler bünyesinde koruma kurallarına uygun; iklimlendirme, depo ve teşhir alanlarının yaratılması konularına daha fazla önem verilmelidir. Tarihi binaların özgün malzemelerinin bilimsel analizleri, koruma projeleri çerçevesinde personele doğru müdahale yöntemlerinin tespit edilmesi ve uygulanması. Kültür varlıklarının ileri kuşaklara sağlıklı bir yapıda aktarılması amacıyla, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı (Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Gaziantep, İzmir, İstanbul, Nevşehir, Trabzon ve Ankara’ da) Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarları kurulmuştur. Bölge laboratuvarlarından bağımsız olarak müzeler içinde müzelere bağlı olan biraz daha dar kapsamlı laboratuvarlar kurulmuştur. Koleksiyonun ihtiyaç duyduğu alanlarda konservasyon hizmeti verilmektedir.⁴⁴ Müzelerde daha geniş kapsamlı laboratuvarlar kurulmasına ihtiyaç vardır.

Müzelerde önleyici koruma, eserlerde ki hasarın en aza indirilmesi ve hasarın önlenmesi için teşhis, hemen ardından ortamın eserlere uygun iklim koşullarının oluşturulması, periyodik kontroller ve bu kontrollerin raporlanması, personelin eğitilmesi gibi eylemlerin planlanması ve hayat geçirilmesi gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası standartlar belirlenmeli (hava kirletici standartları, toz partikül standartları vb.) potansiyel riskler belirlenmeli, bu riskler öncelik sırasına konularak koruyucu tedbirler belirlenmelidir. HVAC (Heating, Ventilating and Air Conditioning, ısıtma, havalandırma ve iklimlendirme) sistemleri müzelerde iç ortamlara tesis edilmektedir. Eserleri tehdit eden riskler; hava kirliliği, toz ve partikül vb. tüm risk parametreleri izlenmeli ve raporlanmalıdır. Bu nedenle; Çevresel etmenlerin (ışık, bağıl nem, hava kirliliği, sıcaklık vb.) izlenip, kayıt altına alınması ve bu etmenlerin kontrol edilmesi önemlidir. Bu hava kirleticiler, eserlerin fiziksel, kimyasal ve biyolojik yapılarında

⁴³ Çalıkoğlu, Levent, Yeni Yapıtlar Yeni Ufuklar, İstanbul Modern Yayınları 2009-2011, s. 12,13

⁴⁴ ICOM, Code of Ethics for Museum, (çevrimiçi) <https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/code-of-ethics/>, 20.08.2019

bozulmalara sebep olmaktadır. Koleksiyondaki eserler farklı malzemelerden oluştuğu için her malzeme farklı türde reaksiyon göstermektedir. Bu bozulmaları sınıflandırdığımızda; organik (kâğıt, bazı pigment türleri, deri, tekstil, vernikler vb.) ve inorganik malzemeler (metaller, mineraller ve bazı pigmentler vb.) olarak sınıflandırılmaktadır.⁴⁵ Çıkan sonuçlardaki izlemelerde değerlerin altında veya üstünde seyreden çevresel etmenlerin eserlerde zararlara sebep olmaktadırlar.⁴⁶

İstanbul Restorasyon ve Merkez Laboratuvarı aracılığıyla 105 müze genelinde yapılan araştırmada; %27'si depo ortamında, %34'ü ise sergileme alanlarında saklama yapılmaktadır. Bu araştırma sonrasında; müzelerin %81'inde, eserler depolarda muhafaza edilmekte olduğu ortaya çıkmıştır. Bu eserlerin %60'nın depolarda muhafaza edildiği için daha fazla bozulmaya maruz kaldığı tespit edilmiştir.⁴⁷

Eserler üzerinde hava kirliliği etkilerinin yoğunlaşma ile hasar verme etkisi daha çoktur. Endüstriyel yakıtlardan kaynaklı kükürt (S) havadaki oksijenle birleşmesiyle oluşan kükürt dioksit (SO₂) çevreye yayılmaktadır. Bu da havadaki su buharı ile birleşip Sülfürik asit(H₂SO₄) olarak eserlerin yüzeyine ulaşabilmektedir.⁴⁸

Asitler; kâğıt ve kumaş içerisindeki selülozu, hidroliz tepkimelerini hızlandırır ve eserler üzerinde tahribata sebep olurlar. Asit, bu malzemelerin hammaddelerinde bulunabilir veya üretim esnasında bünyesinde girmiş olabilir. Aynı zamanda hava kirliliği nedeniyle veya asit içeren diğer sergileme ya da depolama malzemelerinden bünyelerine asit geçebilmektedir.⁴⁹

Son 20 yılda yapılan çalışmalara bakıldığında, hava kirliliği kültürel yapılara ve eserlere zarar verdiği yönündedir. Müzeler, galeriler, kütüphaneler ve arşivler bu faktör dikkate alındığında risk altında olduğu gözlemlenmektedir. Eserlerdeki bozulmalar sürekli fakat yavaş gelişen bir süreçtir. Devamlı hava kirliliğine maruz kalan eserler bu

⁴⁵ Ryhl Svendsen, Pollution Monitoring bu Dosimetry and Passive Diffusion Sampling FOR Evaluation of Environmental Conditions For Paintings in Microclimate Frames, Journal of Cultural Haritage, 2011, s. 411-4119

⁴⁶ Muller, C, Practical Applications of Reactivity Monitoring in Museums and Archives- Considerations for Monitoring and Classification Of Gaseous Pollutants- Purofil, Inc., 2002

⁴⁷ ICCROM, Müzelerde Koruma: Aydınlatmanın ve İklim Koşullarının Denetimi, Eski Eserler ve Müzeler Bülteni, sayı 10,1987

⁴⁸ Thomson, Garry, The Museum Environmt, Butterworth- Heinemann, 1978, s.200

⁴⁹ Lull, William P, Conservation Environment Guidelines for Libraries and Archives, Canada,1995

süreçten daha çabuk etkilenmektedir. Eserlerin bulunduğu coğrafi konum ve fiziki şartlar kirlenici faktörlerini etkileyen önemli parametreleri belirlemektedir.⁵⁰ İzlenmesi zor ve karmaşık olan Hava kalitesinin raporları uzman kişiler tarafından yapılmalı ve bu raporlar uzman kişiler tarafından kontrol edilmelidir. Hava kalitesi ölçümü yapılırken, uzman personel, partikül madde (toz) düzeylerine ve atmosferik kirlenicilerin değerlendirilmesini içeren bir çalışma yapmaktadır. Ölçüm ve izleme yapılamayan durumlarda, binanın bakımı ve temizliği ile ya da muhafaza edilen alan ya da kullanılan malzemelerin dikkatli seçilmesi ile de kontrol altına alınabilmektedir.⁵¹

Aynı ortamda muhafaza edilen fakat farklı malzemelere sahip olan eserler üzerinde ölçüm yapılırken, risk faktörleri sadece iklimsel değil diğer hava kirliliği yaratabilecek risk faktörlerini de izlemelidir. Trafik ve sanayi kaynaklı bu tür kirleniciler, kültürel mirasın bulunduğu, sergilendiği ortamlara nüfus ederek eserlere uzun vadeli hasarlar vermektedir. Özellikle ahşap, kâğıt, tekstil, kemik vb. gibi organik eserlerin etkilenme şiddeti daha çabuk ve fazla olmaktadır. Müzelerde eserlerin bozulmasına sebep olan hava kirlenicilerin eserlere zarar vermeden önce tespit edilmesi ve bunu düşük maliyetli hava kalitesi izleme araçları ile yapmak önemli bir avantajdır. Bu yöntem eserlerdeki olabilecek hasarın önlenmesi ve risk haritalarının çıkarılmasına yönelik bir çalışma özelliği taşımaktadır.⁵²

Bu çalışmalar, kültür varlıklarının bozulma koşullarının tespiti açısından önemlidir. Müzelerde çalışan personel ve koleksiyonun sağlığı açısından da önem değeri yüksektir.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve ilgili mevzuatında da risk değerlendirmesinde; tüm işyerleri için tasarım veya kuruluş aşamasından başlamak üzere tehlikeleri tanımlama, riskleri belirleme ve analiz etme, risk kontrol tedbirlerinin

⁵⁰ Brimblecombe, Peter, The Effects of Air Pollution on The Built Environment, Imperial Collage, 2003, s.320

⁵¹ Henderson J., Managing The Library and Archive Environment, The Preservation Advisory Centre, 2013, s.10

⁵² Karaca, F. , Alagha, O., Gören, S., TMMOB, Risk Değerlendirmesi ve Uygun Kontrol Sistemi Önerileri, Makine Mühendisleri Odası Kongre Bildirileri, 2009

kararlaştırılması, dokümantasyon, yapılan çalışmaların güncellenmesi ve gerektiğinde yenileme aşamaları izlenerek gerçekleştirilmesi gerekmektedir.⁵³

⁵³ Resmî Gazete, İř Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirilmesi Yönetmeliği, Madde 7, sayı 28512, Aralık 2012

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE SANAT MÜZESİ ÖRNEKLERİ

Dünyanın ilk Müzeler ve Galeriler Kurulu (Museum of Associations) 1889 yılında Londra’da kurulmuştur. Bu kurum kültürel miras, müzecilik ve galeriler için dünyada ilk kurulan kurum özelliğini taşımaktadır. Önceleri küçük bir gruba hitap eden kurum, bugün 600’e yakın enstitü ile iş birliği ve 5000 kadar bireysel üye sayısına sahiptir.⁵⁴

2.1. Dünyada Sanat Müzelerine Örnekler

Günümüz müzelerine birkaç örnek verecek olursak;

Louvre Müzesi, Paris, Fransa: 1905 yılında Devlet Bakanlığından alınarak Merkezi Sanat Birliği derneği tarafından ilk adımları atılmış. Günümüzde birçok koleksiyona ve yeni açılan galerileriyle dünyanın en çok ziyaret edilen müzelerinin ilk başında yer almıştır. Müzenin en ünlü sanat eseri ise kuşkusuz Leonardo da Vinci’nin Mona Lisa isimli tablosudur.⁵⁵

Fotoğraf 11: Louvre Müzesi Bina Dışarıdan Görünüş,



Kaynak: (çevrimiçi), www.louvre.fr/histoire, 08.07.2019

⁵⁴ Erbay, Fethiye, Sanat Yönetimi’nin Boyutları, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, 2009, s.184

⁵⁵ Louvre Müzesi, Müze Hakkında, (çevrimiçi) www.louvre.fr/histoire, 08.07.2019

Ermitaj Müzesi, St. Petersburg, Rusya: Dünyanın ikinci büyük müzesi olarak gösterilir. 1754 yılında kurulmuş 1852 yılında ziyarete açılmış olan müze Dünyadaki en eski müzelerden biridir. Tiyatrosu, farklı sergi salonları ile çok büyük bir alana yayılmış bir müzedir. En Önemli ve en çok ziyaretçi çeken eserlerin başında Leonardo da Vinci'nin Meryem ve Çocuk İsa tablosu, Antonio Canova'nın Üç Güzeller isimli Mermer Heykeli ve Camille Pissarro' nun Bir Kış Sabahı Montmartre Bulvarı tablosunu söyleyebiliriz.⁵⁶

Fotoğraf 12: Hermitage Müzesi Binası Dışarıdan Görünüş,



Kaynak: (çevrimiçi), www.hermitagemuseum.org, 02.07.2019

⁵⁶ Hermitage Müzesi, Müze Hakkında, (çevrimiçi) www.hermitagemuseum.org, 02.07.2019

Çin Ulusal Müzesi, Çin: Dünya üzerinde yer alan en büyük üçüncü müzedir. Pekin Meydanında ziyaretçilerini ağırlayan müze, ziyaretçi sayısı ile da en büyük müzelerdendir. 1959 yılında Çin Tarihi Müzesinden hemen sonra açılan bir müzedir. Bu müzenin misyonlarından en önceliklisi, halkını eğitmek ve Çin tarihi ve sanatı hakkında toplumu bilgilendirmektir. ⁵⁷

Fotoğraf 13: Çin Ulusal Müze Binası Dışarıdan Görüntü,



Kaynak: (çevrimiçi), <http://www.chnmuseum.cn/>, 11.05.2019

⁵⁷ Çin Ulusal Müzesi, Müze Hakkında, (çevrimiçi) <http://www.chnmuseum.cn/>, 11.05.2019

Metropolitan Müzesi, A.B.D.: Dünyadaki en büyük müzelerden dördüncüsüdür.

New York'ta Metropolitan Sanat Müzesi olarak 1872 yılından beri ziyaretçilerini karşılamaktadır. Bu müzenin kalıcı koleksiyonu Eski Mısır Uygarlığı Tarihi, İslam Tarihi, Avrupa resimleri, Yunan ve Roma sanatı eserleri mevcuttur. Müzede görmeye değer en önemli salonların başında Yunan heykellerinin yer aldığı ve Vermeer koleksiyonunun olduğu galeriler en çok ziyaret alan eserlerin olduğu bölümlerdir.⁵⁸

Fotoğraf 14: Metropolitan Müzesi Bina Genel Görünüş,



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.metmuseum.org/>, 11.05.2019

Dünya sanat müzelerinden bu dört örnek, müzecilik açısından oldukça önemlidir.

2.2. Dünyadaki Sanat Müzelerinin Koruma Odaklı Koleksiyon Yönetimi

Görece yeni bir kavram olan koleksiyon yönetimi, esasında kapsadığı faaliyetlerin özü itibarıyla neredeyse müze kadar eski, müze ile yaşıttır. Çünkü müzelerin varlık nedeni koleksiyonlarıdır ve bu koleksiyonların kontrolü / kontrol altında bulundurulması anlamında idare edilmesi / yönetilmesi de müzenin temel faaliyeti olarak kurumun kendisi kadar eskidir. Ancak koleksiyon yönetimi, müzenin

⁵⁸ Metropolitan Müzesi, Müze Hakkında, (çevrimiçi)<https://www.metmuseum.org/>, 11.05.2019

söz konusu faaliyetlerine ilişkin yepyeni sorumluluklarını vurgulayan bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Koleksiyonlarla ilişkili tüm faaliyetleri kapsayan içeriğiyle bu yeni kavram müzecilik literatüründe ilk kez 1970’li yıllarda kullanılmaya başlanmış. 1980’li yıllara gelindiğinde ABD ve Avrupa’da ilerleme göstermiştir.⁵⁹

Müzelerin, koleksiyon yönetimi ile ilgili sorumluluklarını düzene koyma, idare etme ve bu alanları yönetebilme ve bu sorumlulukların değişiminin farkına varan bir kavram olmuştur; bu farklılıkların söz konusu önceki uygulamalar ve şimdiden sonraki yani gelecekte öngörülen uygulamalar koleksiyon yönetiminin ideal bir yaklaşımını ortaya koymuştur. Koleksiyon yönetimi kavramı kullanılmazken, müzelerin koleksiyonlarına ilişkin davranışları koleksiyonun karakterinden çok müzenin davranışlarına göre şekillenmiştir. Koleksiyon dar bir koruma kuralları ile korunmuştur.

Her müze kendi koleksiyonuna uygun bir koruma şablonu ve düzeni çabasında olmuştur. Sergileme ve eğitimde tek taraflı / müzeden taraf, didaktik bir yaklaşım sunan bir otorite olmuştur. Esas amacı koleksiyonlara ilişkin araştırma ve incelemeleri göstermek, vermek istediği mesajı sunmaktır. Faaliyetlerine ilişkin kararları değişken, hatta bazen keyfidir. Hesap verme zorunluluğu yoktur, böyle bir sorumluluğu da yoktur. Koleksiyon yönetimi ise koleksiyon düzeninin kurulmasını esas almakla birlikte bunu, sergileme ve eğitim dâhil, müzenin tüm faaliyetleri ile ilişkilendirmiştir. Koleksiyon düzeninin kurulması ve ilişkili faaliyetlerinde müze, kendi doğruları değil mesleki standartlar ve meslek etiğine göre hareket etmiştir; düzenin muhafazasından daha önemli olan sürdürülebilirliği olmuştur. Koleksiyonlar ve ilişkili bilgiyi erişilebilir kılan, müze-toplum ilişkisini dikkate alan ve benimseyen, bu ilişkinin güvene dayalı olmasını amaçlayan, insan merkezli bir yaklaşım sunmuştur. Hesap verme zorunluluğu esastır. Faaliyetlerine ilişkin kararları yazılı beyana dayalı tutulmuştur. Bunu sağlayan yazılı ve erişilebilir bir koleksiyon yönetim politikasıdır ki bu da bu kavramının ayırt edici özelliğidir.⁶⁰ Koleksiyon yönetimi, müzenin koleksiyonunun her açıdan ele alınmasını ilke edinen bir yönetim biçimidir kuşkusuz. Kültürel mirasın korunması için dünyaca kabul görmüş ve müze çalışanları tarafından takip edilen, sözleşme, anlaşma ve

⁵⁹ Mac Donald, George F. Ve Stephen Alsford “The Museum as Information Utility” 1991, s.306

⁶⁰ Özkasım Hale, Uralman H. ve Ertürk N., Müzelerde Koleksiyon Yönetimi, Müze Biliminin ABC’si, Ege Yayınları, s.43-56

tüzükler hazırlamışlardır. Bunlar SPAB, ICOM, ICCROM, ICOMOS, UNESCO vb. kurumlardır.

2.2.1. Kültürel Mirasın Korunması İçin Kurulan Organizasyonlar

Dünya çapında geçerli olan kuruluşlardır. Müze bilimi alanında müze profesyonellerinin bir araya gelerek oluşturdukları kurumlardır. Bu kurumlardan birkaç örnek;

Uluslararası Müze Konseyi (International Council of Museum, ICOM):

Dünyadaki uluslararası müze profesyonellerinin ihtiyaçlarına göre evrim geçirerek, müzelerin temel misyonunu göz önüne alarak gelişmiştir. 1946 yılında ilk adımlarını atan konsey 1968 yılına kadar, müzelerin eğitimsel rolü, sergiler, kültürel ürünlerin uluslararası dolaşımı ve restorasyonu alanında çalışmalar ve kurallar birliği üzerinedir. 1977 yılında Dünya müzelerine açılmıştır. 1980-90 yılları arasında konsey ekonomik olarak güçlenmiş ve 90'lı yıllarda, kırmızı listeler ve kayıp nesneler dizisini geliştirerek yasadışı kültürel ürün trafiğine karşı mücadelesini güçlendirilmiştir. Doğal ve insan kaynaklı felaketlerle ilgili risk önleme faaliyetleri, 2000'li yıllarda Müze Acil Durum Programı (Museum Emergency Programme, MEP) ve ICOM' un uluslararası Mavi Kalkan Konseyi'ne (The Blue Shield International, ICBS) katılımıyla hızlanmıştır. Bu gelişmelerle ICOM, küresel müze topluluğu olgusunu güçlendirmiş ve müzelerin koleksiyon yönetimi konusunda mesleki bir birlik olmasına yardımcı olmuştur. ICOM, yeni bir stratejik plan sergiledi ve müze profesyonelleri için pratik bir el kitabı tasarladı ve yayınlamıştır. Müze personelleri için referans bir araç haline gelmiştir. Mavi kalkan' a aktif katılımı ile nesne kimliği yönetimi ve kültürel mirasın korunması ile ilgili faaliyetler geliştirmeye devam etmiştir. Somut olmayan kültürel mirasın korunması ICOM' un kurumsal etkisine katkıda bulunmuştur. ICOM 2004 yılında Seul' de düzenlediği konferans ile Asya kıtasını, kuruluşuna dahil etmek istediğinin altını çizmiştir. Japonya, Kyoto Eylül 2019 Konferansı bu varlığı kuvvetlendirmeye devam etmiştir.⁶¹

Eski Binaları Koruma Derneği (Society for Protection of Ancient Buildings, SPAB): 1877 yılında İngiltere'de adımları atılmış William Morris tarafından

⁶¹ ICOM, Kurum Hakkında, (çevrimiçi) <https://icom.museum/en/about-us/history-of-icom>, 17.05.2019

kurulmuştur. Zararlı restorasyon müdahalelerinin daha büyük hasarlara neden olduğu düşüncesiyle kurulmuş bir organizasyondur. Bu konuda ehil mimarlar ve zanaatkarlar yetiştiren bir kurumdur. Yasal olarak sözü geçen ve risk altında eski binaları korumak için çalışmaktadır. Kilise, Katedral ve tarihi binaları önemseyen bir dernektir.⁶²

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (United Nations Educational, Scientific, Cultural Organization, UNESCO): Konferans ilk oturumunda, 30 hükümetten oy hakkına sahip temsilcilerin katılımıyla 1946 yılında Paris'te gerçekleşmiştir. Günümüzde de birçok ülke siyasi durumlardan dolayı çekilmiş olsalar da fakat tekrar katılım sağlamıştır. UNESCO, barışçıl, eşit, sürdürülebilir ve kalıcı bir kalkınmanın alt yapısını kuvvetlendirme de rol oynamaktadır. Eğitim, Bilim, Kültür, İletişim ve Bilgi iş birliğinin ilerletilmesi, Dünya üzerindeki farklı toplulukların değişim karşısında kaldıkları zorlukları aşmak için iş birliği sağlayan bir kurumdur. Günümüz konularından birini örnek olarak sunacak olursak, yeni çağın gerekliliği sonucu yapay zekâ çalışmalarını örnek verebiliriz.⁶³

Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Onarım Çalışmaları Merkezi (International Centre For The Study Of The Preservation and Restoration of Cultural Property, ICCROM)

2. Dünya Savaşı'nın ardından, yaygın yıkıma ve acil olarak kültürel varlığın yeniden inşa edilmesine duyulan ihtiyaç nedeniyle kurulmuştur. 1956 yılında Hindistan'da, UNESCO genel konferansının 9. Oturumu esnasında, restorasyon yöntemlerini incelemek ve iyileştirmek için hükümetler arası bir merkez oluşturulması önerisi kabul edilmiş ve böylece ICCROM doğmuştur.

İtalya hükümeti ile yapılan anlaşmanın ardından, Merkez 1959'da Roma'da kuruldu. Uzun zamandır Londra'daki British Museum'daki Araştırma Laboratuvarı sorumlusu direktör olmuştur. Merkez kültürel miras türlerinin korunması konusunu ele alırken, konservasyon ve restorasyon alanında Dünya çapında uzmanlar ve uzman kurumlar ağı kurulması konusunu oluşturmuştur. UNESCO ile yakın iş birliği içinde, Merkez uluslararası kampanyalara katılmış ve üye devletlere yardımcı olmak için

⁶² SPAB, Kurum Hakkında, (çevrimiçi)<https://www.spab.org.uk/about-us>, 27.05.2019

⁶³ UNESCO, Kurum Hakkında, (çevrimiçi)<https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco>, 29.05.2019

bilimsel görevler düzenlemiştir. İlk faaliyetler arasında Nil Vadisi'ndeki antik mezarların korunması, Moldavya kiliselerinde duvar resimlerinin restorasyonu, Hindistan'da ulusal koruma araştırma merkezinin geliştirilmesi ve Guatemala, İtalya ve Karadağ'daki sel ve depremlerin ardından kültürel mirasın korunması yer almıştır.

1960'lı yılların başlarında, Merkez Roma Üniversitesi ile iş birliği içinde tarihi şehirlerin ve binaların korunmasında ilk kurslarını düzenlemiştir. Roma'da “*Istituto Centrale del Restauro*” ile ortaklaşa düzenlenen (1968'den başlayarak) duvar resimlerinin korunması, nesnelerin ve malzemelerin korunmasının bilimsel ilkeleri (1974) ve müze koleksiyonlarının korunmasının korunması hakkında düzenli olarak yapılan diğer yıllık kursları takip etmiştir (1975). Merkez ayrıca araştırma ve eğitim için vazgeçilmez bir kaynak haline gelen uluslararası bir kütüphane ve belgelendirme merkezi kurmuştur. 1971'de, 55 devlet üye olmuştu. Bu sayı şimdi 135 olmuştur. 1978'de merkezin uzun adı, o zamandan beri kullanılmış olan ICCROM' a kısaltılmıştır.

Yıllar boyunca, ICCROM korumaya yönelik disiplinlerarası bir yaklaşımı teşvik etmek, bilim adamlarının, konservatörlerin, restoratörlerin, arkeologların, sanat tarihçilerinin, küratörlerin, mimarların, mühendislerin ve şehir planlamacılarının uzmanlıklarını kullanmaktan dolayı saygı görmeye başladı. Araştırma toplantıları ve seminerlerde korumayı keşfetmek, amiral gemisi yayınlara, yeni yönergelere ve uluslararası eğitim programlarına yol açmıştır. 1980'lerden bu yana düzenli Roma merkezli etkinlikler uzun vadeli uluslararası ve bölgesel programlar ile tamamlanmaktadır. Bunlar birlikte, teknik iş birliğini araştırma, eğitim, bilgi paylaşımı, personel değişimi ve mirasın korunması konusunda bilinçlendirme ile birleştiren dünya çapında bir platform oluşturur.

ICCROM' un görevi bugün olduğu kadar önemlidir. Ortak kuruluşlarla iş birliği içinde yürütülen, genellikle yedi ila on yıl süren uzun vadeli programlar, Üye Devletlerde kurumların güçlendirilmesi gibi, miras kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi için acil güçlüklerin artmasına neden olduğunu vurguladı. Artık müze, kütüphane ve arşiv koleksiyonlarının korunmasından, taş, tuğla, ahşap veya toprak mimarisindeki tarihi yapılara, arkeolojik alanlara, tarihi kent alanlarına ve kültürel

alanlara kadar uzanan konular dahil olmak üzere, düzenli kurslar ve atölyeler odaklanarak genişletilmiştir.⁶⁴

ICOMOS (International Council on Monuments and Sites, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi): Varşova’da 1965 yılında kurulmuştur. İlke, teknik ve siyasi konuları geliştirmek ve ilintili her türlü araştırmayı teşvik etmek ve yönlendirmek amaçlı bir oluşumdur. Bu kuruluşun arka planına baktığımızda 1964 yılında 2. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi’nin sonuç bildirgesi olan Venedik Tüzüğü’nün uluslararası bir konsey kurulması önermesi ile anıt ve yerleşimlerin korunması konusunda çalışmalar yapacaktır. 1965 yılında ise Varşova’da toplanan ICOMOS birinci genele kurul toplantısını gerçekleştirmiştir. Bu arada Venedik Tüzüğü de uluslararası düzeyde kabul görmüştür. ICOMOS kuruluş kararı alınmıştır.

ICOMOS geçerli olan, beşincisi 1978 yılında, Moskova’da yapılan, genel kurulunda son şekline ulaşmıştır. Yürürlüğe giren tüzüğün amaçları; dünyadaki koruma uzmanlarının toplanmasını sağlamak, mesleki fikir alışverişi ve bir paylaşım oluşmasını sağlamak üzerinedir. Koruma konusunda belirlenen kural, yöntem ve politika üzerine bilgi toplamak, topladığı bilgiyi değerlendirirken yaymaktır. Koruma alanında ulusal ve uluslararası iş birlikleri oluşturmak. Kültürel mirasın korunmasını hedefleyen sözleşme kabulleri ve yürürlüğe alınabilecek çalışmalar imza atmaktır amacı. Tüm dünyada koruma alanında uzmanları için eğitim platformları düzenlemektedir. Uluslararası platformlarda buluşarak meslek insanlarının ve uzmanların bilgi birikimlerinden birbirlerinin haberdar olmasını sağlamaktır. Bu amaçlar arasına Türkiye Milli Komitesi Tüzüğü kısmına, Türkiye’de bulunan taşınamaz kültür varlıklarını uluslararası platformda tanıtılması açısından yardım sağlamak ve kültürel bir kanalla uluslararası ilişkilerin pekişmesine ortam sağlamak şeklinde 2 madde daha eklenmiştir.

“ICOMOS Ulusal komitelerinin kurulmasını ve geliştirilmesini özendirerek, varlığını tüm dünyada güçlendirmeye çalışır. Mimarlık mirasının özel konuları için metinler oluşturarak Venedik Tüzüğü’nün etkisini yaymaya katkıda bulunur.

- Kültür varlıkları için uyarlanabilir yönetim teknikleri tanımlar.

⁶⁴ ICCROM, Kurumun Tarihçesi, (çevrimiçi)<https://www.iccrom.org/about/overview/history>, 21.05.2019

- Ulusal ve uluslararası komitelerin iş birliğini sağlayan çok taraflı eğitim programları geliştirir.
- Paris’te bulunan ICOMOS Uluslararası Belgeleme Merkezi’ni zenginleştirerek mimarlık mirasıyla ilgili video ve slayt arşivleri oluşturur.
- Özel bir koruma sorunu için bir danışmanın müdahalesi gerektiğinde uzman gruplarının oluşturulmasını sağlar.
- Dünya Mirası Listesi’ne alınacak yeni kültür varlıklarının seçiminde ve listede yer alan varlıkların korunmuşluk durumunu saptamada UNESCO’ya danışmanlık yapar.
- Yılda 4 kez çıkan ICOMOS News’un, Scientific Journal’ın, “Monuments and Sites” dizisinin ve konferans bildirilerinin yayını ve yaygın dağıtımı yoluyla uzmanlara ulaşır.
- Her yıl 18 Nisan’da Uluslararası Anıtlar ve Sitler Günü’nün kutlanmasını özendirerek ve basının düzenlenen etkinliklere ilgisini sağlayarak kamuoyunun koruma konusunda bilinçlendirilmesine katkıda bulunur.”⁶⁵

Uluslararası Tarihi ve Sanat Eserlerini Koruma Enstitüsü (International Institute for Conservation, IIC) 1930 yılında Roma’da sanat eserlerinin korunması konulu bir konferans düzenlenmiştir. Bunun ardından bir yayın yapılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında, sanat eserlerinin kontrolleri ile İngiltere ilgilenmiş. Savaş sonrası sanat eserlerinin yerlerine geri gönderilmesi için Avrupa ve Amerika uzmanları ilgilenmiştir. Savaş sonrası eserlerin teknik ve yeniden müzeleri canlandırmak için uluslararası bir koruma topluluğu kurulmasına karar verilmiştir. 1950 yıllarına gelindiğinde, Uluslararası Müze Objelerini Koruma Enstitüsü, 1959 yılında ise bugünkü adını almıştır. İlk ofisi İngiltere’de kurulmuştur. Enstitü;

- Profesyonel konservatörler yetiştiren bir organ olmak

⁶⁵ ICOMOS, Kurum Tarihi ve Hakkında, (çevrimiçi)<http://www.icomos.org.tr/01.06.2019>

- Teknik konularda ve çalışmalarda bilimsel yayınlar çıkartmak
- Standartları yükseltmek için eğitim programları hazırlamak

1961 yılında ilk yayını çıkartmıştır. 2000 yılı düzenli konferanslar ve yayınlar başlamıştır. IIC, özellikle ICCROM ve ICOM gibi kuruluşlarla iş birliği içindedir.⁶⁶

2.3. Türkiye’deki Sanat Müzelerinin Koruma Odaklı Koleksiyon Yönetimi

Koruma bilinci Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde daha da önem kazanmıştır. Batılı ülkelerden sonra koruma ile ilgili yasal düzenlemeler yapan arkeolojik kazılar başlatan ve müze kuran devletlerden biri de Osmanlı İmparatorluğu olmuştur.⁶⁷ Osman Hamdi Bey gibi dönemin aydınlarının da koruma ve müzecilik çalışmalarına etkisi çok büyüktür.⁶⁸ 1869 yılında kültür varlıklarının korunması konusunda “Asar-ı Atika Nizamnamesi” ilk kanun olarak yürürlüğe geçmiştir. Nizamname ile sadece arkeolojik eserlerin yurtdışına çıkması yasaklanmıştır ancak düzenleme siyasi baskılar nedeni ile hayata geçirilememiştir. Bu ilk Nizamname tarihi eserlerin yurtdışına çıkmasını engelleyemediği için Osman Hamdi Beyin 1874 yılında kaleme aldığı, Asar-ı Atika Nizamnamesi düzenlenmiştir. Buna göre “...tarihi eserler yeraltından çıkarılmamışsa, yani toprağın üzerinde bulunuyorsa devlete aittir. Arama iznine dayanılarak yeraltından çıkarılan eserlerin üçte biri kazıyı yapan, üçte biri devlet hazinesine ve geriye kalan üçte birlik kısım da arazinin sahibine verilir. Kazıyı yapanla arazi sahibinin aynı kişi olması durumunda bu kişiye buluntuların üçte ikisi verilir, devlet de üçte birlik kısmını alır.”⁶⁹

Osman Hamdi Bey’in “Asar-ı Atika Nizamnamesi (Eski Eserler Tüzüğü)” Osmanlı İmparatorluğunun sonlarına doğru yürürlüğe giren koruma ile ilgili kanunlar, Türkiye Cumhuriyeti koruma politikalarının temelini oluşturmuştur. Cumhuriyet

⁶⁶ ICC, Kurum Hakkında ve Tarihçe, (çevrimiçi, <https://www.iiconservation.org/about/history>, 04.06.2019)

⁶⁷ Texier, Charles, Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Yayınları, 2002, C.3, s. 158

⁶⁸ Erbay, Mutlu, Müzelerde Sergileme ve Sunum Teknikleri, Beta Basım, 2011, s.120

⁶⁹ Yücel, Erdem, Türkiye’ de Müzecilik, İstanbul Arkeoloji ve Sanat Yayınları,1999, s.102

dönemine yeni bir kanun hazırlanmamasından ötürü 1710 sayılı eski eserler kanunu (25 Nisan 1973) yürürlüğe girene kadar geçerliliğini korumuştur.⁷⁰

1982 yılında kabul edilen yeni Anayasa ile 1710 sayılı kanun yürürlükten kalkmıştır. Yerine Resmî Gazetede 1813 sayılı ve 23.07.1983 tarihli 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gelmiştir. Kanunla “eski eser” terimi bırakılarak yerine uluslararası kuruluşlar tarafından benimsenen “Kültür ve Tabiat Varlıkları” terimi benimsenmiştir.

Devlet yeni müzelerin açılmasına daha fazla maddi kaynak ayırmış ve kişisel müzelerin açılmasına müze mekânı tahsis ederek ya da belediyelerle iş birliği sağlayarak önyak olmuştur. Resmî Gazetede 5226 sayılı kanun 2004 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 2863 sayılı Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile ilgili diğer bazı yasalar önemli değişikliklere uğramıştır. 5226 sayılı kanunda, kültür ve tabiat varlıklarına ait yöntemlerin gözlemlenmesi görevi, devlet daireleri, belediyeler ve valilikleri de içine alacak şekilde denetim bürolarının kurulması sağlanmıştır. Kanunda koruma amaçlı imar planlarına ilişkin değişiklikler, kurul üyelikleri ve kurul toplantılarına ilişkin düzenlemeler de bulunmaktadır. ⁷¹1950 yılında ise ICOM Milli Komitesi kurulmuştur. 1960’lı yıllarda Maarif Nezareti (Millî Eğitim Bakanlığı) bünyesinde yeni müzeler hızlıca açılmaya ve çoğalmaya başlamıştır. Ülkenin birçok ilinde sembolik mimari tasarımları olan müzeler açılmaya başlamıştır.⁷² “Devlet ve Özel” Müzeler artık dünya mesleki etik kurallarını takip eden ve yönetim politikasına yer veren bir yapı olmuştur. 2012 yılı itibari ile Restorasyon ve Konservasyon Müdürlükleri kurulmuştur. Bölge ve Konservasyon Laboratuvarları oluşturulmuştur. Bölge Laboratuvarlarının malzeme, araç-gereç veya mekân sıkıntısı yüzünden tamamı faaliyete geçememiştir. Faaliyete geçmiş olan bazı bölge laboratuvarları, kötü durumda olan bütün eserlerin, belli bir program dâhilinde bakım onarımına başlamıştır. Müzelerde düzenli koruma ve onarım yapılmasının sağlanması yeterli sayıda konservatör/restoratör istihdam edilmesi ile mümkündür. Bölge Laboratuvarları içerisinde Bilimsel Araştırma Laboratuvarı (Kimyasal, Fiziksel, Biyolojik, Petrografik,

⁷⁰ Ahunbay, Zeynep, Conservation of Cultural Haritage in Turkey, ICOMOS Anual Meeting, 2016, s.222

⁷¹ Özkasım H., Ögel,S., Türkiye’de Müzeciliğin Gelişimi, İTÜ Dergisi, C.2, Sayı 1, İstanbul, 01.12.2005,s.2

⁷² Türk İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 2003, Cilt 27, s.273-274

Mekanik, Analiz yöntemleri gibi metotların kullanıldığı Laboratuvarlardır) ve Koruma Laboratuvarları (Konunun uzmanı olan seramik, taş, metal, ahşap vb. gibi uzmanlık alanlarına ayrılmış) olması için çalışmalar yapılmaktadır. Konservatör ve Restoratör unvanı taşıyan müze uzmanı barındırmayan müzelerde, müze uzmanı tarafından bir rapor hazırlanmakta ve bu raporlar ile bölge Laboratuvarlarına başvuruda bulunmaktadır. Laboratuvarlarda işlemleri yapılan eser tekrar müzeye teslim edilmektedir.

Özel müzelerde bulunan koleksiyonu oluşturan kültür ve tabiat varlıkları, bakanlık ve noter onaylı uygun görülmüş ve 2 nüshadan oluşan envanter defterlerine müze uzmanları tarafından kaydedilir. Bu defterlerden biri özel müzede bir ise o müzeyi denetleyen devlet müzesinde kalır. Özel müzeler bağlı bulunduğu müze müdürlüğü uzmanları tarafından yılda en az bir defa denetlenir. Özel müze uzmanları, denetim esnasında istenilen bütün belgeleri vermekle yükümlüdür. Denetlemelerde özel müzede koruma kurallarının aksini sergileyen ve eserlerin güvenliğiyle ilgili tedbirlerin düzgün olup olmadığı ve ayrıntılı envanter bilgileri kontrol edilir. Denetleme esnasında 3 nüsha halinde denetleme raporu hazırlanır. Kültür varlıklarını tehlikeye atacak bir durum tespit edildiğinde rapor düzenlendikten 2 ay sonrasında aksaklıkların düzeltilmesi istenir. Süre bittikten sonra tekrar denetlenir. Raporun bir nüshası özel müze çalışanına verilir. Bir nüshası denetlemeyi yapan devlet müzesi çalışanında kalır. Son nüsha ise usulüne uygun olarak düzenlenmiş özel müze istek formu ile saklanır. Yıl sonu bakanlığa gönderilir. Özel müzeler, ziyaretçilerden giriş ücreti tahsis edebilirler. Bu ücret belirlenen azami ücretten daha yüksek olamaz. Özel müzeye ait kültür ve tabiat varlığı kırılır, kaybolur veya çalınırsa, bu olay en geç 3 gün içerisinde ilgili mercilere aktarılmalıdır. Kültür Turizm Bakanlığına belgeler ile başvurulur ve Bakanlık gerekli inceleme ve soruşturmalar yapar.⁷³

2000’li yıllarda İstanbul’da açılan özel sanat müzeleri, dünya standartlarına sahip kurumlar olmayı başardıkları için sadece kendi eserlerini paylaşmakla kalmayıp, dünya çapındaki müzelere ait eserleri de Türk ziyaretçilerle paylaşma misyonuna sahip olmuşlardır. Bu misyon Türk sanatının dünya çapında tanındığının işaretlerini göstermiştir. En güzel örneklerinden biri; İstanbul Modern Müzesi Fransa’da “Chevalier

⁷³ Atagök, Tomur, Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri, Yeniden Müzeleri Düşünmek Dergisi, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, 1999, s.142

dans Le Ordre National de la Legion De Honneur” ödölüne layık görölmüştür. Eczacıbaşı’na bu nişan, bu iki ülkenin, aralarındaki kültürel bağın kuvvetlenmesine katkısı olması açısından, evrensel kültürün, sanatın yaygınlaşmasına hizmet etmesi ve İstanbul Modern’de bir buluşma noktası yaratması nedeniyle verilmiştir. Oya Eczacıbaşı, iki ülke arasında yarattığı bağ ile Fransız-Türk ilişkilerini yaşatan başlıca aktörlerden biri olarak nitelendirilmiştir. Bir diğör özel müzemiz olan Sakıp Sabancı Müzesi kurulmadan önce bir koleksiyon kataloğı yayınlamıştır. Hat koleksiyonu, Louvre, Guggenheim ve Metropolitan gibi dünyaca ünlü müzelerde sergilenmiştir. Bu sergilerle birlikte, yurt dışında hat sanatımız hakkında bir tanıtım olmuştur. Sosyal paylaşım etkinliğı ve geniş anlamda milli temsil rolünü üstlenmiştir.⁷⁴

Avrupa ve dünyada kabul gören koruma ile ilgili anlaşmaları ülkemiz de kabul etmiştir. Bu amaçla Türkiye kültür ve kültürel mirasın korunması konusunda üye olduğı UNESCO Avrupa Konseyi’nin (Council of Europe, COE) yedi önemli anlaşmasını imzalamış, usulüne uygun olarak yürürlüğe koymuş ve gerekli düzenlemeleri yapmaya başlamıştır. 1982 tarihli Anayasanın 63. maddesiyle “Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması” güvence altına alınmıştır.⁷⁵

⁷⁴ Erbay, Fethiye, Müze Yönetimi Kurumsallaştırma Çabası İstanbul Mimarlar Vakfı Enstitüsü, 1984-2009, s. 93

⁷⁵ COE, Avrupa Konseyi Avrupa Kültür Anlaşması, Lahey Sözleşmesi,1954, (çevrimiçi)<https://www.coe.int/tr/web/ankara/enhancing-the-role-of-the-supreme-judicial-authorities-in-respect-of-european-standards>, 03.03.2019

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SANAT MÜZELERİNİN DEPO VE SERGİLEME ALANLARI

Dünyanın en büyük ve en ünlü müzelerinde, sergileme alanlarında sergilenen eser sayılarından daha fazlası depo alanlarındadır. Depolarda muhafaza edilen eserler sergileme alanlarında olan eser sayısının çokça üzerindedir. Müze koleksiyonun oluşturan eserlerin çoğunluğu, uygun koşulları sağlanmış müze depolarında muhafaza edilmektedir. Örneğin, Tate galerisi gibi büyük bir galerinin eserlerinin sadece yüzde 20'si sergilenmektedir. Bu durumun en geçerli sebebi yer sıkıntısı olarak gösterilmektedir. İkinci sırada ise dünyada da zaman zaman karşımıza çıkan moda akımlarıdır. Ünlü resamlara ait daha az popüler olan eserler belki de hiç gün yüzüne çıkamamaktadır. Bazı eserler ise daha hassas bir yapıda ya da hasarlı oldukları için sergilenememektedirler. Bazı müzeler sergilemedikleri eserleri depolarında tutarlarken, çoğu müzede dışarıda gizli bir adreste tutmayı tercih etmektedir. Müzelerin bugünlerde amacı daha fazla eseri gün yüzüne çıkarma üzerinedir. Birçok müze dijital verileri oluşturmak konusundaki çalışmaları sürdürmektedir.

3.1. Sanat Müzeleri Sergileme Alanları ve Koruma Politikaları

Sanat Müzelerinde sergileme alanları ve koruma politikaları hakkında araştırma, genel olarak iki örnek üzerinden aktarmaya çalışılacaktır. The Metropolitan Müzesi ve Sabancı müzesinin izlemiş olduğu koleksiyon yönetimi üzerinden araştırmalar paylaşılacaktır.

Bu çalışmada; müzelerde koruma odaklı bir koleksiyon yönetim süreci üzerinde araştırmalara yer verilecektir. Müzelerde koleksiyon, sergileme alanlarında ve depolarda hangi şartlar altında kalırsa geleceğe daha sağlıklı taşınır. Müze bilimcilerin bu doğrultuda yapmış olduğu bilimsel çalışmalarla bu koruma koşullarının koleksiyon için önemi araştırılacaktır.

Müzelerde iklimlendirme konusunun gelişim sürecine bakacak olursak; 1890 yılında Almanya'da bir müzede uygulanan düşük basınçlı buharlı ısıtma sistemi uygulanmıştır. Bu sistem ortamı ısıtırken aynı zamanda nemlendirme yapmaktadır.

1892 yılında Avrupa'daki bir komisyon tarafından %50 nem tablolar için uygun olduğunu tavsiye etmiştir. 1908 yılında Amerika'da bazı müzelerde sıcaklık ve nem kontrolleri yapılmaya başlanmıştır. 1930 yıllarına gelindiğinde müzelere nem ve sıcaklık kontrolü yapan sistemler kurulmaya başlamıştır. 2. Dünya Savaşı sırasında, Londra National Gallery tabloları için korunaklı bir yer arayışı sırasında, bir mağara koşullarında %58 bağıl nem ve 17 °C sıcaklık şartları tespit edilmiş, tablolar, burada korunmaya ve muhafaza altına alınmaya çalışılmıştır. 1951 yılında ahşap çeşitleri üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda %55-60 bağıl nem önerilmiştir. 1960 yılında ise yayınlanan bir yayında (Climatology and Conservation in Museum) parşömen kağıtları için %50-60 bağıl nem önerilmiştir. 1974 yılında ICOM %54±4 bağıl nem aralığını önermiştir. 1978 yılında ise bir müzecilik kitabında (Garry THOMSON, The Museum Enviroment), müzeler için %50-55 aralığında bir bağıl nem şartları ve 20 °C sıcaklık önermiştir.⁷⁶ Bu kitap bilgileri müzecilik tarihinde, dönemin referans kaynağı olmuştur, birçok müze bu kitabı referans almış ve müzesinde bu yöntemleri uygulamıştır.⁷⁷ 1990 ve 2000 yıllarına gelindiğinde birçok bilimsel araştırma; bağıl nem kontrolünün, kuru termometre sıcaklığından daha önemli olduğu ortaya koymuştur. Ortam şartları birçok etken göz önünde bulundurularak, %45 ± 8 bağıl nem ve 21 ± 4°C kuru termometre sıcaklığı ölçüleri alt ve üst limitleri belirlenmiştir.⁷⁸

The Metropolitan Müzesi 1870 yılında Amerika'da ziyarete açılmıştır. Sabancı Müzesi ise 2002 yılında İstanbul'da ziyarete açılmıştır. Bu iki müze arasında karşılaştırma aradaki yıl farkına bakıldığında, Türkiye'nin hiç küçümsenmeyecek bilimsel ve mesleki bir başarı yakaladığı görülmektedir.

Sergileme alanlarındaki izlenen koleksiyon yönetiminde, koruma politikalarında uluslararası standartlara bakacak olursak; envanter, koleksiyonun gelişimi için satın alım bütçelerinin öngörülmesi ve belirlenmesi, Koleksiyon edinme ve elden çıkartma politikası, koleksiyonun korunması için gerekli olan atölye, laboratuvar, malzeme ve konservatör sağlanması, müze depolarının geliştirilmesi, bölgesel depo ve

⁷⁶ Thomson, Garry, The Museum Environment, Butterworth- Heinemann, 1978, s.200

⁷⁷ Byrne, Kathleen, Museum Handbook, National Park Service, 2018, s.571

⁷⁸ ASHRAR, Museums, Galleries, Archives and Libraries Handbook, American Society of Heating, Refrigerating and Air- Conditioning Engineers, (çevrimiçi)<https://www.ashrae.org/search?q=museum%20hvac>, 05.06.2019

destek merkezlerinin öngörülmesi ve oluşturulması, müze koleksiyonunu araştırma ve yayın faaliyetlerinin yönetimi, risk ve koleksiyonun güvenliği konularının hepsini içermektedir.

Müzelerde sergileme için koruma politikasını destekleyen altyapılar; mekânsal alt yapı çalışmaları, sergileme sistemlerindeki geliştirilen teknolojik alt yapı, sergileme konusu ile paralel ilerlemeye uygun konferans, eğitim salonları, kütüphane ortamlarının oluşturulması, engellilere uygun koşulların oluşturulması, çocukları da kapsayan özel sergileme koşulları, tasarım ve onarım konularında uzmanlarla çalışma, sergileme alanlarındaki ziyaretçi yoğunluğunun takip edilmesi, geçici sergilerde eserlerin durum tespitinin iyi yapılması, geçici sergilerdeki nakliye koşulları, sergileme koşullarında aktif ve pasif koruma yöntemleri, sergilemede bulunan koleksiyonu korumaya uygun teknolojik alt yapı, sergilemede bulunan koleksiyonu destekleyen koruma laboratuvarları, sergileme için oluşturulan yayınlar, sergilemede kullanılan aydınlatma sistemleri, sergileme alanlarındaki iklimlendirme koşulları, sergileme alanlarındaki risk koşulları, sergileme koşullarında uyulması gereken kurallar, süreli sergilerde uyulması gereken nakliye kuralları, sergilenen koleksiyonun periyodik kontrolleri, sergilenen koleksiyonun koruma programı kapsamındaki ihtiyaçlarının bütçe çalışması, sergilenen koleksiyonun koruma koşulları için sponsor arayışı.⁷⁹

⁷⁹ Kültürel Miras ve Müzeler Direktörlüğü, Türkiye Müzeleri için yönetim ve işletim modeli öneri raporu, İstanbul 2010 Avrupa kültür başkenti ajansı, 2010, S.9-59

The Metropolitan Müzesi, Sergileme için koruma politikasını destekleyen mekânsal alt yapı çalışmaları; Müze mekanları üç gezilebilir bina olarak hizmet vermektedir. İki binasında giriş ücretli (öğrenci, araştırmacı vb. özel durumlar hariç), diğer bina ücretsiz olarak ziyarete açılmıştır. Müzenin iki şubesi ve ana binası New York sınırları içerisinde. Ana bina “The Met Fifth Avenue” 1870 yılında açılmış olan müze binasıdır.

Fotoğraf 15: The Metropolitan Müzesi Ana Binası

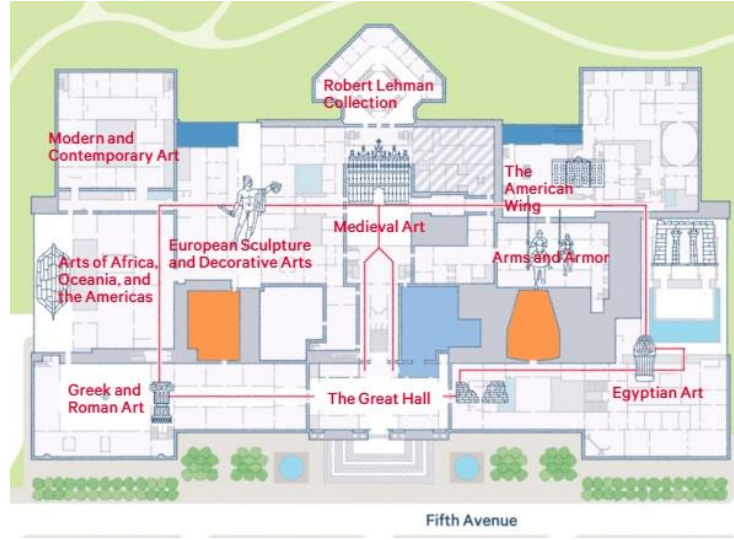


Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.metmuseum.org> ,23.10.2019

Metropolitan müzesi yaklaşık 190.000 m² alana sahip 980 farklı galeri salonlarından oluşan 5 katlı bir müzedir. 980 galerilerinin koleksiyon dağılımı;

- Çağdaş ve modern sanat galerileri
- Özel koleksiyon (Robert Lehman) galerileri
- Orta çağ sanatı galerileri
- Avrupa Heykel ve dekoratif sanatlar galerileri
- Afrika, Okyanusya ve Amerika Sanatı galerileri
- Amerikan sanat ve dekoratif sanatlar galerileri
- Silahlar ve zırhlar galerileri
- Yunan ve Roma sanatı galerileri
- Avrupa resimleri (1250-1800) galerileri
- Çizim, baskı ve fotoğraf galerileri
- Asya sanatı galerileri
- Süreli sergi galeri

Fotoğraf 16: MET Müzesi Planı



Kaynak: (çevrimiçi) <https://maps.metmuseum.org/> 09.09.2019

Müzecilik alanında belirlenmiş kuralların başında gelen; sıcaklık, nem, aydınlatma ve diğer çevresel faktörlerin standartlarını belirleyen yönergeler; birçok müze için, koleksiyonlarına zarar gelme riskini azaltmış ve müzeler arası bir istikrar sağlamıştır. Yönergelerde mutabakata varılmış, deneyim kodlanmış ve kayıt altına alınmıştır. Teknik bilgiyi uygularken bu uygulamayı paylaşır kılan kılavuzlar oluşturulmuştur. Bu kuralların sürekliliği için, gelişen ve değişen uygulamalara karşı periyodik olarak denetim ve sonuçların kodlanmasına ve kayıt altına alınmasına devam edilmiştir. Bu düzenli takipler ve takiplerin kodlanması, kılavuzların güncelliğini koruması ve değişen teknolojik alt yapıya ayak uydurmasını sağlamıştır. Periyodik takipler, operasyonel kurulum ve bakım esnasında esnekliğin artmasına sebep olmuştur. Tekil ve basit çözümler yerine; ayrıntılı, hassas ve kayıtlı takip kılavuzlar oluşturulmuştur. Örneğin, Bağlı Nem (Relative Humidity, RH) için kılavuz bilgileri ile hareket eden bir konservatör, tarihi bir binada eserlerin zarar görmesine sebep olabilir. Bu yüzden binanın karakterine en uygun RH sınırlarının risklerini bilinçli bir şekilde yönetilebilmeli ve bunu düzenli bir şekilde o müzenin kılavuzu haline getirmelidir. Genel kılavuz değerlerinin darlığı, müzelerin bünyesindeki coğrafi, bina yaşı, mevsimsel döngü gibi durumlarda sert kılavuz sınırlarının esnekliğini doğurmuştur.

Müzelerde kontrolsüz aydınlatmanın, koleksiyon üzerinde solma da dahil olmak üzere hasara yol açtığı açıkça anlaşılmıştır. Bu konuda riskler kontrol altına alınması için aynı şekilde kılavuz bilgileri oluşturdu. Kılavuz bilgilerinin katı ve mutlak olması söz konusuydu. 1930 yılında başlayan bu kılavuza mutabık kalma tutumu, müze bilimciler tarafından yetersiz görülmüş ve 1961 yılında İngiliz Garry Thomson tarafından değişen ışık hassasiyetine sahip koleksiyon nesneleri için 50/150/300 lüks boyutlu bir aydınlatma sınırı önermiştir. Bu önerme aslında önceki kılavuz bilgilerinin ortalamasını almıştır. Kılavuz bilgisinde yer alan 50 lüks, karanlık bir ortamda ışığa duyarlı pigmentler solmaya devam etmiş ve zamanla renk değişiklikleri oluşmuştur. Başlangıçta, kılavuzda yer alan 50 lüks ne kadar süre ile tolere edilebilir sorusunun cevabına yeterli değildi.

Müzelerde uygulanan risk yönetimi politikası daha fazla ilgi kazanmasıyla birlikte konservatör ve küratörler bu konu üzerine düşünmek zorunda kalmışlardır. Bu nedenle, koruyucu koruma aydınlatma standartları konusu tekrar gözden geçirilmiştir. Bu gözden geçirmeler sebebi kuşkusuz gelişen teknoloji olmuştur. Örneğin floresan lambalar 1950 yıllarında akkor lambaların alternatifi olmuşken, günümüzde yerini LED alternatifine bırakmıştır. Sürekli aydınlatmada, hassas koleksiyon nesnelerinin daha güvenli aydınlatma koşulları için çalışmalar 2000 yılında gündeme gelmiştir. Filtrelenmemiş aydınlatmanın renk eşlemesine yaklaşmak için, insan gözünün renk eşleştirmesine en yakın olan 50 watt olan kuvars-halojen lamba kullanılmıştır. Bu araştırma ile müze aydınlatmalarında uygulanan şartlarda kılavuz öngörülerinde bir kayma ile sonuçlanmıştır. Koleksiyon nesnesinin üzerine uygulanan tek ışık kaynağı yerine üç noktadan uygulanan ışık bandı uygulaması; Normal insan göz ve görsel eşleşmesinde gereksiz dalga boylarında enerjiyi düşürmüştür. 16 gözlemci tarafından yapılan bir değerlendirme de ise 50 lüks standart kuvars-halojen aydınlatma ile üç noktadan filtreli kuvars-halojen aydınlatmanın verdiği enerjinin önemli bir ölçüde azaldığı tespit edilmiştir. 2002 yılında başka bir çalışmada; konservatörler, küratörler ve mühendisler, koleksiyonda bulunan nesnelerin sergilenme süresinin ömrünü uzatmak için sekiz ana aydınlatma yöntemi olduğunu belirlemişlerdi. Bu stratejik yöntemlerin dördü mevcut kılavuz yöntemlerinin temelini oluşturmaktadır: mevcut kaynakların aydınlatma seviyelerini azaltmak, anahtar ya da hareket algılayıcı aracılığıyla ışık kaynağını gerekli durumlar dışında kapalı tutmak, ultraviyole ve kızılötesi radyasyon

ihativa eden ışık kaynaklarını kullanmamak. Bu şekilde toplam maruz kalma sürelerini ilgili varsayımlar kullanarak teşhir dönemlerini uzun yıllara yaymak, koleksiyon nesnelerindeki renk değişimlerinin incelenmesi, bu dört fikrin yanı sıra, daha az dikkat çeken stratejiler arasında olan kendinden güç kaynaklı karaktere sahip LED ışık kaynaklarının kullanımıdır. Üç kaynak konseptini mevcut aydınlatma sistemini taklit etmek için tasarlanmış filtreler kullanılması; fotometri ve radyometrik risklerin araştırılması konularında yoğunlaşmıştır.

Araştırmalar, insan gözüne eşit derecede parlak fakat farklı ışık kaynaklarının enerjisinin farklı oranlarını incelemektedir. Aynı nesne, gün ışığı ve akkor ışıkla eşit bir şekilde aydınlatıldığında, farklı oranlarda aydınlatıldığında, daha az tahrip edici olur. Filtre kullanımı, genel ışık kullanımında kuvars- halojen ya da fiberoptik aydınlatma sistemlerini seçmek alternatif yöntemler olarak seçilebilir. Işık kaynaklarının doğru özel filtreler veya hazır filtreler kullanılması avantaj olabilmektedir. Her iki durumda da filtrelerin hasarlarda hafif bir düşüş elde edildiğini ortaya koymuştur. Daha güvenli ve uzun ömürlü oksijensiz vitrin sistemi araştırmasıdır ki bu yöntemin faydaları ve yükümlülükleri değerlendirilmektedir. Fotokimyasal olarak zararlı işlemlerin çoğu oksijene bağlıdır. Oksijensiz ortamda teorik olarak bu zararlar engellenir ve enerji daha güvenli bir yolla yayılır. Ne yazık ki, fotokimyasal olarak zarar veren işlemler için her zaman oksijene ihtiyaç yoktur ve bazı koleksiyon nesnelerinin oksijensiz ortamda bile renklendirici pigmentlerinin solduğu gözlemlenmiştir. Bu tür anoksik (oksijensiz) ışığa bağlı değişim, foto-redüksiyon olarak adlandırılır ve müze eserlerindeki kapsamı bilinmemektedir. Bu konuda araştırmalara, atmosfer kontrollü kapsül vitrinler için, anoksik atmosferlerde sistematik materyal taramasına müze konservatörleri devam etmektedir. Buradan yola çıkarak, sergi aydınlatmalarında emisyon spektrumunun (maddenin atomları veya moleküllerinin yüksek enerji düzeyinden, düşük enerji düzeyine geçerken saçtıkları elektromanyetik radyasyon frekanslarının bütünüdür)

Tamamen yeni ışık kaynaklarının belirlenmesi söz konusu olduğunda, müzelerde sergileme alanlarında ve hatta depo alanlarında, ışıklandırma konusunun önemini ortaya

koymaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar, sergileme ve koruma koşulları için en uygun şartları oluşturması açısından tüm müzelerin yararını gözetmektedir.⁸⁰

Tablo 1: Getty Enstitüsü Tarafından Hazırlanan Eserlerin Işığa Duyarlılıkları Tablosu

BAĞIL SPEKTRAL DUYARLILIK		
Grup	Malzeme Örneği	%
Hassas	Tuval Üzerine Yağlı Boya	100
Çok Hassas	Tekstil	300
	El Yapımı Kâğıt Üzerine Suluboya Resimler	485

Kaynak: (çevrimiçi)

https://www.getty.edu/conservation/publications_resources/newsletters, 16.01.2019

Yukarıda yer alan tabloda (Tablo 1), malzemelerin ışığa olan duyarlılıklarını açıklamaktadır. Tekstil ya da suluboya bir resim olan eserlerin, yağlıboya tablodan çok daha fazla etkilendiklerini göstermektedir. İşte bu yüzden hassas eserlerin üzerine doğrultulan ışık 50 lüks değerini aşmamalıdır.⁸¹

Tablo 2: Getty Enstitüsü Müzelerde Kullanılan Işık Kaynaklarının Olası Hasar Potansiyeli

IŞIK KAYNAKLARININ TAHMİNİ HASAR POTANSİYELİ						
Işık Kaynağı	Olmadan	Filtreli ışık (NM)			Pencere Camı	
		380	400	420	Tek Cam	Çift Cam
%						
Gün Işığı	235	155	130	110	205	190
Genel Tungsten Lamba	85	75	70	65	80	75
LV Halojen Lamba	100	80	75	70	90	90
Yüksek Basıncılı Metal Halojen Lamba	220	175	145	110	210	210
Floresans Lamba ve Doğal Işık	100	85	80	70	95	90
Floresan ve Sıcak Beyaz Lamba	90	75	70	60	85	85
Led ve Soğuk Beyaz Lamba	80	80	80	75	80	80

Kaynak: (çevrimiçi),https://www.getty.edu/conservation/publications_resources/newsletters, 16.01.2019

⁸⁰ James Druzik, Illuminating Alternatives: Research in Museum Lighting, Participants in Experts Meeting Report on Museum Lighting, The Getty Center, October 2002

⁸¹ CIE, Control of damage to museum objects by optical radiation, International Commission on Illumination Publication 157, Vienna 2004 (çevrimiçi),www.cie.co.at/cie, 01.10.2019

Yukarıdaki tabloda (Tablo 2) yer alan olası hasar potansiyeli için listelenen lambalar; müzelerde sergileme alanında kullanılan aydınlatma yöntemlerinde kullanılan lambalardır. Filtrelenmiş ışığın düşük geriliminin eser üzerine etkisine dikkat çekmek istenmektedir. Aydınlatma ışığına maruz kalan eserin, ışığın alçak gerilimine karşı etkileri hakkında bilgi vermektedir. Örneğin, 1000 saat boyunca 200 lüks aydınlatmada filtreli bir ışık ile filtreli düşük voltajlı bir halojen lambanın yaklaşık iki katı zarar verdiği anlaşılabilmektedir.⁸²

Fotoğraf 17: Met Müzesi 602 Numaralı Galeri “Skylights” Projesi Öncesi Görünüm



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.metmuseum.org/blogs/collection-insights/2018/european-paintings-skylights-work-has-begun>, 03.11.2019

MET müzesinin, Avrupa tabloları (1250-1800) olarak bilinen sergileme bölümündeki galerilerde; Yaklaşık 45 galeriden oluşan, 100 yıldan uzun bir süredir 700’den fazla eser sergilenmektedir. İtalya, Fransa, İspanya, Hollanda, Belçika, Almanya ve Büyük Britanya’daki tablolara genel bir bakış sağlayacak şekilde kronolojik ve coğrafik bir sıralama yapılmıştır. 2 yıl boyunca, başka bir mekânda yapılan bilimsel araştırmalar ve denemeler sonrasında, bu projeyi hayata geçirmeye karar verilmiştir. Amaç koleksiyonun deneyimleme şeklindeki ışık olgusunu geliştirmektir. Proje 2018 Nisan ayında başlamış ve dört buçuk yıl sonrasında ziyaretçilerin beğenisine sunulabilecektir. Bu proje iki aşamada gerçekleştirilecek ve galerilerin önce yarısı kapatılıp yapıldıktan sonra diğer yarısı kapatılarak yapılacaktır.

⁸² CIE, Control of damage to museum objects by optical radiation, International Commission on Illumination Publication 157, Vienna 2004 (çevrimiçi), www.cie.co.at/cie, 01.10.2019

Projesi biten galeriler ziyarete açılırken diğer yarısı kapatılıp süreç tamamlanacaktır. Proje boyunca başyapıtların ziyaretçilerle buluşması sekteye uğramasın diye tadilat olmayan galerilere taşınacaktır. Bu önemli alt yapı, bu bölümün kusursuz bir ışık kalitesi ve ideal görüntüleme koşulları sağlayacak olması ilkesine dayanmaktadır. Bu bölümdeki galerilerin üzerine yapılacak yeni panjur sistemi, her mevsim için ayarlanabilen bir ışık kaynağına sahip olunacaktır. Sanat eseri, konservatör ve izleyici için en iyi ışık doğal ışıktır. Bu ilke ile yola çıkılan bu projeye başlamadan önce, bütün sergi planlaması yapılmıştır. Proje süreci müzenin sayfasında videolar ve koleksiyon çevrimiçi olarak paylaşılmaktadır ve bilgiler sürekli güncellenmektedir.⁸³

Fotoğraf 18: Met Müzesi 602 Numaralı Galeri “Skylights” Projesi Öncesi Tabloların Taşınması Sırasında Konservatör Tarafından Yapılan Toz Alma İşlemi



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.metmuseum.org/blogs/collection-insights/2018/european-paintings-skylights-work-has-begun> 03.11.2019

MET müzesi konservatörü tarafından tablo çerçevelerinin ön ve arkasındaki tozların alınma işlemini gördüğümüz bu fotoğrafta, yumuşak bir zemini olan tekerlekli bir taşıyıcıya yerleştirilmiş tablonun, vakum aleti yardımıyla tozlarından arındırıldığı gözlemlenmektedir. Müzelerde kullanılan vakum aletlerinin özellikle düşük güçlü ve ayarlanabilir çekme gücü özelliği olması hem çekme hem üfleme özelliği olan, Hepa filtreli özel süpürgeler olması önemlidir. Fotoğrafta da görüldüğü gibi, yumuşak uçlu bir fırça yardımıyla eserin üzerinden uzaklaştırılan toz partikülleri, vakum aracıyla çekilmektedir.

⁸³The MET Müzesi, Müze tavan aydınlatmalarının değiştirilmesi projesi, (Çevrimiçi), <https://www.metmuseum.org/blogs/collection-insights/2018/european-paintings-skylights-work-has-begun>, 01.11.2019

Müzelerde, önleyici koruma, müze politikasında ve koleksiyonun bakımının önemli bir parçasıdır. Koleksiyonlar depo, sergi alanları ya da naklieleri sırasında oluşturulacak ve uygulanacak koruyucu ortam müze personelinin asli sorumluluklarındandır.⁸⁴

Fotoğraf 19: MET Müzesi 602 Numaralı Galeri “Skyligys” Projesi Öncesi Tabloların Taşınması Sırasında Konservatör Tarafından Yapılan Toz Alma İşlemi



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.metmuseum.org/blogs/collection-insights/2018/european-paintings-skylights-work-has-begun>, 03.11.2019

Proje kapsamında galerilerin boşaltılması sırasında yaşanan zorlu bir nakliye sürecinde, bu fotoğraf alınan önlemler ve taşıma koşullarını açıklamaktadır. Müzelerde basit merdivenlerle yapılan işler, iş güvenliği açısından insanın ve eserin sağlığını tehlikeye sokabilir. O yüzden eseri taşıyan kişileri tehlikeye atmayacak güvenlik ve sağlamlıkta ve eserin ağırlığını ve sağlığını tehlikeye atmayacak ekipmanlar kullanılmaktadır.

⁸⁴ICOM, Code of Ethics for Museum, (çevrimiçi)<https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/code-of-ethics/> 10.10.2019, s.13-17

Fotoğraf 20: Met Müzesi 602 Numaralı Galeri “Skyligys” Projesi Öncesi Tabloların Taşınması Sırasında Personel Tarafından Taşıma İşlemi



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.metmuseum.org/blogs/collection-insights/2018/european-paintings-skylights-work-has-begun> 03.11.2019

Müze de tablo ve çerçeveleri sergileme alanlarında, duvara monte ve tavanda bulunan raylı bir sistem ile aşağıya doğru uzanan misina askı sistemleriyle ikinci bir emniyet altına alınarak asılmaktadır. Heykel, lahit, büst gibi 3 boyutlu olan eserler ise kendi kaidesi ile sergilenmekte ve yine ince misinalarla tavandan desteklenmektedir.

Resim tablo ve çerçeveleri, tavandan ray sistemine misina askı yöntemiyle ikinci bir emniyet sağlanmıştır.⁸⁵

Fotoğraf 21: Süreli Sergiye Ait Goblen Halının Nakliyesi



Kaynak: (çevrimiçi) <https://www.metmuseum.org/metmedia/video/collections/aa/tapestry-arrival,10.08.2019>

Ocak 2020 tarihine kadar ziyaret edilebilecek, güncel bir sergiye ait koleksiyon parçalarından biri olan, büyük bir halının müzeye nakliyesini inceleyelim. 899 numaralı galeride sergilenecek olan halı, galeriye gelirken boyutlarından dolayı gayet eski usul yöntemlerle insan gücüyle taşınmıştır. “Son Şövalye” sergisinde 180 adet çeşitli koleksiyon malzemesi arasında bulunan halının galeriye nakliye videosunu, müze sayfasında yayınlamıştır. Halının boyutları (497x579 cm) çok büyük ve tek parça olduğu için rulo olarak katlanmış, pamuklu bir bez ile sarılmış, Halının dokuma ipliklerinde İpek, Gümüş ve Altın iplikler olduğu için, ahşap latalar ile desteklenmiş ve insan gücü ile galeriye nakliyesi gerçekleştirilmiştir.⁸⁶

⁸⁵ Met Müzesi, “Skyligys” projesi hakkında Bası Bülteni, (çevrimiçi) <https://www.metmuseum.org/blogs/collection-insights/2018/european-paintings-skylights-work-has-begun>, 03.11.2019

⁸⁶ Met Müzesi, “The Last Knight” Süreli Sergisi Basın Bülteni, (çevrimiçi) <https://www.metmuseum.org/metmedia/video/collections/aa/tapestry-arrival,10.08.2019>

Fotoğraf 22: The MET Breuer Müzesi Binası Dışarıdan Görünüşü



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.metmuseum.org/visit/plan-your-visit/met-breuer>, 23.10.2019

Diğer şubesi ise 1966 yılında yapılan bir binayı 2016 yılında restore ederek mimari bir devrim yapan The Met Breuer adıyla “bütünleşik bir sanat ve mimarlık deneyimi” sloganıyla ziyarete açılmıştır. Bu binayı gezerken hem mimari restorasyon alanında ki devrim niteliğindeki değişimi hem de ev sahipliği yaptığı sürekli sergiler ziyaret edilmektedir. Bina, müzeolojik koşullar oluşturularak ziyarete açılmıştır.

Fotoğraf 23: The Met Cloister Müzesi Bahçesi



Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.metmuseum.org/about-the-met/history#cloisters>,
31.10.2019

1938 yılında halka açılan The MET Cloisters şubesi; kronolojik sırayla düzenlenmiş ve orta çağ manastırlarından esinlenerek oluşturulmuş bir yapıdır. Bu orta çağ bahçesi ve bina özellikleri taşıyan müze koleksiyonu, orta çağ sanatını yansıtan sanat eserlerinin oluşturduğu bir koleksiyona ev sahipliği yapmıştır. Müze koşulları koleksiyonun şartlarına uygun bir alt yapı için 1988 yılında çalışmalar yapılmıştır. İklimlendirme, sergileme alanlarında, obje koruma laboratuvarı, erken ve geç gotik salonlarında kireçtaşı camların korunması için yürütülen titiz, modern teknoloji ile düzenlemeler yapılmıştır.⁸⁷

⁸⁷ The MET Cloisters, Müze Hakkında bilgi ve Tarihçesi, (çevrimiçi)<https://www.metmuseum.org/about-the-met/history#cloisters>, 29.08.2019

Fotoğraf 24: Sabancı Müzesi Atlı Köşk Genel görünüşü



Kaynak: (çevrimiçi), <https://sakipsabancimuzesi.org/tr>, 15.08.2019

Sabancı Müzesi binası köşk, sonradan eklenen galeri ve depo alanlarıyla birlikte yaklaşık 6500 metrekareye ulaşmış bir müze binasına sahiptir. Köşk tarafında; 500 yıllık kitap sanatları, hat koleksiyonu, 18. Ve 19. yy. resim ve dekoratif mobilya gibi eserler koleksiyonu, Abidin Dino koleksiyonu ve Emirgan temalı fotoğraf koleksiyonuna ev sahipliği yapmaktadır. Köşk dışında eklenen binasında genelde süreli sergilere ev sahipliği yapmaktadır. Müze konservatörü tarafından aktarılan bilgiye göre; ICOM' un kriterlerine uygun bir müzecilik anlayışına sahip bir müzedir.

Fotoğraf 25: Sabancı Müzesi Binası Köşk Giriş Bölümü



Kaynak: (çevrimiçi), <https://sakipsabancimuzesi.org/tr>, 15.08.2019

Köşk tarafında yer alan koleksiyonda; Sabancı ailesinin köşk olarak kullandıkları ev mobilyaları, köşkte olduğu gibi muhafaza edilmiştir. Köşk ziyaretinde Sabancı Ailesinin bu eşyaları da görülmektedir. Resim koleksiyonu ve dekoratif mobilya gibi eserlerin olduğu kısımda, gün ışığının içeri girmesine izin veren tül perdeli pencereler mevcuttur. Vazo gibi dekoratif eserler, Deprem vb. durumlarda sarsıntılardan etkilenmemesi için, görünmez misinalarla duvara monte edilerek ve içlerine kum torbaları ile ağırlık yapılarak sabitlenmektedir. Orijinal tarihi halıların zarar görmemesi için yürüyüş yolu ve şerit engeller yapılarak halılara temas engellenmiştir. Pencere önü mobilyaları sürekli ışıktan etkilenmemesi için camlar filtrelenmiştir. İçeri gelen ışık 50-150 lüks bandını aşmamasına özen gösterilmektedir.⁸⁸

⁸⁸Sabancı Müzesi, Müze Koleksiyonu ve Korunması Hakkında, <https://sakipsabancimuzesi.org/tr>, 15.08.2019

Fotoğraf 26: Sabancı Müzesi binası köşk merdivenle yukarı kata çıkış bölümü,



Kaynak: (çevrimiçi), <https://sakipsabancimuzesi.org/tr/sergiler>, 15.08.2019,

Sabancı koleksiyonun parçası olan resim koleksiyonu 1970 yıllarında Sakıp Sabancı tarafından oluşturulmaya başlamış ve Osmanlı döneminin sonu ile Cumhuriyetin ilk yıllarını kapsayan bir koleksiyon oluşturmuştur. Bu koleksiyonu Köşkün hemen girişinden itibaren gözlemlemeye başlarız. Merdiven çıkışı karşımıza çıkan bu güzel Zonaro tablosu, çıkan ziyaretçilerin kaza sonucu esere bir zarar vermesini engellemesi açısından, ön kısmına pleksi bir kalkan konularak korunmaya alınmıştır.

Fotoğraf 27: Sakıp Sabancı Müzesi Emirgan Fotoğrafları Arşivinden Bir Örnek



Kaynak: (çevrimiçi), <https://sakipsabancimuzesi.org/tr>, 16.11.2019

Sabancı Müzesi koleksiyonuna ait Emirgan fotoğraf arşivi, 1900 yıllarının başından itibaren olan Emirgan ve çevresi fotoğraflarını kapsamaktadır. Fotoğraf koleksiyonu sergileme esnasında ısı, ışık ve nem koşullarına dikkat edilerek sergilenmektedir. Fotoğraf koleksiyonu fiziksel koşulları açısından sağlıklı ve

müzeolojik uygun şartlar oluşturularak sergi ve depolarda iyi koşullara sahiptir. Sergilenen fotoğraflar düzenli kontrol edilmektedir. Yorulmuş olan fotoğraflar depodan benzer fotoğraflarla yer değiştirilerek dinlendirilmektedir. Fotoğraflar dijital olarak kaydedilip ve dijital olarak depolanmaktadır.⁸⁹ Fotoğraflar, sergilenirken ve depolanırken; sıcaklık, nem ve hava sirkülasyonu genelde aynı seviyede, %17-22 °C İLE %50 bağıl nem değerlerine olmalıdır. ⁹⁰

Fotoğraf 28: Sabancı Müzesi Kitap Sergileme Vitrini



Kaynak: (çevrimiçi), <https://sakipsabancimuzesi.org/tr/sergiler>, 15.08.2019

Müze koleksiyonuna ait, kitap sanatları ve hat koleksiyonu, 14. yüzyılın sonlarından 20. Yüzyıla kadar olan süreyi kapsamaktadır. Ünlü sanatkarların hazırladığı Kur'an-ı Kerim ve dua kitapları ve büyük boyutlu yazı panoları, Osmanlı sultanlarının bezemelerle çevrelenmiş Tuğraları, Hattatların yazı yazarken kullandıkları, gümüş, fildişi, kemik ve kaplumbağa kabuğu gibi değerli madenlerden yapılmış aletlerde sergilenmektedir. Sergilemede, vitrin içi aydınlatma kullanılmıştır. Kitaplar açılma esnasında şirazeleri (ciltli kitaplarda formalar bir araya getirilir, dikilir, sırt kısımlarındaki iki ucuna dikiş örgü yapılır) zarar görmesin diye rahle şeklinde sergileme elemanları ile kullanılmıştır. Kullanılan rahle malzemesi asit içermeyen özel müze sergileme malzemelerine uygun özellikli malzemeler seçilerek sergilenmektedir. Işık ölçüleri minimum sınırdan olmasına özen gösterilmiştir. Sayfalardaki mürekkep ve

⁸⁹ Sabancı Müzesi, Müze Koleksiyonu hakkında, (çevrimiçi) <https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/konservasyon>, 10.01.2019

⁹⁰ Marjorie Shelley, Editor, The Care and Handling of Art Objects: Practices in The Metropolitan Museum of Art, s.104, 2019

bezemeler solmasın diye aylık düzenli takiplerle sayfa değişikliği yapılarak sergilenmektedir.

Sabancı Müzesi koruma politikası içerisinde bulunan Kültürel Mirası Koruma buluşmaları, Konservasyon Laboratuvarı Yöneticisi olan Nurçin Kural Özgörüş, Müzenin koruma konusunda sorumlusu olarak düzenli aralıklarla ziyaretçilerle, müze koleksiyonlarını nasıl korunduğuyla ilgili bilgi paylaşımı yapmaktadır. Bu buluşmalarda; teşhir düzeni, kuralları, iklimlendirme, kültür varlıkları kavramları, restorasyon ve konservasyon konuları işlenmektedir.

Müzenin yapmış olduğu Konferans ve seminerler; Sanat Eserlerinin Sırları Sanat Konservasyonu Konuşmaları, Sanat Eserlerinin Anatomisi: Sanat Eserlerinin Mekanik Özellikleri ve Dış Etkenlere Karşı Tepkileri, Rembrandt mı değil mi? Conservation and Eastern Mediterranean, IIC İstanbul. Bilimsel araştırmalar; Müze bilimsel araştırmaları yürütürken, bağlı olduğu Sabancı Üniversitesi'nin fakülte ve araştırma merkezini kullanmaktadır. Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi ve Nanoteknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi bünyesinde araştırma ve geliştirme çalışmalarına yardımcı olacak cihazlar bulunmaktadır.⁹¹

3.2.Sanat Müzeleri Depo Alanları ve Koruma Politikaları

Sanat Müzelerinde ve diğer müzelerde de olduğu gibi, eldiven kullanımı depo ortamında (sadece depo değil vitrin içi eserler, Laboratuvar ortamında ki eserlerde bu kurala dahildir.) çıplak eller yerine eldiven kullanma kararı eserin durumuna ve malzemesine bağlıdır. Mesela, metallere, fotografik yüzeylere, lake, yaldızlı çerçevelere, sırsız bisküvi seramiklere, bazı modern kâğıt türlerine asla çıplak ellerle dokunulmamalıdır. Sanat eserlerinin bir yerden bir yere taşınması halinde kirli eldivenler kullanılmamalıdır. Cam ya da farklı kaygan yüzeylere sahip eserler pamuklu eldivenler ile taşınmalıdır, elyaf eldivenler sıkı tutuş izni vermez ve kavrama işlemi doğru olmadığı için eser elden kayabilir. Pamuklu eldiven diye anılan Kauçuk eldivenler zararlı kükürt içerdiğinden eserler üzerinde kullanılmamalıdır. Latex içermeyen sentetik bir kauçuk malzemeden olan Nitril eldivenler, kaymaz bir tutuş

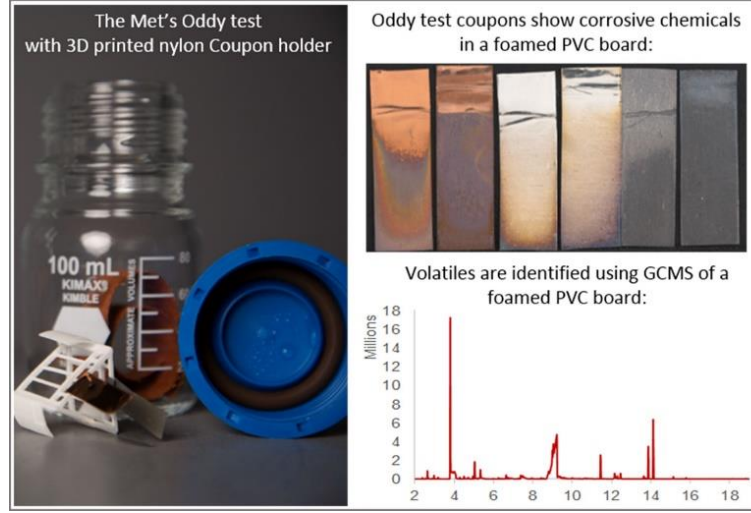
⁹¹ Sabancı Müzesi, Müze Koleksiyon Yönetimi Hakkında, (çevrimiçi),<https://sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/konservasyon>, 11.10.2019

sağladıklarından, pamuk eldivenle taşınma zorunluluğu olmayan eserlerin taşınmasında uygun eldivenlerdir. Nitril eldivenler, kimyasal ve solvent direncine, esnek yapısına, kolay yırtılmama ve düşük sürtünmeye sahip olduğu için, giyilmesi kolaylaştırır ve kullanım izni verir. Eldivenler çıkartıldıktan sonra eserlerin kirlenmesini önlemek için yeni bir nitril eldiven giymek gerekmektedir. Latex (doğal kauçuk) eldivenler güçlü ve esnek yapıları ile eser tutuşunda kullanılabilir fakat metaller gibi kükürt duyarlı malzemelerde kullanılmamalıdır. Latex bazı kişilerde alerjik reaksiyona sebep olabilmektedir.⁹²

Müzelerdeki koleksiyonların depolandığı ve sergilendiği ortam, eserlerin hem durumu hem de ileriye dönük uzun ömürlü olabilme sürelerini etkilemektedir. Eserlere doğrudan temas eden malzemelerin; vitrin, taşıma sandıkları, eserlerin muhafaza edildiği raflar ve çekmeceler vb. unsurların zarar vermeyecek yapıya sahip olduklarından emin olmak gerekmektedir. Çoğu müze, kütüphane ve arşiv bu bilimsel araştırmaları yapmak ve değerlendirmek için gerekli bütçeye sahip değildir, ayrıca organik eserler için kullanılan malzemenin değerlendirilmesi için doğru bir yöntem ve araç yoktur. Önleyici koruma ve araştırma laboratuvarları, organik nesnelere uygun depolama ve teşhir malzeme kullanımı için yeni test yöntemleri geliştirmektedir. Gaz kütlesi kromatografisi (Gas chromatography mass spectrometry, GCMS) ile kullanılan malzemenin çıkardığı zararlı gazların ölçümünü ve uçucu organik kimyasallar analizi (volatile organic chemical analysis, VOC) değerlendirmeleriyle eserlerin depolama şartlarının iyileştirilmesi konusu ele alınmaktadır. Bu yapılan bilimsel çalışmalar daha sonra yayınlanarak diğer müze çalışanlarına da ışık tutmaktadır. Bu yayınlar için “Materials Testing Wiki Site” http://www.conservation-wiki.com/wiki/Research_and_Analysis linki üzerinden yapılan çok fazla sayıda bilimsel çalışmaya ulaşılmaktadır.

⁹² Marjorie Shelley, Editor, The Care and Handling of Art Objects: Practices in The Metropolitan Museum of Art, s.104,2019

Fotoğraf 29: Met Müzesi Konservatörlerinin Yapmış Olduğu Oddy Testi Fotoğrafı



Kaynak: (çevrimiçi), 17.08.2019, <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/projects/display-store-transport-art>

Müze çalışanlarının üzerinde çalışmakta oldukları Oddy testinin amacı, malzemelerin metal ve organikler üzerindeki etkisinin potansiyel eşitsizliğini ele alan bir test geliştirmektedir. Oddy testi köpük, yapıştırıcı ve tahta gibi koleksiyon bakım malzemeleriyle etkilendiği düşünülen kurşun, bakır ve gümüşü inceleyen bir testtir. Bu test, malzemeyi değerlendirmek için, eserler üzerinde oluşan korozyonun görsel olarak izlenmesine dayanır. Kâğıt bazlı bu test, metalleri %100 selülozik kâğıtla değiştirir ve teste tabi olan malzemelerin bozulma derecesini değerlendirmek için analitik ve ölçülebilir verilerle ilerler. Metal ve kâğıdın bozulmasından hangi kimyasalların sorumlu olduğunu anlamaya başlamak için GCMS uçucu analizi ile yapılan testler incelenmektedir. Bu araştırmalar sayesinde, dünya genelindeki koleksiyon görevlilerinin hangi materyallerin koleksiyonlarla birlikte kullanmasının güvenli olduğu hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

Metal eserler için depolama malzemeleri geçici bile olsa asitsiz, asitsiz pelür kâğıdı, “Nalgene” kâğıt olarak anılan emiciliği yüksek (metrekare başına yaklaşık 750 ml sıvıyı emebilir), laboratuvar tezgahlarında koruyucu olarak tercih edilen, polietilen destekli, sızdırmazlığı kolaylaştıran, su geçirmeyen, kimyasallara karşı dayanıklı olarak bilinen kâğıtlar, polietilen köpük malzemeler tercih edilmektedir. Eserlere zarar vermemesi için tepsi içleri polietilen desteklerle doldurulmalı ve eser asitsiz lifli bir japon kâğıdına sarılarak bu desteklerle birlikte depolardaki yerini almalıdır. Ağır eserler

“Ethafoam” adı verilen daha kalın köpük malzemeler kullanılarak desteklenmeli ve bir yerden bir yere taşırken birkaç kişi tarafından taşınmalıdır. Pamuklu malzemeler dekoratif metal cisimleri doldurmak için asla kullanılmamalıdır çünkü lifler pürüzlü yüzeylere veya kırılğan çıkıntılı kısımlara çok kolay yapışabilir. Saklama için Polietilen veya “mylar” plastik poşetler kullanılabilir. Poşetlerde oluşacak yoğuşmayı önlemek için asit içermeyen doku tabakası kullanılmalıdır. Metal nesneler kısa süreli ihtiyaç dışında, plastik poşetlerde saklanmamalıdır. Plastik torbaya koyulacaksa havalandırma için delikler açılmalı ve nem dengeleme “silica gel” paketleri konulmalıdır. Konulan “silica gel” paketleri esere temas etmemesi için asitsiz kâğıt ile sarılabilir.⁹³

Yanlış şekilde depolanan resimler, kaza sonucu oluşabilecek her türlü kazaya sergi alanlarından daha açıktır. Zeminde oturan ya da birbirine yaslanarak saklanan resimler, kolayca çizilebilir ve delinebilir. Depodaki resimler kesinlikle yere temasları kesilerek raflarda güvenli bir şekilde asılarak muhafaza edilmelidir. Hassas yüzeylere sahip modern çalışmalar, yüzey kirlerinden korunmak için, her zaman pürüzsüz ve asitsiz kağıtlara (Glassine paper) sarılarak depolanmalıdır. Camların kenarları keskin olduğu için, Cam çerçeveli resimlerde, cam resim yüzeyine verebileceği zarar göz önünde bulundurulmalıdır. Depolarda uzun süreli koruma durumlarında çerçevesiz olan resimler daha hassas olurlar. Bu işlere depolama ve nakil çerçevesi oluşturmak iyi bir uygulama olacaktır. Bu karar tamamen koruma amaçlı olduğu için bu özelliklere uygun bir çerçeve olmalıdır. Depoda küf olayını çözmek için hava sirkülasyonu çok önemlidir. Resimler tozdan korunmak için üzerlerine hafif pamuklu örtüler örtülerek korunabilirler. Plastik örtüler, sıcaklıkta hızlı bir düşüş söz konusu olduğunda, iç kısımda gelişen yoğuşma riski nedeniyle eserle doğrudan temas halinde önerilmezler. TOZ= ASİDİTE olduğundan, rutin temizlik içeren uygulamalar, depolarda düzenli bir şekilde yapılmalıdır. Resimler hava kanalları ya da havalandırma önlerinde ve aktif geçiş yollarında saklanmamalıdır. Özellikle Depolarda BÖCEK oluşumuna çok dikkat etmek gereklidir. Düzenli bir şekilde çerçevelerde yeni bir delik olup olmadığı, böcek ve böcek kalıntıları varsa biyolog yoksa konservatör tarafından gözlem altında tutulmalıdır. Enfekte olmuş bir eser varsa diğer eserlerden uzaklaştırılıp, izole edilerek tedavi edilmeli, tedavi edilirken eser plastik torba içine alınıp, var olan böceklerin

⁹³ Marjorie Shelley, Editor, The Care and Handling of Art Objects: Practices in The Metropolitan Museum of Art, s.104,2019

kaçmaması için poşet bantlanarak kontrol altında alınmalıdır. Düzenli bir şekilde ilaçlama yapmak gereklidir. Sergileme alanları ve hatta tüm müze alanları da bu şekilde ilaçlanmalıdır.⁹⁴

Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Konservasyon Birimi, müze koleksiyonu koruma gayesiyle tüm müze çalışanları ile koordineli bir şekilde çalışmaktadır. Müze laboratuvarı, Türkiye'nin odak noktası kâğıt olan ilk müze laboratuvarı olarak bilinmektedir. Müze kurulum aşamasında, Kitap sanatları ve Hat koleksiyonunun konservasyonu ve restorasyonu için düzenlenmiş bir laboratuvardır. Zamanla koleksiyonda bulunan yağlıboya tablo, mobilya ve taş gibi nesnelerin korunmasını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Laboratuvarında kitap ve kâğıt restorasyonu için bütün gerekli ekipman yer almaktadır.

Sabancı müzesi koleksiyonuna ait, sanat tarihimizin önemli ressamlarından biri olan Osman Hamdi Bey'in müze koleksiyonunda yer alan eserleri üzerinde yapılan bilimsel çalışmaları "Görünenin ötesinde Osman Hamdi Bey" adlı sergi ile sanatseverlerle buluşturuyor. İki yılda tamamlanan bilimsel analizler ve konservasyon çalışmalarının bulgularına dayanan sergi; sanatçının boya teknikleri, kullandığı malzemeleri, eserlerin daha önce geçirmiş olduğu restorasyon işlemlerini ziyaretçilerine aktarılmıştır. Konservasyon ve bilimsel analiz aşamaları adım adım ziyaretçi ile paylaşılmıştır. Bu çalışmalar 6 tablo üzerinde yapılmış ve paylaşılmıştır. Ressamın tablolarının durumu ve tekniğinin anlaşılması için x-ışını görüntüleme tekniği kullanılarak eserlerin filmi çekilmiştir. Kimyasal analizleri yapılmıştır. Sanatçının kullandığı malzemelerin, yapısı, renk, boya katmanları ve doku incelemesi için alınan mikro ölçekli boya örnekleri, özelliklerini kaybetmemesi için epoksi kapsül içerisine alınmıştır. Örnekler, X-ışını spektroskopisi eklentili taramalı elektron mikroskobu (scanning electron microscope with energy-dispersive X-ray spectroscopy, SEM-EDS) tekniği ile elementleri tespit edilmiştir.

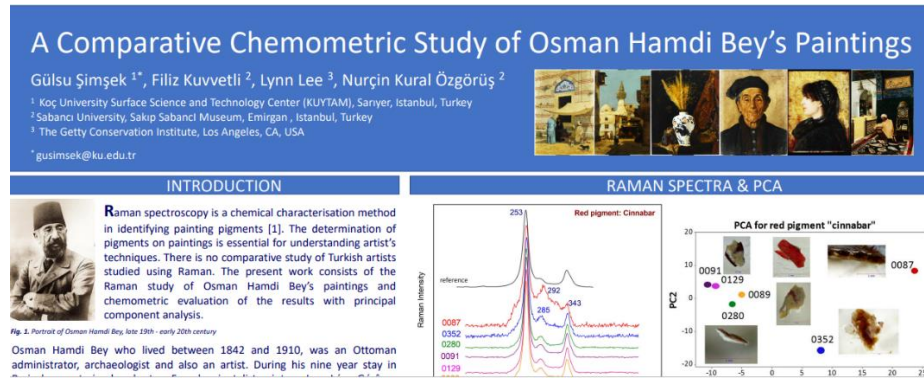
Boyalar, Raman spektroskopisi ile "parmak izi" grafikleri çıkartılmış ve bunların hangi pigmentlerden oluştuğu bulunmuştur. Son olarak tuvalerin organik yapıları, kızıl ötesi spektroskopisi (Fourier Transform İnfrared, FTIR) ile incelenmiştir. Veriler,

⁹⁴ Marjorie Shelley, Editor, The Care and Handling of Art Objects: Practices in The Metropolitan Museum of Art, s.104,2019

Temel Bileşenler Analizi (Principal Component analysis, PCA) metodu ile sınıflandırılmıştır. X-ışını görüntüleme tekniği ile elde edilen filmler, tablo yüzeyinin alt yapısı ve boyanın içeriği hakkında bilgi vermektedir. Burada resmin kondisyonu hakkında bilgi alırken, sanatçının uyguladığı teknikler hakkında da bilgi verir. Sanatçının eserin üzerine uyguladığı fırça darbelerinin hareket yönünü, boya içerisinde metallerin dağılımını, sanatçının eser üzerinde yaptığı değişiklikler, geçirdiği restorasyon işlemleri, zaman içerisinde uğradığı dönüşümü bize göstermektedir.

Pigment analizi, eserlerin tarihlendirilmesi için önemlidir. Epoksi kapsüllere konulan boya örnekleri; X-ışını ve SEM-EDS ile analiz edilir. Raman analizi ile SEM-EDS analizi ile elde edilen pigmentlerin molekül ve yapısal özelliklerinin tanımlanması sağlanır. Tuval bezinin özellikleri hakkında bilgi almak eserlerin tarihlendirilmesi için önemlidir. Tuval bezi toz, kir ve vernik sararması gibi uğradığı değişim hakkında da bilgi verir. Tuval selüloz esaslı doğal polimerden oluşmaktadır. Bunlara örnek olarak keten ve pamuk diyebiliriz. FTIR yöntemiyle tuval bezinin yapıldığı bitkinin ipuçlarına ulaşılabilir. FTIR sonuçları, yapılan analizlerin sadeleşmesine yardımcı olacak sonuçlar verir. PCA analizi ise tuvalde kullanılan malzemenin kökeni, yapısı ve özellikleri bilgisini bize vermektedir.

Fotoğraf 30: Sabancı Müzesi Konservatörleri tarafından bir raporun yayını, Osman Hamdi Bey'in Karşılaştırmalı Kemometrik çalışması,



Kaynak: (çevrimiçi), https://www.academia.edu/35261995/A_Comparative_Chemometric_Study_of_Osman_Hamdi_Beys_Paintings, 16.11.2019

Sabancı Müzesine ait diğer bilimsel çalışmalar; Osman Hamdi Bey'in Karşılaştırmalı Kemometrik çalışması, On dokuzuncu Yüzyıl Osmanlı Hattat'ı Mehmed

Şevki'nin Kur'an'daki Bozulmaların Analizi, Osman Hamdi Bey'in resimlerinde FTIR-ATR verileri ışığında PCA kullanılarak analizi⁹⁵

Fotoğraf 31: Sabancı Müzesi Depo Koşullarına Örnek



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/konservasyon>, 10.11.2019

Sergilenmeyen eserler, eser deposunda muhafaza edilmektedir. Çerçevesiz eserler, ray üzerinde kayar asma kafes sistemlere asılmıştır. El yazması kitaplar toz geçirmeyen, hava geçirgenliği olan, asitsiz karton kutularda muhafaza edilmektedir. Çerçevesiz tek yaprak halindeki kâğıt eserler asitsiz zarflar içerisine yerleştirilip, yatay konumda raflara yerleştirilmiştir. Sergide yorulduğu düşünülen eserler, koleksiyon sorumlusu ve konservatör kararıyla depoya alınıp, depoda benzer bir eserle değişim yapılmaktadır.⁹⁶

⁹⁵ Sabancı Müzesi, Bilimsel Çalışmalar Hakkında, <https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/etkinlik-takvimi/sanat-eserlerinin-sirlari-sanat-konservasyonu>, 10.11.2019

⁹⁶ Sabancı Müzesi, Bilimsel Çalışmalar Hakkında, <https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/etkinlik-takvimi/sanat-eserlerinin-sirlari-sanat-konservasyonu>, 10.11.2019

3.3. Dünyadaki Sanat Müzelerinin Depo ve Sergileme Alanlardaki Eserlerin Koruma Yöntemlerine Örnekler

Viyana’ da ünlü ressam Dürer’e ait kâğıt üzerine yapılmış suluboya ve guaj teknikleri kullanılarak kâğıt üzerine yapılmış bir resmi. 3 aylık sergileme sürecinden sonra kâğıdın bozulmaması gerekçesi ile uygun koşullar sağlanarak 5 yıl karanlık ve yüzde 50 nem altında olan bir ortamda saklanmaktadır. 2014 yılında kısa bir süreliğine sergide kalmış fakat şu an yine dinlenme konumundadır.

Fotoğraf 32: Albrecht Dürer, Tavşan (1502) Albertina Müzesi, Viyana



Kaynak:(çevrimiçi),<https://www.albertina.at/en/collections/paintings>,10.11.2019

Mattise, Mavi kağıtlardan dalgalar ve yüzücülerin yer aldığı eserini Nice'teki evinin yemek odası için yapmıştır. 1975 yılında MOMA tarafından satın alınmış olan kâğıttan kesme eserler 20 yıl boyunca sergilenmiş olduğu için kağıtlarında kırılğan bir yapı bez bir yüzeye yapıştırıldığı yerde ise bezlerde renk değişimi olmuş, beyaz kağıtlar sararmıştır. Bu eserler restore edilmiş ve daha sonra başka müzelerde de sergilenebilmiştir.

Fotoğraf 33: Henri Mattise, Yüzme Havuzu (1952) Modern Sanat Müzesi (MOMA), NY



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.moma.org/>, 16.08.2019

Edward Kienholz, Sanat Şovu; Sergiyi gezen ziyaretçiler olarak canlandırdığı enstalasyon sergi çok büyük bir alanı kaplayarak kurulumu gerçekleştirebilen bir sergi olduğu için çok az gün yüzüne çıkartılmaktadır. Enstalasyonun kurulması için çok zaman gerekmektedir. Bazı figürlerde kullanılan gözlük gibi aksesuarlar zaman zaman yenilenmesi gerekmektedir. Bunun için uygun aksesuarları bulmak adına bit pazarı, eskiciler ve antikacılar gibi yerlerde epey zaman ayırmak gerekmektedir.

Fotoğraf 34: Edward Kienholz, Sanat Şovu (1963-1977) Berlinische Galerisi, Berlin



Kaynak: (çevrimiçi), <https://berlinischegalerie.de/> , 16.08.2019

Ardabil Halısı, Londra; V&A Müzesinde sergilenen bu halı çok önemli bir koleksiyon parçasıdır bu müze için. Halının renkleri solmasın diye halı saatte sadece 10 dk. boyunca ışıklandırılmakta sonra karanlıkta bırakılmaktadır. Bu halının bir de biraz daha küçük boyutlarda küçük bir kopyası yapılmıştır. Bu halı da 1902 yılında 7. Edward'ın taç giyme töreninde kullanılmıştır. Bu kopya halı bile zarar görmemesi için nadiren sergilenmektedir.⁹⁷

Fotoğraf 35: Los Angeles Sanat Müzesi (LACMA) Koleksiyonu, Üzerinde Taç Törenleri Yapılan, Ardabil Halısı,



Kaynak: (çevrimiçi), <https://unframed.lacma.org/2009/12/17/trivial-pursuit-ardabil-carpet-edition>, 01.09.2019

Metropolitan Müzesi; Müzenin Koruma departmanı oldukça geniş bir yapıya sahiptir. Koruma, sadece sergi alanları ile sınırlı değildir. Bir bütün olarak depo, sergi alanları konservasyon laboratuvarı her yerde profesyonel bir kural ile yürütülür. Müze konservasyon laboratuvarlarını; obje, resim, kağıt, fotoğraf, tekstil, kostüm, medya sanatı gibi alanlarda bölümlere ayrılmıştır. Sanat eserlerini sergileme yöntemleri, depolamak ve taşımak için malzeme seçme ve yöntem geliştirme. Önleyici Koruma Araştırma Laboratuvarı, organik nesnelerle kullanım için inşaat, depolama ve teşhir malzemelerinin değerlendirilmesi için yeni bir test geliştirerek yaygın koleksiyon bakım konularını ele almaktadır.

⁹⁷ BBC, Müzelerin Gözlerden Sakladığı Eserler, <https://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar>, 08.08.2019

Bilimsel Araştırma Bölümü; Müze Koleksiyonunda bulunan sanat eserlerini anlama ve koruma zorluklarını ele almak için küratöryal ve koruma bölümleri birlikte çalışır. Sanat eserlerinin araştırılmasına yönelik en gelişmiş analitik teknolojiden yararlanan müzeci bilim insanları, özgünlük, kaynak bulma, atıf sorunları ile ilgileniyor ve sanatçıların malzeme ve tekniklerini araştırıyorlar. Konservatörlerle iş birliği içinde, tedavi altındaki sanat eserlerinin orijinal görünümünü belirlemeye çalışıyorlar, yeni koruma metodolojileri geliştiriyorlar ve koleksiyon için en iyi koruma sonuçlarını oluşturmak için müze ortamını izliyorlar. Elektron mikroskobu, raman ve kızılötesi spektroskopisi, kütle spektrometresi ve görüntüleme röntgen floresan spektroskopisi için donatılmış on beş personeli ve laboratuvarları ile, diğer tekniklerin yanı sıra, bilimsel araştırma bölümü, kültürel miras için dünyanın en gelişmiş tesislerinden biridir. Ek olarak, bilimsel araştırma bölümü personeli, City College, Delaware Üniversitesi, NYU, Bordeaux Üniversitesi ve Columbia Üniversitesi'nden ve önde gelen diğer müzelerin araştırma tesislerinden bilim insanları ve konservatörler dahil olmak üzere akademik araştırmacılarla bir dizi ortaklık kurmuştur. Bölümdeki bilim insanları konservatörler ve küratörler ile çalışmalar sürdürmekte ve muhafaza etmekte, aynı zamanda analitik teknikler, koruma ve tedavi metodolojileri konusunda yenilikçi araştırmalar yürütmektedir. Bu bölüm birçok seminere ve bilimsel araştırmalara ev sahipliği yapmaktadır. Müze, koruma ve bilimsel araştırma projeleri ile, her biri dünyanın dört bir yanındaki konservatörler için bir eğitim alanı olarak hizmet veren, dünyaca ünlü bir bilimsel araştırma ve koruma tesisleri Mart 2017'de Met, Yansıma Dönüşümünü Görüntüleme, (Reflectance Transformation Imaging, RTI) ve ilgili görüntüleme tekniklerine odaklanan iki günlük bir sempozyuma ev sahipliği yapmıştır. Sanat eserlerini sergileme yöntemleri, depolamak ve ulaştırmak için malzeme seçme ve yöntem geliştirme. Önleyici Koruma Araştırma Laboratuvarı, organik nesnelerle kullanım için inşaat, depolama ve teşhir malzemelerinin değerlendirilmesi için yeni bir test geliştirerek yaygın koleksiyon bakım konularını ele almaktadır.

Fotoğraf 36: Taşınabilir X-Işını Floresan Spektrometresi, Taş Eserler Üzerinde Yapılan Araştırmalar



Kaynak: (çevrimiçi) <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/projects/khmer-stones>, 02.10.2019

Fotoğrafta yer alan araştırmada; taşınabilir X-ışını floresan spektrometresi taş yüzeylerin tahribatsız analizini anlatmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Khmer heykeline sahip diğer müzelerdeki bilim insanlarının gelecekteki katkılarıyla daha fazla gelişme potansiyeline sahip olan Khmer taş malzemelerinin bir veri tabanını sağlamaktır. Khmer taş petrografisine genel bir bakış sunan çeşitli bilimsel çalışmalar yayınlanmıştır. Sınıflandırma sistemleri kullansalar da üç benzer ana tortul kayaç tipini tanımlamaktadır. Bu çalışmalar ışığında bilimsel yayınlar çıkartılmıştır. Sanat eserlerini sergileme, depolama ve nakliyesi için malzeme seçme araçları ve yöntemleri geliştirmektedir. Sanat eserlerinin hem durumunu hem de uzun ömürlülüğünü etkileyen doğru malzemeleri kullanmak önemlidir. Bir nesneye doğrudan temas eden malzemelerin, bir vitrin, taşıma sandığı veya geçici duvar olsun olmasın, bir yapıya zarar vermeyeceklerinden emin olmak için uygun şekilde değerlendirilmesi şarttır. Çoğu müze, kütüphane ve arşiv bu tür değerlendirmeleri yapmak için gerekli kaynaklara sahip değildir ve ayrıca organik nesnelerle kullanılan materyallerin değerlendirilmesi için doğru bir araç yoktur. Müzelerde kullanılan ve MET Müzede de bilimsel araştırmalar için kullanılan yardımcı ekipmanlar; inorganik, taş heykel malzemesinin mineralojik, petrografik ve jeokimyasal incelemesi yapılmaktadır. Doğal (biyolojik) ve sentetik organik maddelerin tanımlanması için kütle spektrometrik (Mass Spectrometry, MS), Gaz Kromatografisi (Gas Chromatography, GC) ve Matris Destekli Lazer Desorpsiyon İyonizasyonu (Matrix-assisted laser desorption/ionization, MALDI), immünolojik tekniklerin geliştirilmesi ve uygulanmasına odaklanmaktadır. Bu

malzemeler arasında proteinler, polisakaritler, reçineler, yağlar ve mumlar ve ayrıca modern boyalar, kaplamalar ve plastikler bulunur. Bozulma mekanizmaları ve kimyasal etkileşimler üzerine yapılan araştırma konuları Pigmentlerin biyolojik bağlayıcılarla etkileşimi; proteinlere ve polisakaritlere uygulanan immünolojik teknikler ve görüntüleme de dahil olmak üzere MALDI tekniklerinin organik renklendiriciler, plastikler, mumlar, lipitler, polisakaritler ve proteinlerin çalışmasına uygulanması. Önleyici Koruma Bilimi, sanat eserlerini etkileyen çevresel faktörleri anlamaya odaklanmaktadır. Örnekler; uçucu maddelerin analizi ve bunların etkisi üzerindeki etkileri de dahil olmak üzere, sanatın güvenli görüntülenmesi ve taşınması için gelişmiş analitik teknikler (GC / MS, İyon Kromatografisi, HPLC, Yüksek Performanslı Sıvı Kromatografisi) kullanılarak görüntüleme, depolama ve yapı malzemeleri testi inorganik ve organik sanat; modern pestisitlerin sanata etkisi ve uçucular ve kentsel kirleticiler için kabul edilebilir eşiklerin izlenmesi ve belirlenmesi konularında araştırmalar.⁹⁸

19. ve 20. yy. fotoğraflarının (gümüş, platin, paladyum, tuzlu kâğıt baskılar ile sınırlı olmamak üzere) materyal ve tekniklerinin incelenmesi ve bunların kalıcılığını nasıl etkiledikleri. Gümüş yansıtma ve ışığa ve diğer çevresel faktörlere maruz kalmanın neden olduğu bozulma süreçleri üzerine araştırmalar. Met koleksiyonundaki baskı, çizim ve resimlerin analizine yansıma spektroskopisi görüntülemesinin uygulama araştırılması ve büyük alanlı x-ışını floresan görüntüleme verilerinden elde edilen karışımların kompozisyonunu değerlendirmek için yeni analitik stratejilerin geliştirilmesi. Sanat nesnelerinde kullanılan boyaların ve organik pigmentlerin (ve bunların bozulma ürünlerinin) sıvı kromatografisi ile analiz edilmesi ve tanımlanması-kütle spektrometresi (LC / MS) departmanına; Organik yöntemlerinin geliştirilmesi veya benzer renk bileşikleri içeren doğal boyaların ayırt edilmesi gibi boya ve organik pigmentlerin analizine ilişkin konular da dahil edilmiştir. Daha birçok konuyu araştıran, sorgulayan ve cevap bulan uzman personele sahiptir.⁹⁹

⁹⁸ MET Müzesi, Taş Heykel Malzemesinin Mineralojik, Petrografik, Jeokimyasal incelenmesi, (çevrimiçi) <https://www.metmuseum,23.09.2019>

⁹⁹ MET Müzesi, Fotoğraf Konservasyonu Makaleleri, (çevrimiçi) <https://www.metmuseum,23.09.2019>

Obje Konservasyonu (Koruma) Bölümü; Müze koleksiyonunda üç boyutlu sanat eserlerinin korunmasını sağlar. 30'dan fazla Konservatör bu birimde çalışmalarını sergiler. Bölüm, sanat eserlerinin yaratılmasında kullanılan malzeme ve teknolojilerdeki tarihi gelişmelerin araştırılması, korunma durumlarının belgelenmesi, güvenli depolanması için uygun parametrelerin belirtilmesi için çeşitli görüntüleme ve analitik araçlarla donatılmıştır. Sergi ve tedavilerin geliştirilmesi ve uygulanması konusunda çalışmalar yapar. Bölüm, gelecekteki koruyucuların eğitimini destekleme ve mesleği ilerletme konusunda uzun bir geçmişe sahiptir. Personel, profesyoneldir ve aktiftir. Ulusal ve uluslararası kuruluşlarda lider olarak hizmet eder, çalışmalarının sonuçlarını yayınlar ve meslektaşlarına ve halka konferanslar verir.¹⁰⁰

Fotoğraf 37: Obje Konservasyonu Laboratuvarı Çalışma Alanı ve Çalışanları,



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/objects-conservation>, 25.09.2019

Resim Konservasyonu (Koruma) Bölümü; Koruma, zengin ve karmaşık bir alandır ve en iyi ihtimalle, ortak tarihçinin, konservatörün ve koruyucu bilim insanının, kolektif kültürel mirasımızın korunmasıyla sunulan çeşitli sorunlara uygun çözümler tasarlamada örtüşen uzmanlığını gerektiren bir işbirliktir. 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başlarında, koleksiyondaki tablolara bakmak için sadece dış bağımsız restoratörler vardı. Şimdi modern resim konservatörü ile ilişkilendirdiğimiz rollerin ve

¹⁰⁰ MET Müzesi, Obje Konservasyon Laboratuvarı Hakkında, (çevrimiçi) <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/objects-conservation>, 25.09.2019

yeteneklerin çoğu, bu sanatçı teknisyenlerinden beklenenin bir parçası değildir. 1940'lı yıllara gelindiğinde, bu eğilim değişmiştir; sanat eserlerinin fiziksel bakımı ve korunmasına daha sistematik bir yaklaşımın ortaya çıkması ve standartların yükseltilmesi, gizliliğin yasaklanması ve tedavi için daha bilimsel bir temel oluşturulması isteği doğmuştur. Bunlar övgüye değer amaçlardı ancak durumun sorunlarına odaklanarak bir sanat eserinin niteliklerini görme riskini almışlardır. Bu bölümün hedefi ilk başta en çok esere ulaşabilmek ve ele alınacağı bir iş birliği ve eğitim merkezi olmaktı. Sanat ve durum sorunları olarak değil. Bunu gerçekleştirmenin anahtarı uygun boyutta ve donanımlı bir stüdyonun oluşturulmasıydı. Resim Koruma Merkezi 1980 yılında kapılarını açtı: çarpıcı, iki katlı, ışık dolu stüdyo ve panel çalışması, kaplama, vernik, fotoğrafçılık, analitik laboratuvarlar, bir kütüphane ve mekanlara sahip yaklaşık 18.000 metrekarelik iki katlı bir seminer odası, Mimari tasarımdaki disiplinlerarası yaklaşım yeni bir yaklaşım olmuştur. Merkez, birinci sınıf resim koruma tesisleri için bir bütçe oluşturulmuştur. Laboratuvarlar için bir “kıızıl ötesi vidicon kamera”, röntgen ünitesi, mikroskoplar, kameralar ve analitik ekipman dahil olmak üzere olağanüstü bir mobilya ve ekipman listesinin satın alınmasını destekleyen diğer ödüller verilmiştir. Merkezin kıdemli koruyucuları olan yetenekli restoratörler işe alınarak personel hacmini genişletmiştir.

2007 yılının sonunda Merkez, 18 aylık büyük bir tadilatın geçmiştir. Çok sayıda önemli değişiklik ve yükseltme, ana stüdyonun cam perde duvarının değiştirilmesini, panel ve çerçeve muhafazası için 1700 metre kare tamamen yeni alanın sağlanmasını, bir dokümantasyon odasını, bölüm kütüphanesini ve belirlenmiş olanı birleştiren modern bir araştırma alanı yaratmayı içeriyordu. Merkezin koruyucuları için ofisler ve atölye çalışmaları ve seminerler için birinci sınıf bir ortam sağlanmış. Bölümün çalışmaları, bir bütün olarak mesleğin ve genel olarak müze dünyasının yanı sıra gelişmiştir. Konservatörler, sanat eserlerinin işlenmesinin yanı sıra, kurumun faaliyetlerinin birçok farklı yüzünü desteklemiş, yüzlerce resmi krediyi kontrol etmiş ve müzeye geçici sergilerin ve sergilerin bir parçası olmaktan onur duyan yüzlerce kişinin sorumluluğunu almıştır. Konservatörler ayrıca, bakımları, araştırmaları, faaliyetleri mümkün olduğunca paylaşmaktadır, çalışmaları hem şahsen hem de basılı ve çevrimiçi

yayınlar, galerilerdeki didaktik bilgiler, videolar ve podcast aracılığıyla paylaşılmaktadır.¹⁰¹

Fotoğraf 38: Resim Restorasyonu Laboratuvarından Bir Çalışma



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific->
scientific-, 03.09.2019

Kâğıt Konservasyonu (Koruma) Bölümü; Merkezi'nin bir parçası olan Kâğıt Koruma Bölümü, sanat eserlerinin kâğıt, parşömen ve ilgili materyallerle ilgili tüm dönemlerin ve kültürlerin korunmasına, teknik analizine ve araştırmalarına adanmıştır. Kâğıt Koruma Bölümü, sanat eserlerinin müzenin küratörlük bölümlerinden korunması, sergilenmesi ve analizinden sorumludur. Bu nesneler arasında aralarında tarihi, modern ve çağdaş malzemeler yer alıyor: bunlar arasında tüm medya ve tekniklerdeki çizimler (tebeşir, kömür, kalem ve mürekkep, suluboya ve pastel gibi), baskılar (oymalar, gravürler ve litografiler gibi), Parşömen ve kâğıt üzerine Batı ışıklı el yazmaları, Hint ve İslami tablo ve albümler, fildişi portre minyatürleri, palmiye yaprağı el yazmaları, papirüs ve aralarında kağıttan yapılmış heykeller, dekoratif sanatlar nesneleri ve efermera olan karma nesneler. Kâğıt ve parşömen üzerine çalışmalar, fiziksel ve kimyasal yapıları ve bunların oluşturulduğu organik ve inorganik ortamların çeşitliliği nedeniyle müze koleksiyonundaki en hassas malzemeler arasında yer almaktadır. Korumalarını sağlamak için sıkı sergi ve depolama şartları gerekmektedir. Bu protokoller sınırlı ekran süresi, periyodik rotasyon, düşük ışık seviyeleri, karanlıkta veya ışık geçirmez kutularda depolama, belirtilen seviyelerde tutulan çevresel koşullar, metodik kullanım prosedürleri ve seyahat kısıtlamalarını içermektedir. Yine de kâğıt üzerindeki çalışmalar müze boyunca her zaman görülmektedir. Çoğu kâğıt konservatörü, modern malzemeler, parşömen, İslami malzemeler veya eski usta çizimleri gibi özel bir uzmanlık alanına

¹⁰¹ MET Müzesi, Resim Konservasyonu Laboratuvarı Hakkında, (çevrimiçi) <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/paintings-conservation>, 25.09.2019

sahiptir. Kültürel eserlerin korunması, korunması, sanat tarihi, koruma bilimi ve tedavisi, enstrümantal analizler ve diğer inceleme biçimleri, malzeme ve tekniklerin tarihçesi ve korunması konularında eğitim almışlardır. Mevcut personel beş tam zamanlı ve iki yarı zamanlı özel proje konservatörlerinden oluşmaktadır. Bölüm, gelecekteki konservatörlerin eğitimini de yapmaktadır. Bölümün son teknoloji ürünü tesis, kâğıt üzerindeki çalışmaların tahribatsız analizi için araçlar (bunların arasında Raman mikroskobu, Kuzey Amerika Müzesine ilk giren), bir gren röntgen ünitesi, stereo dürbün mikroskopları, çevresel izleme ekipman, mozaik sistemli kızılötesi kamera, ultraviyole ve aktarılan ışık cihazları, polarize ışık mikroskopları, dijital kameralar ve fotomikrograf sistemleri. Koruma işlemi için çeşitli teknik cihazlar ve ekipmanlar (büyük lavabolar, vakum emme masaları ve plakaları, modifiye su sistemleri, kimyasal depolama, duman davlumbazları, hava tahliye üniteleri ve kalıp iyileştirme alanları gibi) barındırmaktadır. Bölüm aynı zamanda kesme, çerçeve ve sergileme elemanları için geniş bir tesis içermektedir.¹⁰²

Fotoğraf 39: Kâğıt Konservasyonu Laboratuvarında Bir Çalışma Görüntüsü



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/paper-conservation>, 12.06.2019

Fotoğraf Konservasyonu (Koruma) Bölümü; Merkezi'nin bir parçası olan Fotoğraf Koruma Bölümü, 1839'da dijital baskılar ve zamana dayalı medya sanatı, fotoğrafların korunmasına, korunmasına ve araştırılmasına adanmıştır. Fotoğrafların karakterizasyonu ve teknik geçmişini, sergiler için dokümantasyon, analiz ve tedavileri

¹⁰² MET Müzesi, Kâğıt Konservasyonu Laboratuvarı Bilimsel Çalışmaları, (çevrimiçi) <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/paper-conservation>, 12.06.2019

gerçekleştirmektedir. Tedavi ve dijital dokümantasyon alanlarına ek olarak, koruma laboratuvarı, tarihi süreçleri, teknik bir kütüphaneyi ve büyüyen çalışma koleksiyonlarını yeniden yaratmak için donanımlı bir karanlık oda içermektedir. Analitik teçhizat, bir spektrofotometre, bir mikrofading test cihazı, bir glossmetre, bir dijital mikrometre, bir standardize edilmiş raking-light (dokusal) dijital mikroskobu ve bir Zeiss Axiocam görüntüleme mikroskobu içermektedir. Bilimsel Araştırma Bölümü'ndeki personelle iş birliği içinde ek analiz yöntemleri gerçekleştirilmektedir.¹⁰³

Fotoğraf 40: Konservatör Tarafından Yapılan Bir Rötüş İşlemi



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/photograph-conservation>, 01.10.2019

Tekstil Konservasyonu (Koruma) Bölümü; 12 küratörlü departmanda yaklaşık 36.000 tekstil koleksiyonunun müze ana koleksiyonunun korunması, teknik çalışması ve araştırılması ihtiyacına cevap vermektedir. Depolama, bakım ve taşıma ile bu koleksiyonun sergileme kurallarının belirlenmesinden departmanın kendisi sorumludur. Farklı uzmanlık alanlarına sahip on iki profesyonelin yanı sıra meslektaşlar, stajyerler ve gönüllüler bölümden oluşmaktadır. Tekstillerin korunması ve restorasyonu konusundaki farkındalık, Müze'nin tekstil koleksiyonunun uzun vadeli koruma ihtiyaçlarını değerlendirmektedir. Mevcut koşullar, depolama formatlarını yeniden değerlendirmeleri, yeni depolama tesislerini planlamaları ve tasarımları ve tekstil koleksiyonunu bireysel küratörlük departmanlarında depolardan transfer etmek ve

¹⁰³ MET Müzesi, Fotoğraf Konservasyon Laboratuvarı Hakkında, (çevrimiçi) <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/photograph-conservation>, 01.10.2019

birleştirmek için olağanüstü çalışmalara imza atmaktadır. Ayrıca, tekstille ilgili mevcut veri tabanı ve müze veri toplama yönetim sistemine entegre edilmiştir. Müzenin tekstil eserlerinin, en iyi muhafaza standartlarını sağlamak için çalışmaktadır. Koruma işlemlerinin kapsamlı uygulamasında, çeşitli tekstil görüntüleme yöntemlerinin geliştirilmesinde ve sistematik çalışmada, belgelerde ve tekstillerin bilimsel incelemesinde uzmanlaşmıştır. Bunlar arasında diğerleri arasında halılar, dokuma tekstiller, nakışlar, kostümler ve Avrupa, İslam, Asya ve Amerika kökenli üç boyutlu aksesuarlar yer almaktadır. Bölüm, araştırmalarla ilerledikçe koleksiyonla ilgili kapsamlı bir veri tabanını sürekli olarak geliştirmekte ve sürekli iyileştirmektedir. En yeni analitik ekipman ve metodoloji, MET Müzesi koleksiyonu ve ilgili tekstil malzemeleri ve teknolojisini incelemek ve araştırmak, ileri tedavi ve muhafaza yöntemleri geliştirmek için geleneksel yöntemlerle birlikte kullanılmaktadır.¹⁰⁴

Fotoğraf 41: Tekstil Konservasyonu Laboratuvarında bir çalışma örneği,



Kaynak: (çevrimiçi), <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific>, 04.10.2019

Kostüm Enstitüsü Konservasyon (Koruma) Bölümü; Kostüm Enstitüsünün koleksiyonundaki otuz üç bin objenin korunması ve teknik araştırması yoluyla aktif bir sergi ve yayın programları desteklemektedir. Mikroskopi, solvent temizleme, işlemler ve boyama için özel alanlar içeren esnek ve modern bir stüdyoya sahiptir. Kostüm Enstitüsündeki konservatörler, uygulama ve teorilerinde, haute couture giysi yapımında özel bir uzmanlık, depolama ve sergi için özel montaj oluşturma, dijital dokümantasyon yöntemleri ve teknik analizler konularında üstünlük göstermektedir. Departman,

¹⁰⁴ MET Müzesi, Tekstil Konservasyonu Laboratuvarı Hakkında, (çevrimiçi)
<https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific>, 04.10.2019

koleksiyonun depolanması, taşınması ve gösterilmesi ile ilgili kuralların belirlenmesinden sorumludur. Laboratuvarda yapılan araştırmalar, tarihi giysi ve depolama montajlarının 3D dokümantasyonu ve oluşturulmasını, zarar telafisi için yenilikçi dijital teknolojilerin kullanılmasını, kâğıt giysilerin korunmasını ve haute couture atölyelerinde kullanılan tarihi metal ipliklerin malzeme kimliğini içermektedir. Devam eden önemli bir araştırma alanı, sentetik polimerler (özellikle poliüretan) ve 3D-basılmış nesneler içeren kostüm eserlerinin korunması, analizi ve tedavisi gibi konularda çalışmaktadır. Konservatörler, Bilimsel Araştırma ve Görüntüleme Bölümü de dahil olmak üzere, müzedeki diğer bölümler ve koruma laboratuvarlarıyla yakın çalışmaktadırlar. Ayrıca uzmanlık gruplarına, öğrencilere ve halka yönelik dersler veren konservasyon eğitiminde aktif rol almaktadırlar.¹⁰⁵

Fotoğraf 42: MET Müzesi Kostüm Konservasyonu Atölyesi



Kaynak: (çevrimiçi) <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/the-costume-institute-conservation>, 07.10.2019

Zamana Dayalı Medya Konservasyonu Bölümü; Zamana dayalı (Time-Based) medya sanatı, belirli bir süre içinde izleyicilere açılan film, video, ses veya dijital teknolojileri içeren çalışmaları içermektedir. 2000'li yılların başından beri, Met, zamana dayalı medya sanatında önemli işler toplamıştır. 2017 itibariyle, Met koleksiyonu 250'den fazla zamana dayalı medya sanat eserinden oluşmaktadır. 2001'de, zamana dayalı medya sanatının korunması ve sergilenmesiyle uğraşan altı konservatör, küratör ve teknik uzmandan oluşan küçük bir "destek grubu", zamana dayalı medya

¹⁰⁵ MET Müzesi, Kostüm Konservasyonu Atölyesi Hakkında, (çevrimiçi) <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/the-costume-institute-conservation>, 07.10.2019

sanatı eserlerini edinme ve onlara bakmanın zorluklarını tartışmak üzere toplanmıştır. 2010 yılında, resmi bir Met çalışma grubu oluştu. Bölümün misyonu, zamana dayalı medya sanatının toplanması, korunması ve sergilenmesi için müze çapında standartlar geliştirmek ve sürdürmektir. Çalışma Grubu üyeleri Met çalışanlarını bu tür sanat eserleri ile ilgili konular hakkında eğitmekte ve zamana dayalı medya kaynaklarının daha iyi korunması için ve Animasyon, Ses, Performans, Slayt, video, film gibi konular üzerinde çalışmaktadır.¹⁰⁶

3.4. Türkiye’deki Sanat Müzelerinin Depo ve Sergileme Alanlardaki Eserlerin Koruma Yöntemlerine Örnekler

Dünya da bu konuda çok ileride olan müzelere yaklaşan bir Koruma Politikası olmasa da Türkiye müzeleri de bu konularda çalışmaları ve bu alandaki gelişmeleri takip etmektedir. Müze bünyesinde ve Üniversitelerde bu alanlarda bilimsel çalışmalara destek ve ağırlık vermektedirler. Müze koleksiyonun tamamı mikro iklimlendirme sistemi ile korunmaktadır. Taş eserler bu grubun dışarısında yer almaktadır. Müzenin içerisindeki sıcaklık ve nem değerlerini HVAC cihazları ile kontrol altında tutulmaktadır. Bu değerlerin yılın her günü kesintisiz bir şekilde çalışması için ayarlanmıştır. Haşere için aylık böcek ilaçlaması, afet ve risk yönetimi, taşıma ve paketleme gibi konulardan dışarıdan uzman kurumlardan hizmet alımı yapılmaktadır. Müzenin konservasyon birimi, küratöryal birimler ile iş birliği içerisinde koleksiyonlarını korumak amacıyla büyük bir titizlikle çalışmaktadır. Müze Laboratuvarı, odak noktası kâğıt konservasyonu olan ilk konservasyon laboratuvarlarından biridir. Laboratuvar kitap ve hat koleksiyonunun konservasyon ve restorasyonu için hayata geçirilmiştir.

İlerleyen yıllarda tablo, taş ve mobilya korunmasını da kapsayan bir laboratuvar ortamı olmuştur.¹⁰⁷

¹⁰⁶ MET Müzesi, Medya Konservasyon Laboratuvarı Hakkında, <https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/time-based-media-working-group>, 09.09.2019

¹⁰⁷ Sabancı Müzesi, Koleksiyonu Koruma Yöntemi Hakkında, (çevrimiçi) <https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/konservasyon>, 09.09.2019

Fotoğraf 43: Sabancı Müzesi Koleksiyon Sergileme Yöntemleri,

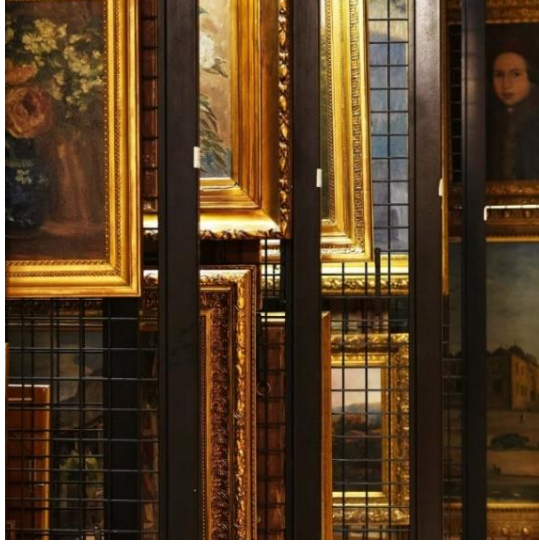


Kaynak: (çevrimiçi) <https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/konservasyon>,
12.10.2011

Kartpostal, SB fotoğraf, resim, zarf içinde ya da tek sayfa mektuplar, gazete vb. arşiv belgelerini kapsayan koleksiyon ise özel pamuklu kağıtlardan yapılmış kutularda depolanmaktadır. Eserler numara sistemi ile envanteri oluşturulmuştur. Eserler müze içerisinde hareket ettiğinde bu envanter sisteminden takip edilmektedir. Konservasyon bölümü çalışma prensibi ICOM etik kurallarına uyar bir disiplinle çalışmaktadır.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Sabancı Müzesi, Müzenin Konservasyon Yaklaşımı Hakkında, (çevrimiçi)
<https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/konservasyon>, 09,09,2019

Fotoğraf 44: Sabancı Müzesi Eser Deposundan Bir Görüntü



Kaynak: (çevrimiçi) <https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/konservasyon>,
15.102019

Kâğıt Konservasyonu (Koruma) Laboratuvarı: Sorumlu Konservatör tarafından düzenlenen “Kültürel Mirası Koruma Buluşması” kapsamında müze koleksiyonun nasıl koruma politikası ile koruma altına aldıkları ile ilgili mesleki paylaşımlarda bulunmaktadır. 3 ayda bir gerçekleşen bu programda koruma bilinci üzerine gerekli olan kavramlar hakkında bilgi verilmektedir. Teşhir salonlarında düzen, iklimlendirme konuları bunlardan bazılarıdır. Sabancı Üniversitesi Müzesi, bilimsel platformda Üniversite ile birbirini destekleyen bir yapıya sahiptir. Fakültenin araştırma merkezlerinden yararlanır. Üniversitenin Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi Nanoteknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezinde Müze Laboratuvarına araştırma ve geliştirme çalışmalarında katkı sağlayan cihazlar mevcuttur.

Üniversitenin Bilgi Merkezine bağlı kütüphaneler arası ödünç alma sistemi sayesinde her tür yayına ulaşma olanağı bulunmaktadır. Element ve organik yapı analizleri ve görüntüleme sistemleri gibi bilimsel araştırmalar müzenin çalışmaları arasında sayılabilmektedir. Konservasyon ve erişim gibi zıt kutuplarda olan iki olguyu, müze misyonları kapsamında ele almış ve bu iki zıt kavramı bir araya getirmek amacıyla çalışmalar mevcuttur. Çalışma sayesinde tamamı ayrıntılı bir şekilde görüntülenip dijital ortama aktarılmıştır. Eserler fiziksel depo koşullarında kalmaya devam ederken, dünyanın herhangi bir yerinde bu eserleri bulduğunuz yerde ziyaret

edebileceğiniz bir platforma taşımıştır. Aynı şekilde ev sahipliği yaptığı geçici sergileri de yine aynı mantıkla dijital bir platforma taşımıştır. Müze sayfasından geçmiş sergileri büyük bir keyifle gezmemize zemin hazırlamıştır. ¹⁰⁹

Türkiye İş Bankası ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi iş birliği çerçevesinde 2012 yılında hayata geçen, Ülkemizin ilk “Sanat Eserleri Konservasyonu ve Restorasyonu Laboratuvarı” olarak hayata geçmiştir. Ülkemizin resim sanatı tarihine ışık tutan ve bu mirası koruyabilmek ve geleceğe sağlıklı bir şekilde ulaştırmayı hedefleyen MSGSÜ ile gerçekleştirdiği proje ile hem bu alanda öğrencilerin yetişmesine devam ediyor. Sanat eserlerine yönelik koruma odaklı bilimsel araştırmalara ve uygulamalara ev sahipliği yapan ve bu alan bilim insanı yetiştiren; Resim ve Heykelin yanı sıra kâğıt, ahşap ve seramik materyallere sahip eserlerin uygulamalı bir şekilde hayata geçirebileceği donanımda laboratuvarı mevcuttur. ¹¹⁰

Fotoğraf 45: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi, Sanat Eserleri Konservasyonu ve Restorasyonu Laboratuvarı



Kaynak: (çevrimiçi) <https://www.facebook.com/sanateserlerikonservasyonu/photos/24.10.2019>

¹⁰⁹ Sabancı Müzesi, Müzenin Kâğıt Konservasyonu Laboratuvarı hakkında, (çevrimiçi) <https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/konservasyon>, 09,09,2019

¹¹⁰ Sabancı Müzesi, Sanat Eserleri Konservasyonu, (çevrimiçi) <https://www.msgsu.edu.tr/tr-TR/sanat-eserleri-konservasyonu-ve-restorasyonu/141/Page.aspx>, 24.10.2019

Bölüm, yakın zamanda açılacak olan Türkiye İş Bankası Resim Koleksiyonunun restorasyon ve konservasyon çalışmalarını sürdürmektedir. Bankanın Beyoğlu Şubesi restore çalışmaları da eş zamanlı olarak devam etmektedir. Tarihi binada açılacak olan müze, MSGSÜ Tarafından koruma koşulları desteklenen koleksiyondan seçilen bir seçki dışında sürekli sergilere de ev sahipliği yapacaktır. Şu an 2500’ den fazla esere sahip olan, temelleri 1940 yılından günümüze kadar ulaşan Ülkemizin en geniş olama özelliğine sahip İş Bankası Resim Koleksiyonunda; Osman Hamdi, Hoca Ali Rıza, İbrahim Çallı gibi Türk resim tarihine yön vermiş resamlara ait paha biçilmez eserler mevcuttur. İş Bankası, Türk Fotoğraf sanatının bir panoraması olan bu koleksiyonu izleyicisiyle buluşturmak amacıyla MSGSÜ Sanat Eserleri Konservasyonu ve Restorasyonu bölümü ile çalışmalarını sürdürmektedir.¹¹¹

3.5. Dünyada ve Türkiye’deki Sanat Müzeleri Koşullarının Karşılaştırılması

Türkiye müzecileri, Dünyadaki örnekleri gibi bilimsel çalışmalara imza atabilen müzeciler vardır. Bu çerçevede bakıldığında, Türkiye müzeleri dünyadaki örnekleri ile eşit konuma gelmektedir. Türkiye müzeleri, koleksiyon yönetimi konusunda (koruma odaklı) bilimsel çalışmalara imza atmaktadır. Dünya sanat müzeleri kuşkusuz daha ileri seviyelerdedir. Türkiye sanat müzeleri, geniş kapsamlı, bilimsel, nitelikli birçok çalışmaya imza atmaktadır. Ülkemizde Devlet kanalıyla kurulan koruma laboratuvarları, Dünyada güncel olan laboratuvarlardaki bilimsel ve teknolojik alt yapıya yakın bir çizgi yakalamışlardır. “1964 yılında kabul edilen “Venedik Tüzüğü” ile çeşitli alanlarda restorasyon ve konservasyonun önemi, ilkeleri, anlaşmalar, ülkemizde uygulama alanları ve tanıtımı için çabalar gösterilmektedir. Türkçe yayın azlığı ve konu ile ilgili uzaman personel sıkıntısı nedeniyle bazı istisnalar dışında teoriden pratiğe geçiş pek olamamıştır. Merkez Restorasyon Laboratuvarı kurulması sonrasında bu konuda daha sistemli onarım çalışmaları başlatılmıştır.” Laboratuvarda mesleki bilginin arttırılması ve güncel uygulamaların takip edilebilmesi için 1991-1998 yılları arasında sınırlı sayıda personeli İtalya’da ICCROM vb. kurumlarda mesleki eğitim kursuna göndererek uluslararası standartlara uygun eğitim almaları sağlanmıştır.

¹¹¹ İş Bankası, Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kültür ve Sanat Etkinlikleri, (çevrimiçi)
<https://www.isbank.com.tr/TR/hakimizda/kurumsal-sosyal-sorumluluk/kultur-ve-sanat/msgsu-ile-tarihi-isbirligi/Sayfalar/msgsu-ile-tarihi-isbirligi.aspx>, 24.10.2019

90'lı yıllarda devlet desteği ile İtalya da ve Hollanda da eğitim alan Konservatörler, Devlet Müzeleri bünyesinde konservasyon konusunda bilimsel çalışmalara öncü olmuşlar ve Türkiye'yi bu konuda güçlü bir yere taşımıştır.¹¹²

¹¹² Küçük, Celal, Türkiye' de Konservasyonun Tarihi, I. Uluslararası Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokiyumu 6-7 Mayıs 1999, Ankara, s.119

SONUÇ VE TESPİTLER

Dünyada sanat müzelerinde sürdürülebilirlik kavramı; insan kaynakları, doğal kaynaklar ve bütün var olan kaynaklarının, uzun soluklu kullanımı için işletilmesi ve yöneltilmesi misyonuyla oluşturulan çerçeveye çalışmaktadır. Sürdürülebilirliğe önem veren müzeler, koleksiyonlarını geleceğe taşıırken çok titizlikle çalışmaktadır. Müze koleksiyonu, bir kültürü temsil ederken korunması ve sürdürülmesinde müzeler büyük rol üstlenmekte ve profesyonel anlamda kurumsal yapılanmalar ortaya koymaktadırlar. Müzeler koleksiyon yönetimi açısından, birçok alanda çok yönlü çalışmaktadır. Türkiye de sanat müzeleri, müzecilik alanında, dünyada kabul görmüş birçok tüzük, protokol, antlaşma ve ilkeyi kabul etmiştir. Birçoğunu da yasal olarak benimseyip uygulayıcısı olmuştur. İmzalanan ve takip edilen tüzükler teorik olarak benimsenmiş ama uygulama olarak bir bütünsellik sağlanamamıştır. Bu konu üzerine birçok müzenin de katılımcı olduğu, Müzecilik Çalıştayı yapılmaktadır. Türkiye’de müzeler, değişen ve gelişen teknolojiyi kullanabilir bir duruma gelmiştir. Müzelerin ihtiyacı olan konservatörler birçok müzede çalışmaya başlamıştır. Bu sayede koleksiyonu korumak ve belgelemek alanında da ileri doğru adımlar atılmıştır. Dünya üzerindeki sanat müzelerinin koruma politikası, toplumun koruma bilinci ve eğitim politikalarının desteğiyle daha profesyonel bir platforma taşındığı gözlemlenirken; Türkiye’de bu durumun henüz bu bilinçte olmadığı gözlemlenir. Müze kültürü bilinci dünyada okul öncesi dönemde ailelerle, okul çağında ise okul gezileri yapılarak pekiştirilmektedir. Bu gezi programlarında müze etkinlikleri ve kültürel kimliklerini tanıtıcı faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Bu faaliyetler sırasında çocuklar küçük yaştan itibaren, kültürel varlıklara hem maddi hem manevi olarak sahip çıkmayı öğrenmektedirler. Bu kültür ile gelişen geleceğin bireyleri kültürel varlıklara sahip çıkma konusunda bilinçli yetişmiş olmaktadırlar. Türkiye bu konuda dünyada ki olumlu örnekler gibi, bilinçli bir nesil yetiştirebilir. Dünyada bu bilinçle yetişen bireylerin koruma konusuna bakış açısı da bilinçli bir düzeydedir. Uluslararası deneyim paylaşımları, kurumlar arası iş birliği ve bilgi alışverişi yüksek seviyededir. Türkiye bu konuda hem devlet müzeleri hem özel müzelerde yapılan bilimsel çalışmalarda ilerleme gösterebilmiştir. Bu sayıların artması için, Devlet müzeleri ve Özel müzeler proje ve çalışmalar yapmaya gayret etmektedir. Bu sayıların artması için bu alanda çalışmalara daha çok özel müzelerde

rastlanılmaktadır. Devlet müzeleri de bu alanda kendini yenilemek ve geliştirmek konusunda olumlu ilerlemeler kaydetmektedir.

Bu çalışmada, adı geçen dünyadaki sanat müzeleri bünyesinde var olan ve uygulanan koleksiyon yönetimi oldukça geniş kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Dünya sanat müzeleri gerek personel gerek bilimsel yaklaşım olarak ileriye dönük ve çağın bütün gerekliliklerini yerine getirir personel ve ekipmana sahiptir. Türkiye sanat müzeleri de bu ileriye dönük ve çağın bütün gerekliliğini yerini getirecek personel ve bilimsel alt yapıya sahip ve bunu ekipmanlarıyla destekler bir duruma gelmiştir. Bu konuya örnek olarak “Türkiye İş Bankası Sanat Müzesini” örnek gösterebiliriz. Gelecekte Beyoğlu Şubesinde gerçekleştirmeyi proje olarak başlatmış olan Banka, Mimar Sinan Üniversitesi bünyesindeki bir bölüm aracılığıyla eserlerinin sergilenmeye hazır hale gelebilmesi için profesyonel destek almıştır. Bu iş birliğinde bölüm için İtalya’dan getirilen laboratuvar ekipmanı ile büyük bir resim restorasyonu laboratuvarı kurulmuş ve İş Bankası Sanat Koleksiyonu üzerinde çalışmalara başlamıştır. Banka ve Üniversite iş birliğinde, koleksiyonda bulunan eserler, uzman personele emanet edilmiştir. Laboratuvar ilerici, yenilikçi ve dünya standartlarında bir çalışma ortamı sağlamış ve koleksiyon ehil kişilere emanet edilmiştir.

Dünya sanat müzelerinde, karşımıza çıkan uzmanların koleksiyonu geleceğe aktarırken bilgi, birikim ve deneyimini meslek arkadaşlarıyla paylaşp, daha geniş kitlelere ulaşabilmesi için yayınlar. Türkiye sanat müzeleri de bu anlamda mesleki alt yapıya sahip ve bu donanıma ulaşmıştır. Sabancı müzesinin koleksiyonu için uygulamış olduğu bilimsel süreci paylaşması ve yayınlaması buna güzel bir örnektir.

Metropolitan müzesinin koleksiyonuna ve kültürel mirasa uyguladığı yaklaşımı örneklendirirsek; Teknolojik tanıtımı, eğitimi, korunması, geliştirilmesi, belgelenmesi ve yayınlanması anlamında profesyonel bir hizmet vermektedir. Bunun yanı sıra müze dışı eğitimlere de zaman ayırmaktadır. Türkiye’de de bu anlamda çalışmalarını paylaşan, yayımlayan, müze dışı eğitimlere önem veren bir kurum olarak, daha minimal ölçekli olsa da Sabancı Müzesini örnek gösterebiliriz. Koruma alanında metodoloji oluştururken farklı disiplinlerle çalışmak ve bu çalışmaları şeffaf bir şekilde deneyim paylaşımı yapmak önemlidir. Bu konuda Sabancı Müzesi gibi örnek kurumların

çoğalmas ve bu çalışmaların daha da fazlaştığı gözlemlenmektedir. MET Müzesinde yapılan çalışmalar açık ve paylaşımcı çalışmalardır. Bu çalışmalar disiplinler arası yoğun ve mesleki gelişmelere açıktır. Türkiye’deki sanat müzeleri bu alanda girişimlerde bulunmuş fakat daha tam bir başarıya ulaşamamıştır. Türkiye bu anlamda bilgi paylaşımı konusunda, uzmanlık alanında, bütçesel yeterlilik ve başlanılan projenin nihai halini alması için uzman personelin eğitilmesi alanında yetersiz kalmaktadır. MET müzesi bu anlamda kendini personel olarak yetiştirmiş, eğitmiş, uzman kadrosunu Üniversite bünyesinde eğitim verebilecek düzeyde ulusal çalışmalara imza atmış otorite, uzman, profesyonel isimlerle oluşturmuştur.

Bu çalışmanın ilk bölümünde, sanat müzeleri terminolojik olarak incelenmiş. Toplumdaki fonksiyonel yapılarına bakılmıştır. Sanat müzesi çeşitleri ve koleksiyonu da bu bölümde araştırılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Dünya ve Türkiye sanat müzeleri araştırılmıştır. Depolama ve sergileme alanlarının koruma çerçevesinde koleksiyon yönetimi politikası hakkında araştırmalara yer verilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise depo ve sergileme alanlarındaki örnek yaklaşımlar incelenmiştir. Türkiye sanat müzeleri ve dünya sanat müzelerine gösterilen örneklere yakın bir mesleki duyarlılık ve eğitimlerin karşılaştırmalarıyla aynı düzeyde olduğu çalışmalara dikkat çekmek için araştırılmıştır. Türkiye’de müzeciler, dünya çapında seminer, sempozyum ve bilimsel birçok çalışmada yer almaktadır. Türkiye müze bilimcileri tarafından yapılan bilimsel çalışmalar, uluslararası internet kanallarında yerlerini almıştır. Bu bilimsel çalışmalar sadece müzecilik alanına hizmetle sınırlı kalmamış, birçok bilimsel konuya ışık tutmuştur.

Türkiye sanat müzelerinde, müzecilik ve koleksiyon yönetimi açısından minimalde olsa dünya standartlarında paralel bir ilerleme gözlemlenmektedir. Devlet sanat müzeleri ve özel sanat müzeleri personelinin, yurt dışı bilimsel çalışmalarda izleyici ve katılımcı olarak desteklemektedir. Bu konuda özel müzelerin aldığı yol daha uluslararası ve daha paylaşımcıdır. Devlet müzeleri bu konuda daha biraz daha pasif durumdadır. Devlet sanat müzeleri, bu alanda bilimsel çalışmalar yapmalı ve bu

alışmalarını paylaşmalı, tartışmalıdır. Yurt dışı örneklerinde olduğu gibi, müze personelleri, mesleğinde ehil kişiler olmalıdır ve koleksiyonu iyi tanımalıdır. Müzelerde koleksiyonu gelecek kuşaklara sağlıklı aktarılmasını sağlayan kişilerin kendileri olduğunu unutmayan, bunu bilimsel çalışmalarında uygulayan personelin çoğalması konusundaki tutum güncel kalmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ahunbay, Zeynep: **ICOMOS Anual Meeting**, Conservation of Cultural Haritage in Turkey, 2016.
- Akalın, Şükrü Haluk: **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları 2011,
- Akay, Ali: **Sanatın Sosyolojik Gözü**, Bağlam Yayıncılık, 1999.
- Ambrose, Tim, Crispin, Paine: **Museum Basic**, ICOM in Conjunction With Routledge,1993.
- Artun, Ali: **Müzecilikte Kamusallığın Kaynakları ve Özel Müzeler**, 21-27 Mayıs Müzeler Haftası
- Atagök, Tomur: **Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri, Yeniden Müzeleri Düşünmek Dergisi**, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, 1999.
- Atagök, Tomur: **How to Educate The Youth for Culture of Through Museums, 2. Uluslararası Barış Kültürü Eğitimi Konferansı**, Sarayova, Bosna Hersek, 2003.
- Atagök, Tomur: **“Toward Inclusive Museum” Kapsayıcı Müzeler Konferansı**, ICOM Leiden, Hollanda, 2008.
- Brimblecombe, Peter: **The Effects of Air Pollution on The Built Environment**, Imperiar Collage, 2003.
- Buyurgan, Serap, Mercin Levent: **Görsel Sanat Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları, Görsel Sanatlar Eğiti Derneği** Yayınları, Ankara, 2005.
- Byrne, Kathleen: **Museum Handbook**, National Park Service, 2018.
- Cassar, May: **Environmental Management Guidlines and Galleries**, Routledge, 1995.

- Cooper, A.H.: **Media Framing and Social Movement Mobilization**, European Journal of Political Research, Volume 41 2002.
- Çalıkoğlu, Levent: **Türkiye’de Çağdaş Sanat: Çağdaş Sanat Konuşmaları**, İstanbul Yapı Kredi Yayınları.
- Çalıkoğlu, Levent: **Yeni Yapıtlar Yeni Ufuklar**, İstanbul Modern Yayınları, 2009-2011.
- Edson, Gary, Dean, David: **The Handbook For Museum**, Routledge, 2001.
- Erbay, Fethiye: **Müze Yönetimi Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009)**, İstanbul Mimarlık Vakfı Enstitüsü, 2009.
- Erbay, Fethiye: **Sanat Yönetimi’nin Boyutları**, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, 2009.
- Erbay, Mutlu: **Müzelerde Sergileme ve Sunum Teknikleri**, Beta Basım, 2011.
- Erbay, Mutlu: **Yeni Nesil Teknojiler ile Müzelerde Eğitim**, Dergi Park Millî Eğitim Bakanlığı, Sayı 214, 2017.
- Gerçek, Ferruh: **Türk Müzeciliği**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.
- Gombrich: **Sanatın Öyküsü**, 1984.
- Graf, Marcus, Mehmet Yılmaz: **“Müzeler ve Kimlik Arayışı”**, Sanatın Günceli Güncelin Sanatı Kitabı, Ütopya Yayınevi, 2012.
- Henderson J.: **Managing The Library and Archive Environment**, The Preservation Advisory Centre, 2013.
- ICCROM: **Müzelerde Koruma: Aydınlatmanın ve İklim Koşullarının Denetimi**, **Eski Eserler ve Müzeler Bülteni**, Sayı 10, 1987

- James Druzik: **Illuminating Alternatives:** Research in Museum Lighting, Participants in Experts Meeting Report on Museum Lighting, The Getty Center, October 2002
- Karaca, F., Alagha, O., Gören, S.: TMMOB, Risk Değerlendirmesi ve Uygun Kontrol Sistemi Önerileri, **Makine Mühendisleri Odası Kongre Bildirileri**, 2009
- Küçük, Celal: **Türkiye’ de Konservasyonun Tarihi**, I. Uluslararası Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokyumı Ankara, 6-7 Mayıs 1999,
- Kültürel Miras ve Müzeler Direktörlüğü: **Türkiye Müzeleri İçin Yönetim ve İşletim Modeli Öneri Raporu**, İstanbul, Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, 2010.
- Lord, Gail Dexter, Lord, Barry: **Manual Museum Management**, Alta Mira, 2009.
- Lull, William P.: **Conservation Environment Guidelines for Libraries and Archives**, Canada, 1995.
- Mac Donald, George F. Stephen Alsford: **“The Museum as Information Utility”** 1991.
- Madran, Burçak: **“Müze Türleri” Yeniden Müzeciliği Düşünmek**, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayın Merkezi, 1999.
- Marjorie Shelley: **The Care and Handling of Art Objects:** Practices in The Metropolitan Museum of Art, 2019.
- Muller, C: **Practical Applications of Reactivity Monitoring in Museums and Archives**, Considerations for Monitoring and Classification Of Gaseous Pollutants- Purofil, Inc., 2002

Müzecilik Sempozyumu:

Önal, İrfan,

Özkasım Hale, Uralman H. ve

Ertürk N.:

Pomian, Krzysztof:

Resmî Gazete:

Ryhl Svendsen:

Shaw, M. K. Wendy:

Texier, Charles:

Thomson, Garry:

Türk İslam Ansiklopedisi:

Yücel, Erdem:

Bildiriler Kitapçığı, VEKAM, Ankara,2008.

Koruma Kültürü ve Etik Kurallar, Türkiye Mühendislik Haberleri.

Müzelerde Koleksiyon Yönetimi, Müze Biliminin ABC'si, Ege Yayınları.

“Çağdaş Tarih Yazımı ve Çağdaş Müzeler”, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerleşme, Türk Tarih Vakfı, 2000.

İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirilmesi Yönetmeliği, Madde 7, sayı 28512, Aralık 2012.

Pollution Monitoring bu Dosimetry and Passive Diffusion Sampling FOR Evaluation of Environmental Conditions For Paintings in Microclimate Frames, **Journal of Cultural Haritage**, 2011.

Osmanlı Müzeciliği; Müzeler ve Tarih Görselleştirmesi, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Yayınları, 2002.

The Museum Environmt, Butterworth-Heinemann, 1978.

Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 2003, Cilt 27,

Türkiye’ de Müzecilik, İstanbul Arkeoloji ve Sanat Yayınları,1999.

İNTERNET KAYNAKÇALARI

İstanbul Resim Heykel Müzesi, Müze hakkında, (çevrimiçi)www.msgsu.edu.tr,
20.08.2019

İstanbul Resim Heykel Müzesi, Basın Bülteni,
(çevrimiçi)<http://www.sanatatak.com/view/vasif-kortun>, 21.08.2019

ICOM, Code of Ethics for Museum,
(çevrimiçi)<https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/code-of-ethics/>,20.08.2019

Altunbaş, Aysun ve Özdemir Çiğdem, Çağdaş Müzecilik anlayışı ve Ülkemizde
Müzeler, (çevrimiçi)<https://teftis.ktb.gov.tr/>,10.10.2019

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Resim Heykel Müzeleri Hakkında,
(çevrimiçi)<https://guzelsanatlar.ktb.gov.tr/TR-2410/resim-heykel-muzeleri.html>,
07.07.2019

Kültür ve Turiz Bakanlığı, Resim Heykel Müzeleri,
(çevrimiçi)<https://guzelsanatlar.ktb.gov.tr/TR-2410/resim-heykel-muzeleri.html>,
20.06.2019

Baksı Müzesi, Baksı Müzesi Hakkında, (çevrimiçi)<http://baksi.org/tr/baksi-hakkinda>,10.01.2019

Doğançay Müzesi, Doğançay Müzesi Hakkında,
(çevrimiçi)www.dogancaymuseum.org, 15.01.2019

Sakıp Sabancı Müzesi, Sakıp Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Hakkında,
(çevrimiçi)www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/muze-tarihi, 20.01.2019

İstanbul Modern, İstanbul Modern Müzesi Hakkında,
(çevrimiçi)www.istanbulmodern.org/tr/, 20.01.2019

Borusan Çağdaş Sanat Müzesi, Borusan Çağdaş Sanat Müzesi Tarihçesi,
(çevrimiçi)<https://www.borusancontemporary.com/tr/koleksiyon-hakkinda>, 22.01.2019

Zeugma Müzesi, Zeugma Müzesi Tarihçesi,
(çevrimiçi)<http://www.zeugma.org.tr>,22.01.2019

ICOM, KYOTO Uluslararası Kurul Toplantı Notları,
(çevrimiçi)<https://icom.museum/en/news/icom-announces-the-alternative-museum-vote>,
12.10.2019

ICOM, Code of Ethics for Museum,
(çevrimiçi)<https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/code-of-ethics/>,01.09.2019

ICOM, Code of Ethics for Museum,
(çevrimiçi)<https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/code-of-ethics/>,01.09.2019

ICOM, Code of Ethics for Museum,
(çevrimiçi)<https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/code-of-ethics/>,20.08.2019

Louvre Müzesi, Müze Hakkında, (çevrimiçi)www.louvre.fr/histoire, 08.07.2019

Hermitage Müzesi, Müze Hakkında, (çevrimiçi)www.hermitagemuseum.org, 02.07.2019

Çin Ulusal Müzesi, Müze Hakkında, (çevrimiçi)<http://www.chnmuseum.cn/>,11.05.2019

Metropolitan Müzesi, Müze Hakkında, (çevrimiçi)<https://www.metmuseum.org/>,
11.05.2019

ICOM, Kurum Hakkında, (çevrimiçi)<https://icom.museum/en/about-us/history-of-icom>,
17.05.2019

SPAB, Kurum Hakkında, (çevrimiçi)<https://www.spab.org.uk/about-us>, 27.05.2019

UNESCO, Kurum Hakkında, (çevrimiçi)<https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco>, 29.05.2019

ICCROM, Kurumun Tarihçesi,
(çevrimiçi)<https://www.iccrom.org/about/overview/history>, 21.05.2019

ICOMOS, Kurum Tarihi ve Hakkında, (çevrimiçi)<http://www.icomos.org.tr/>,01.06.2019

ICC, Kurum Hakkında ve Tarihçe, (çevrimiçi,
<https://www.iiconservation.org/about/history>, 04.06.2019

COE, Avrupa Konseyi Avrupa Kültür Anlaşması, Lahey Szleřmesi,1954,
(evrimii)<https://www.coe.int/tr/web/ankara/enhancing-the-role-of-the-supreme-judicial-authorities-in-respect-of-european-standards>, 03.03.2019

ASHRAR, Museums, Galleries, Archives and Libraries Handbook, American Society of Heating, Refrigerating and Air- Conditioning Engineers,
(evrimii)<https://www.ashrae.org/search?q=museum%20hvac>, 05.06.2019

CIE, Control of damage to museum objects by optical radiation, International Comission on Illuminasyon Publication 157, Vienna 2004 (evrimii),
www.cie.co.at/cie, 01.10.2019

CIE, Control of damage to museum objects by optical radiation, International Comission on Illuminasyon Publication 157, Vienna 2004 (evrimii),
www.cie.co.at/cie, 01.10.2019

The MET Müzesi, Mze tavan aydınlatmalarının değiştirilmesi projesi, (evrimii),
<https://www.metmuseum.org/blogs/collection-insights/2018/european-paintings-skylights-work-has-begun>, 01.11.2019

ICOM, Code of Ethics for Museum,
(evrimii)<https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/code-of-ethics/>
10.10.2019, s.13-17

Met Müzesi, “Skyligys” projesi hakkında Bası Bülteni,
(evrimii)<https://www.metmuseum.org/blogs/collection-insights/2018/european-paintings-skylights-work-has-begun>, 03.11.2019

Met Müzesi, “The Last Knigth” Süreli Sergisi Basın Bülteni,
(evrimii)<https://www.metmuseum.org/metmedia/video/collections/aa/tapestry-arrival>,10.08.2019

The MET Cloisters, Müze Hakkında bilgi ve Tarihçesi,
(evrimii)<https://www.metmuseum.org/about-the-met/history#cloisters>, 29.08.2019

Sabancı Müzesi, Müze, Koleksiyon ve Korunması Hakkında,
(evrimii)<https://sakipsabancimuzesi.org/tr>, 15.08.2019,

Sabancı Müzesi, Müze Koleksiyonu hakkında,
(evrimii)<https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/konservasyon>, 10.01.2019

Sabancı Müzesi, Müze Koleksiyon Yönetimi Hakkında, (çevrimiçi),
<https://sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/konservasyon>, 11.10.2019

(<https://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar>).

MET Müzesi, Taş Heykel Malzemesinin Mineralojik,Petrografik, Jeokimyasal
incelenmesi, (çevrimiçi)<https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/objects-conservation>, 23.09.2019

MET Müzesi, Fotoğraf Konservasyonu Makaleleri,
(çevrimiçi)<https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/paintings-conservation>, 23.09.2019

MET Müzesi, Obje Konservasyon Laboratuvarı Hakkında,
(çevrimiçi)<https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/paper-conservation>, 25.09.2019

MET Müzesi, Resim Konservasyonu Laboratuvarı Hakkında,
(çevrimiçi)<https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/photograph-conservation>, 25.09.2019

MET Müzesi, Kâğıt Konservasyonu Laboratuvarı Bilimsel Çalışmaları,
(çevrimiçi)<https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/the-costume-institute-conservation>, 12.06.2019

MET Müzesi, Fotoğraf Konservasyon Laboratuvarı Hakkında, (çevrimiçi)
<https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/time-based-media-working-group>, 01.10.2019

İş Bankası, Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kültür ve Sanat Etkinlikleri, (çevrimiçi)
<https://www.isbank.com.tr/TR/hakimizda/kurumsal-sosyal-sorumluluk/kultur-ve-sanat/msgsu-ile-tarihi-isbirligi/Sayfalar/msgsu-ile-tarihi-isbirligi.aspx>, 24.10.2019

MET Müzesi, Kostüm Konservasyonu Atölyesi Hakkında, (çevrimiçi)
<https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/the-costume-institute-conservation>, 07.10.2019

MET Müzesi, Medya Konservasyon Laboratuvarı Hakkında,
<https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific-research/time-based-media-working-group>, 09.09.2019

Sabancı Müzesi, Koleksiyonu Koruma Yöntemi Hakkında, (çevrimiçi)
<https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/konservasyon>, 09.09.2019

Sabancı Müzesi, Müzenin Konservasyon Yaklaşımı Hakkında, (çevrimiçi)

<https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/konservasyon>, 09,09,2019

Sabancı Müzesi, Müzenin Kâğıt Konservasyonu Laboratuvarı hakkında, (çevrimiçi)

<https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/konservasyon>, 09,09,2019

Sabancı Müzesi, Sanat Eserleri Konservasyonu, (çevrimiçi)

<https://www.msgsu.edu.tr/tr-TR/sanat-eserleri-konservasyonu-ve-restorasyonu/141/Page.aspx>, 24.10.2019

MET Müzesi, Tekstil Konservasyonu Laboratuvarı Hakkında, (çevrimiçi)

<https://www.metmuseum.org/about-the-met/conservation-and-scientific>, 04.10.2019